

Rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpano

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:13

Rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpano

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-750-2
Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö
Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	16.4.2019	
Tekijät	Työryhmän puheenjohtaja ja sihteeri Sami Kiriakos		
Julkaisun nimi	Rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpano		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:13		
Diaari/hankenumero	VN/3411/2018	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-750-2	ISSN PDF	2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-750-2		
Sivumäärä	88	Kieli	suomi
Asiasanat	Rahanpesu, kätkemisrikos		
Tiivistelmä	<p>Mietinnössä ehdotetaan tehtäväksi rahanpesurikosdirektiivin edellyttämät muutokset rikoslakiin.</p> <p>Omalla rikoksella saatuun omaisuuteen tai hyötyyn kohdistuvan rahanpesun eli niin sanotun itsepesun rangaistavuuden alaa laajennettaisiin nykyisestä. Tämä toteutettaisiin muuttamalla itsepesun rangaistavuutta koskevaa rajoitussäännöstä. Säännöksessä määriteltäisiin nykyistä laajemmin ne rahanpesun tunnusmerkistöön kuuluvat teot, joiden osalta vastuu itsepesusta ei olisi poissuljettu.</p> <p>Eräitä vakavampia rikoksia pidettäisiin rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina niiden tekovaltion laista riippumatta. Näihin rikoksiin kuuluisivat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen sekä eräät vakavammat lahjontaa, ihmiskauppaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat rikokset.</p> <p>Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020, jolloin direktiivi on viimeistään pantava täytäntöön.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	16.4.2019	
Författare	Arbetsgruppens ordförande och sekreterare Sami Kiriakos		
Publikationens titel	Genomförande av direktivet om penningtvättsbrott		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:13		
Diarie-/projektnummer	VN/3411/2018	Tema	Utredningar och anvisningar
ISBN PDF	978-952-259-750-2	ISSN PDF	2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-750-2		
Sidantal	88	Språk	finska
Nyckelord	penningtvätt, häleri		
Referat	<p>I betänkandet föreslås det att de ändringar som direktivet om penningtvättsbrott förutsätter görs i strafflagen.</p> <p>Området för straffbarhet för penningtvätt som gäller egendom eller vinning som en gärningsman förvärvat genom eget brott, dvs. så kallad självtvätt, föreslås bli utvidgat. Detta genomförs genom en ändring av begränsningsbestämmelsen som gäller straffbarheten för självtvätt. I bestämmelsen föreslås en bredare definition av de gärningar som omfattas av rekvisitet för penningtvätt och i fråga om vilka ansvaret för självtvätt inte är uteslutet.</p> <p>Vissa allvarigare brott ska betraktas som förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt oberoende av lagen i den stat där gärningen har begåtts. Dessa brott föreslås omfatta deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet samt vissa allvarigare brott som gäller mutor, människohandel och sexuellt utnyttjande.</p> <p>Lagarna avses träda i kraft senast den 3 december 2020, då direktivet senast ska genomföras.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	9
YLEISPERUSTELUT	10
1 Johdanto.....	10
2 Nykytila	12
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	12
2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö.....	14
2.3 Nykytilan arviointi	19
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	20
4 Esityksen vaikutukset	21
4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset	21
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	21
4.3 Taloudelliset vaikutukset.....	23
5 Asian valmistelu.....	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1 Direktiivin sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön	25
2 Lakiehdotusten perustelut.....	59
3 Voimaantulo	64

4	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	64
	LAKIEHDOTUS.....	67
	RINNAKKAISTEKSTIT	69
	LAGFÖRSLAG	71
	DIREKTIIVI.....	73
	ERIÄVÄ MIELIPIDE.....	82

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1673 rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin annettiin 23 päivänä lokakuuta 2018.

Oikeusministeriö asetti 21 päivänä elokuuta 2019 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän tuli arvioida myös muutosten taloudelliset vaikutukset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä kokoontui yhdeksän kertaa. Asettamispäätöksen mukaan työryhmän toimikausi päättyi 31 päivänä maaliskuuta 2019.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin lainsäädäntöneuvos Sami Kiriakos oikeusministeriöstä ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen oikeusministeriöstä, poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen sisäministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Armi Taipale valtiovarainministeriöstä, valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta Valtakunnansyyttäjänvirastosta, kärjäjätuomari Antti Vuorenmaa Vantaan kärjäoikeudesta, sittemmin Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, asianajaja Tuula Ylinen Suomen Asianajajaliitosta ja professori Sakari Melander Helsingin yliopistosta. Ryhäsen siirryttyä 14 päivänä helmikuuta 2019 muihin tehtäviin on hänen tilalleen työryhmän jäseneksi nimitetty poliisitarkastaja Juha Tuovinen sisäministeriöstä. Kiriakos on toiminut myös työryhmän sihteerinä. Tutkimus- ja kirjoitustyötä on tehnyt myös EU-avustaja Joni Korpinen oikeusministeriöstä.

Työryhmän tuli asettamispäätöksensä mukaan kuulla Poliisihallitusta ja Tullia sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita. Tämän mukaisesti työryhmä on kuullut asiantuntijoina seuraavia henkilöitä: poliisitarkastaja Anssi Kangas (Poliisihallitus), valvontapäällikkö Sami Outinen (Tulli), rikostarkastaja Pekka Vasara (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus) ja professori Kimmo Nuotio (Helsingin yliopisto).

Työryhmä ehdottaa mietinnössään direktiivin edellyttämiä muutoksia rikoslakiin. Omalla rikoksella saatuun omaisuuteen tai hyötyyn kohdistuvan rahanpesun eli niin sanotun itsepesun rangaistavuuden alaa laajennettaisiin nykyisestä. Tämä toteutetta-

siin muuttamalla itsepesun rangaistavuutta koskevaa rajoitussäännöstä. Säännöksessä määriteltäisiin nykyistä laajemmin ne rahanpesun tunnusmerkistöön kuuluvat teot, joiden osalta esirikokseen osallisen vastuu rahanpesusta ei olisi poissuljettu.

Eräitä vakavampia rikoksia pidettäisiin rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina niiden tekovaltion laista riippumatta. Näihin rikoksiin kuuluisivat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen sekä eräät vakavammat lahjontaa, ihmiskauppaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat rikokset.

Mietinnössä on katsottu aiheelliseksi ottaa huomioon OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän Financial Action Task Force:n (FATF) Suomen maa-arviointia koskeva raportti, joka on tullut julkiseksi 16 päivänä huhtikuuta 2019. Mietinnön luovuttamisajankohta on määritelty tämän mukaisesti.

Mietintöön sisältyy Sahavirran eriävä mielipide, joka on mietinnön lopussa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa mietintönsä kunnioittavasti oikeusministeriölle.

Helsingissä 16 päivänä huhtikuuta 2019

Sami Kiriakos

Tanja Innanen

Juha Tuovinen

Armi Taipale

Ritva Sahavirta

Antti Vuorenmaa

Tuula Ylinen

Sakari Melander

**Hallituksen esitys eduskunnalle
rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin.

Omalla rikoksella saatuun omaisuuteen tai hyötyyn kohdistuvan rahanpesun eli niin sanotun itsepesun rangaistavuuden alaa laajennettaisiin nykyisestä eräisiin rahanpesun tunnusmerkistössä määriteltyihin tekoihin ja niiden yritykseen.

Eräitä vakavampia rikoksia pidettäisiin rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina niiden tekovaltion laista riippumatta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020, jolloin direktiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan vaatimuksia, jotka asettavat 23 päivänä lokakuuta 2018 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1673 rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin, jäljempänä direktiivi.

Direktiivissä on vähimmäisvelvoitteet rahanpesuna rangaistavien tekojen määrittämisestä ja niiden rangaistuksista. Rahanpesulla tarkoitetaan rikollisesta toiminnasta lähtöisin olevaan omaisuuteen kohdistuvia tekoja, kuten muuntamista tai siirtämistä lailliseen tai näennäisesti lailliseen taloudelliseen toimintaan, joilla omaisuuden todellinen alkuperä peitetään tai häivytetään. Rahanpesu on liitännäinen teko, joka edellyttää aina niin sanottua esirikosta, jolla saatuun omaisuuteen tai hyötyyn rahanpesutoimet kohdistuvat. Rahanpesulla pyritään yleensä mahdollistamaan varojen riskitön käyttö ja rahanpesu voi olla keino palauttaa rikoksella hankitut varat takaisin lailliseen tai laittomaan toimintaan. Rahanpesun kriminalisoinnin tavoitteena on estää hyötyminen rikoksella saaduista tuloista ja varoista. Rahanpesu muodostaa uhan lailliselle taloudelle, jota kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan. Rahanpesua koskevia kriminalisointeja pidetään tarpeellisina erityisesti kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden sekä siihen liittyvien rahanpesutekojen torjumiseksi (HE 53/2002 vp, s. 18, HE 138/2011 vp, s. 3).

Direktiivi korvaa neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2001 tekemä puitepäätöksen 2001/500/YOS rahanpesusta, rikosentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, jäädyttämisestä tai takavarikoimisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (jäljempänä puitepäätös) siltä osin kuin puitepäätös koskee rahanpesurikoksia. Direktiivillä on myös tarkoitus panna täytäntöön jäsenvaltioissa rahanpesurikoksia koskevat velvoitteet, joita vastaavat määräykset ovat Euroopan neuvoston rikoksen tuottaman hyödyn ja terrorismin rahoituksen rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevassa yleissopimuksessa (ETS nro 198, niin kutsuttu Varsovan yleissopimus). Lisäksi direktiivin tarkoituksena on panna täytäntöön

EU:n jäsenvaltioissa OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmä Financial Action Task Force:n, jäljempänä FATF, antamia suosituksia.

Direktiivissä oleva rahanpesun määritelmä perustuu pitkälti aikaisempiin kansainvälisiin säädöksiin sekä FATF:n suosituksiin. Direktiivissä on myös näitä pidemmälle meneviä velvoitteita. Nämä koskevat muun muassa rikoksista säädettäviä seuraamuksia, lainkäyttövaltaa ja rikostutkintakeinoja. Direktiivin velvoitteet ovat aikaisempiin kansainvälisiin säädöksiin nähden laajempia myös sen vuoksi, ettei niiden täytäntöönpanosta voi poiketa jäsenvaltion oikeusjärjestelmän perusteisiin tai perustuslaillisiin periaatteisiin liittyvistä syistä. Tämä laajentaa asiallisesti muun muassa itsepesun kriminalisointia koskevaa velvoitetta.

Suomen lainsäädäntö täyttää jo pitkälti direktiivin velvoitteet. Direktiivi on vähimmäis-sääntelyä, joten kansallisessa lainsäädännössä direktiivin edellyttämää vähimmäistasa pidemmälle menevä sääntely ei aiheuta muutostarpeita. Direktiivin täytäntöönpanossa on noudatettu pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaista linjaa, jonka mukaan EU:n säännösten täytäntöönpanossa pidättäydytään kansallisesta lisäsääntelystä. Tämä vastaa myös sitä, mitä aikaisempien aineellisen rikosoikeuden lähentämisestä koskevien puitepäättösten ja direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa on omaksuttu (LaVM 21/2018 vp). Siten esityksessä ehdotetaan vain sellaisia muutoksia, joita direktiivin täytäntöönpanon on katsottu edellyttävän.

Direktiivin noudattamisen edellyttämät säädökset on saatettava voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Rahanpesurikokset säädetään rangaistaviksi rikoslain (39/1889) 32 luvussa. Luvussa ovat säännökset rahanpesusta (6 §) ja törkeästä rahanpesusta (7 §). Luvun rahanpesurikoksiin kuuluvat myös salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi (8 §), tuottamuksellinen rahanpesu (9 §) ja rahanpesurikkomus (10 §).

Rikoslain 32 luvussa säädetään rangaistavaksi myös kätkemisrikokset. Niihin kuuluvat kätkemisrikos (1 §), törkeä kätkemisrikos (2 §), ammattimainen kätkemisrikos (3 §), tuottamuksellinen kätkemisrikos (4 §) ja kätkemisrikkomus (5 §).

Kätkemis- ja rahanpesurikosten henkilöllistä soveltamisalaa rajoittavat itsepesua ja rikoksentehtäjän kanssa yhteistaloudessa asuvia koskevat rajoitussäännökset (11 §). Rahanpesurikosten kohteena olevan omaisuusmenettämistä on luvussa erityysäännös (12 §). Rahanpesurikokset ovat virallisen syytteen alaisia (13 §). Rahanpesuun, törkeään rahanpesuun ja tuottamukselliseen rahanpesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään (14 §).

Rahanpesurikoksia koskeva lainsäädäntö on muotoutunut kansainvälisten yleissopimusten voimaansaattamisen ja EU:n lainsäädännön täytäntöönpanotoimien yhteydessä (HE 180/1992 vp, HE 53/2002 vp). Rahanpesu säädettiin rangaistavaksi rikolaissa vuonna 1994 kätkemisrikoksen erityisenä tekotapana. Rahanpesurikokset eriytettiin kätkemisrikoksista itsenäisiksi tunnusmerkistöiksi vuonna 2002 (HE 53/2002 vp). Vuonna 2011 voimaan tulleella lailla rahanpesun tunnusmerkistöä tarkistettiin lisäämällä tekotavaksi hallussapito ja rangaistavuutta laajennettiin tekoihin, joissa teki­jän tarkoituksena on hankkia itselleen tai toiselle hyötyä (HE 285/2010 vp, LaVM 21/2010 vp). Lisäksi mahdollistettiin kansainvälinen oikeusapu rahanpesurikoksissa nykyistä laajemmin. Vuonna 2012 voimaan tulleella lailla itsepesu säädettiin rajoit­ tusti rangaistavaksi (HE 138/2011 vp, LaVM 2/2012 vp).

Rahanpesurikosten yleisyys ja rangaistukset

Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus kirjasi vuonna 2018 yhteensä 39 220 epäilyttävää liiketoimintaa koskevaa ilmoitusta. Ilmoitusten määrä on vuosittain

kasvanut, mutta vuonna 2018 ilmoitusten määrä laski melkein 10 000:lla vuoteen 2017 verrattuna. Aikaisempien vuosien tavoin valuutanvaihtoa ja -siirtoa harjoittavat yhteisöt, rahapeliyhteisöt ja luotto- ja rahoituslaitokset tekivät eniten ilmoituksia.

Toimintavuoden 2018 aikana selvittelykeskus antoi yhteensä 57 liiketoimen keskeyttämismääräystä, joiden yhteenlaskettu arvo oli 5 265 055 euroa. Määräysten avulla saatiin viranomaisten haltuun rikoshyötyä yhteensä 2 310 995 euroa. Toimintavuosina 2012–2018 selvittelykeskus on antanut yhteensä 184 liiketoimen keskeyttämismääräystä, joiden yhteenlaskettu arvo on 42 861 691 euroa. Määräysten avulla on rikoshyötyä kyseisellä aikavälillä saatu viranomaisten haltuun yhteensä 30 094 963 euroa.

Vuonna 2017 poliisi kirjasi yhteensä 280 rikosilmoitusta rahanpesusta tai sen yrityksestä, 178 törkeästä rahanpesusta tai sen yrityksestä, 7 tuottamuksellisesta rahanpesusta ja 3 rahanpesurikkomuksesta. Määrä on noussut vuosista 2014–2016, joina vastaavia rikosilmoituksia oli keskimäärin 242 vuodessa.

Rikoslain 32 luvun 6–10 §:n rahanpesurikoksia luettiin syyksi vuonna 2017 yhteensä 407 tapauksessa. Tuomioista 280 koski perusmuotoista rahanpesua tai sen yritystä, 51 törkeää rahanpesua tai sen yritystä, 42 tuottamuksellista rahanpesua ja 34 rahanpesurikkomusta. Syyte hylättiin rahanpesusta 27 tapauksessa, törkeästä rahanpesusta tai sen yrityksestä 24 tapauksessa, tuottamuksellisesta rahanpesusta neljässä tapauksessa ja rahanpesurikkomuksesta yhdessä tapauksessa.

Vuonna 2017 jokin rikoslain 32 luvun 6–10 §:n rahanpesurikkoksesta oli yhteensä 213 tapauksessa tuomion päärikos eli ankarimmin arvosteltava teko. Käräjäoikeudet tuomitsivat rahanpesurikkoksista, rahanpesun ollessa rikoskokonaisuuden päärikos, vankeusrangaistuksen 108 tapauksessa, joista 25 oli ehdottomia vankeusrangaistuksia ja 83 ehdollisia vankeusrangaistuksia. Tuomituista ehdottomista vankeusrangaistuksista 13 tuomittiin rahanpesusta, 11 törkeästä rahanpesusta tai sen yrityksestä ja yksi tuottamuksellisesta rahanpesusta. Tuomituista ehdollisista vankeusrangaistuksista 51 tuomittiin rahanpesusta, 26 törkeästä rahanpesusta ja 6 tuottamuksellisesta rahanpesusta.

Vuonna 2017 rahanpesurikoksen ollessa rikoskokonaisuuden päärikos tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten keskimääräinen pituus rahanpesusta oli 2,7 kuukautta ja törkeästä rahanpesusta 16,4 kuukautta. Ehdollisten vankeusrangaistusten keskimääräinen pituus rahanpesusta oli 3 kuukautta ja törkeästä rahanpesusta 9,6 kuukautta. Sakkorangaistus langetettiin taas 87 tapauksessa ja päiväsakkojen keskimääräinen lukumäärä vaihteli 15 ja 52 päiväsakon välillä. Sakkorangaistuksen saaneista 54 oli tuomittu perusmuotoisesta rahanpesusta ja yksi sen yrityksestä, 18 tuottamuksellisesta rahanpesusta ja 14 rahanpesurikkomuksesta.

Yleisimpiä rahanpesun esirikoksia ovat olleet viime vuosina varkaus-, petos- ja huumausainerikokset (yhteensä noin 60–70 %). Esirikoksina on esiintynyt useammin myös verorikokset, maksuvälinepetos, kiskontarikos, ryöstö, velallisen petos, velallisen epärehellisyys, kavallus, avustuspetos ja dopingrikos. Huomattava osa ilmi tulleesta rahanpesurikollisuudesta liittyykin niin kutsuttuun perinteiseen omaisuusrikollisuuteen ja huumausainerikollisuuteen, ja vain pieni osa liittyy muuhun talousrikollisuuteen. (Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä, Keskusrikospoliisi 2016; Rikollisuustilanne 2016, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017).

2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö

Rahanpesun sääntelyn taustalla on kansainvälisiä velvoitteita, joihin on osittain viitattu edellä. Wienissä 20 päivänä joulukuuta 1988 tehty Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus laitonta huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kauppaa vastaan (Wienin huumausaineyleissopimus, SopS 44/1994) velvoittaa rahanpesun kriminalisoimiseen huumausainerikosten osalta. Wienin huumausaineyleissopimus sisältää samojen tekotapojen kriminalisointia koskevat velvoitteet kuin Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 1990 tehty rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissopimus (Strasbourgjin konfiskaatiosopimus, SopS 53/1994). Jälkimmäistä konfiskaatiosopimusta ei kuitenkaan ole rajoitettu koskemaan ainoastaan tiettyjä esirikoksia, vaan se on soveltamisalaltaan yleinen. Vaikka sopimukseen oli mahdollista tehdä varauma, jonka mukaan sitä sovelletaan vain tiettyihin esirikoksiin, Suomi ei tällaista varaumaa tehnyt. Rahanpesurikoksia koskevia kansainvälisiä velvoitteita sisältyy myös Euroopan neuvoston rikoksen tuottaman hyödyn ja terrorismin rahoituksen rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevaan yleissopimukseen (Varsovan yleissopimus) ja Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimukseen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisesta yleissopimuksesta (Palmeron sopimus, SopS 20/2004).

FATF:n on hyväksynyt rahanpesun, terrorismin rahoituksen ja joukkotuhoaseiden leviämisen torjuntaa koskevat suositukset, joista viimeisimmät hyväksyttiin helmikuussa 2012. FATF arvioi jäsentensä lainsäädäntöä ja viranomaisten toimintaa arviointi- ja seurantaraporttien avulla. Viimeisin Suomen maatarkastusta koskeva arviointiraportti ja toimenpidesuositukset Suomelle julkaistiin 16 päivänä huhtikuuta 2019.

Rahanpesua koskevia kriminalisointivelvoitteita sisältyy Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2017/1371 unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin. Velvoitteet koskevat vain unionin taloudellisiin

etuihin kohdistuvalla petos- tai lahjontarikoksella saatuihin varoihin kohdistuvaa rahanpesua. Direktiivin (EU) 2017/1371 edellyttämät lainsäädäntömuutokset on saatettu voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2019 (Lait 368/2019 ja 369/2019).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2015/849 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, niin sanotussa neljännessä rahanpesudirektiivissä, säädetään rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen. Direktiivin velvoitteet koskevat ennakkollisia toimia rahanpesun estämiseksi. Direktiivissä ei aseteta rikosoikeudellista sääntelyä koskevia velvoitteita. Direktiivin velvoitteet on pantu täytäntöön pääasiassa lailla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). Direktiiviä on täydennetty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2018/843, niin sanotulla viidennellä rahanpesudirektiivillä, jonka lisävelvoitteet koskevat muun muassa automatisoituja pankkitilinhaltijoiden tunnistamismekanismien käyttöä ja virtuaalivaluuttojen tarjoajia. Viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotetut lainmuutokset ovat eduskunnan käsiteltävänä (HE 167/2018 vp, TaVM 43/2018 vp)

Seuraavassa oikeusvertailussa keskitytään itsepesua koskevaan sääntelyyn eräissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa. On syytä ottaa huomioon, että direktiivin velvoitteet saattavat aiheuttaa muutoksia lainsäädäntöön myös näissä maissa.

Itsepesu on rangaistavaa kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Osassa jäsenvaltioita itsepesu on ollut rangaistavaa jo pidemmän aikaa, mutta esimerkiksi Saksassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Italiassa itsepesu on kriminalisoitu viimeisen viiden vuoden sisällä. Lakiteknisesti itsepesu on jäsenvaltioissa kriminalisoitu joko säätämällä laissa itsepesu nimenomaisesti rangaistavaksi tai siten, että itsepesun rangaistavuutta ei suljeta pois rahanpesun tunnusmerkistöstä. Myös rangaistavuuden laajuus vaihtelee jäsenmaittain. Esimerkiksi Puolassa ja Irlannissa itsepesu on kriminalisoitu varsin laajasti, kun taas Ruotsissa, Saksassa, Tanskassa ja Unkarissa kriminalisointi on rajoitetumpi.

Ruotsi

Ruotsissa itsepesu on kriminalisoitu vuoden 2014 heinäkuusta lähtien. Ruotsin rahanpesusäännöksen 3 §:n (lag om straff för penningtvättsbrott 2014:307) mukaan rahanpesu on rangaistavaa riippumatta siitä kuka rahaa pesee. Näin ollen lakiteknisesti Ruotsin rahanpesusäännös kattaa myös itsepesun.

Ruotsissa itsepesun rangaistavuus kattaa muun muassa siirtämisen, hankkimisen, muuntamisen, varastoimisen sekä muun samankaltaisen toiminnan (3 §:n 1–2 koh-

dat). Rikosvastuuta rajoittaa kuitenkin se, että rahanpesussa on oltava rahanpesusäännöksen 3 §:n mukaisesti rahanpesutarkoitus (*ett penningtvättssyfte*). Esimerkiksi pelkkä rikoshyödyn kuluttaminen ilman rahanpesutarkoitusta ei ole rangaistavaa, sillä rahanpesutoimilla on oltava joko peittämisen- tai hyötymistarkoitus (RättsPM 2015:2 s. 13). Yleisten rikosten konkurrensia koskevien periaatteiden mukaan itsepesu katsotaan normaalisti sisältyvän esirikokseen. Henkilö tuomitaan siten lähtökohtaisesti vain esirikoksesta, mutta itsepesu voidaan ottaa huomioon vaikuttavana olosuhteena rangaistusarvioinnissa. Itsepesusta voidaan tuomita erityisesti tilanteissa, joissa henkilö on osallistunut vain vähäisessä määrin esirikokseen rikokseen, mutta hänellä on ollut keskeinen rooli myöhemmässä rahanpesussa. Lisäksi itsepesun rangaistavuus voi tulla kysymykseen tietyissä tilanteissa, joissa rahanpesutoimet ylittävät selvästi tavanomaiset rikoshyötyn kohdistuvat toimet (RP 2013/14:121, s. 112):

Ennen vuoden 2014 itsepesun kriminalisointia rikosvastuu vaati, että rahanpesijä ryhtyi toimenpiteisiin toisen omaisuudella. Ruotsissa katsottiin olevan laillisuusperiaatteen vastaista tuomita henkilö rahanpesusta silloin, kun henkilöä ei voida sulkea pois esirikoksen tekijänä. Henkilö voitiin tuomita esirikoksesta, mutta esirikoksen jälkeinen rahanpesutoimi katsottiin esirikoksen kanssa rangaistavaksi teoksi. Laissa ei kuitenkaan ollut asiasta nimenomaista rajoitussäännöstä, vaan rajausta perustui konkurrensioppiin sekä korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuun (NJA 1985 s. 796). Vaikka itsepesu ei ennen vuoden 2014 uudistusta ollut rangaistavaa, tekokokonaisuuteen liittyvät rahanpesutoimet voitiin kuitenkin ottaa huomioon esirikoksen rangaistusarvioinnissa.

Saksa

Saksassa itsepesu kriminalisoitiin marraskuussa 2015 voimaan tulleilla rikoslain 261 §:n muutoksilla. Keskeisin syy itsepesun kriminalisoimiselle oli FATF:n suositukset ja vastaavasti itsepesun kriminalisointia vastaan puhuvista seikoista keskeisimpänä oli itsepesutoimen itsenäisen moitittavuuden aste erillään esirikoksesta.

Itsepesu säädettiin rangaistavaksi tekemällä poikkeus rikoslain 261 §:n sisältämään niin sanottuun vastuuvapaussäännökseen, jonka mukaan esirikokseen osallista ei rangaista rahanpesusta. Esirikoksen tekijä tai siihen osallinen syyllistyy myös rahanpesuun saattamalla rikoshyödyn, joka on peräisin jostain listatuista esirikoksista, kiertoon peittämällä näin varallisuuden laittoman alkuperän. Rangaistusarvioinnissa itsepesutoimi otetaan huomioon vaikuttavana asianhaarana ja kokonaisrangaistus arvioidaan yhteisestä rangaistuksesta annettujen rikoslain 53–54 §:ien mukaisesti.

Saksassa itsepesun kriminalisointi ei kata rikoshyödyn hallussapitoa sekä joitakin sen käyttämisen muotoja kuten rikoshyödyn itsellään pitämistä, varastointia tai piilottamista. Itsepesun rangaistavuuden rajausta perusteltiin sillä, että mainitut teot tyypillisesti kuuluvat esirikokseen ja tulevat sen myötä rangaistaviksi.

Itsepesusta tuomitseminen ei Saksassa ole yleistä.

Tanska

Tanskassa itsepesu kriminalisoitiin heinäkuussa 2018, jolloin rikoslakiin lisättiin 290a §. Tanskassa itsepesu on rangaistavaa, kun henkilö muuntaa tai siirtää rahaa, joka on välittömästi tai välillisesti peräisin rikoksesta, kätkeäkseen tai peittääkseen sen laittoman alkuperän. Yleiset rikoskonkurrenssiperiaatteet kuitenkin soveltuvat. Tanskassa esirikoksen rikosoikeudellinen vastuu kattaa myös rahanpesutoimet itsepesun muodossa, jos tehdyt rahanpesutoimet muodostavat *tavanomaisen seurauksen* sellaisista olosuhteista, jotka liittyvät esirikokseen. Kun itsepesutoimet ylittävät niin sanotun *tavanomaisen* esirikoksesta saadun hyödyn käsittelemisen, rikosentekijä voidaan tuomita sekä esirikoksesta että jälkikäteen tapahtuneista itsepesutoimista.

Aiemmin Tanskassa itsepesu ei ollut rangaistavaa. Itsepesun rankaisemattomuudesta ei kuitenkaan ollut nimenomaista rajoitussäännöstä, vaan rajoitus perustui siihen, ettei itsepesun katsottu täyttävän *kätkemisrikoksen* tunnusmerkistöä. Rankaisemattomuus pohjautui Tanskan *oikeusjärjestelmän perusperiaatteeseen*, jonka mukaan henkilöä ei voida tuomita kahdesta rikoksesta, jotka koskevat samaa omaisuutta tai varallisuutta.

Tšekki

Tšekissä itsepesu on ollut rangaistavaa käytännössä jo vuodesta 2002 lähtien. Tuolloin rahanpesukriminalisoinnista poistettiin edellytys, jonka mukaan rahanpesurikokseen ei voi syyllistyä pesemällä omaan rikokseen perustuvaa rikoshyötyä. Myöskään Tšekin nykyinen rahanpesusäännös, rikoslain 216 §, ei sisällä erityistä rajoitusta, jonka perusteella esirikoksen tekijä olisi suljettu pois rangaistusvastuusta.

Tšekissä itsepesun kriminalisointi koskee ainoastaan sellaisia esirikoksesta pohjautuvia lisätoimia, joiden nimenomaisena tarkoituksena on salata tai peittää rikoshyödyn laiton alkuperä. Tällaisten toimien katsotaan vahingoittavan eri oikeushyviä kuin mitä esirikoksen rangaistavuudella suojataan. Rikoshyödyn tavanomainen käyttäminen, siirtäminen tai hallussa pitäminen, ilman aikomusta salata tai peittää rikoshyödyn laiton alkuperä, ei ole itsepesuna rangaistavaa. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäävien toimien ei katsota sisältävän uutta rikollista toimintaa ja mainituista toimista rankaiseminen olisi vastoin *ne bis in idem* -sääntöä.

Rikoslain 42 §:n mukaan rangaistusarvioinnissa itsepesutoimi otetaan huomioon ankaroituksena asianhaarana ja kokonaisrangaistus arvioidaan rikoslain 43 §:n mukaisesti. Tšekissä on meneillään rahanpesusäännöksiä koskeva uudistus, jonka odotetaan tulevan voimaan vuoden 2019 alusta lukien. Uudistetun rahanpesusäännöksen, samaisen rikoslain 216 §:n, toinen kohta kriminalisoi itsepesun vastaavalla tavalla kuin nykyinen rahanpesusäännös.

Puola

Puolassa itsepesu on ollut rangaistavaa jo vuodesta 2000 lähtien. Puolan rahanpesusäännös, rikoslain 299 artiklan 1 §, kattaa myös itsepesun, vaikkei tätä todeta säännöksessä nimenomaisesti. Puolassa itsepesun kriminalisointi kattaa muuntamisen, siirtämisen, salaamisen ja peittämisen lisäksi rikollisesta toiminnasta peräisin olevan omaisuuden hankkimisen, hallussa pitämisen ja käyttämisen.

Itävalta

Itävallassa itsepesu kriminalisoitiin heinäkuussa 2010 poistamalla rikoslaista edellytys, jonka mukaan henkilö voi syyllistyä rahanpesuun vain pesemällä toisen henkilön rikokseen perustuvaa taloudellista hyötyä. Itävallan rahanpesusäännös on yleisesti kattava, mutta itsepesusäännös kattaa vain rikoshyödyn laittoman alkuperän peittämisen tai häivyttämisen. Rikoshyödyn hallussapito, kuluttaminen, muuntaminen tai luovuttaminen ei ole itsepesuna rangaistavaa.

Unkari

Unkarissa itsepesu on kriminalisoitu rajoitetusti. Itsepesu on rangaistavaa vain, jos rikoksella saatua laitonta tuottoa käytetään liike-elämän toiminnoissa tai rahoitusjärjestelyissä taikka -palveluissa pyrkimyksenä peittää tai häivyttää tuoton laitton alkuperä. Unkarissa on katsottu, että tiettyjen itsepesun tekemuotojen kriminalisointi, esimerkiksi rikoshyödyn vähäinen käyttö, voisi muodostua ongelmalliseksi *ne bis in idem* -periaatteen valossa.

Italia

Italiassa itsepesu kriminalisoitiin tammikuussa 2015 lisäämällä rikoslakiin kohta, jossa itsepesu on nimenomaisesti kriminalisoitu (Codice penale artikla 648 ter. 1/Autoriciclaggio). Aiemmin rahanpesusta rangaistiin vain, jos rahanpesu tapahtui toisen henkilön esirikoksella saadulla rikoshyödyllä. Lainsäätäjät piti epärealistina sitä, että samasta toimesta rangaistiin, jos rahanpesu tapahtui toisen rikoksella saaduilla varoilla, mutta ei silloin, kun kyse oli oman rikoksen peittelystä. Vastakkainen mielipide oli, että

omalla rikoksella saadun rikoshyödyn peseminen kuului olennaisesti esirikokseen, jonka vuoksi se ei lainkaan muodostanut erillistä rikosta. Mielenpitojen välillä löytyi kuitenkin kompromissi, jonka mukaan itsepesu kriminalisoitiin, mutta omalla rikoksella saadun hyödyn pelkkä käyttö tai henkilökohtainen nauttiminen (*godimento personale*) rajattiin kriminalisoinnin ulkopuolelle.

Irlanti

Irlannissa itsepesu on ollut rangaistavaa jo vuodesta 1994 lähtien. Lakiteknisesti itsepesu on kriminalisoitu siten, että itsepesun rangaistavuutta ei suljeta pois rahanpesun tunnusmerkistöstä. Itsepesun rangaistavuus kattaa salaamisen, siirtämisen, käyttämisen ja hallussapidon.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen lainsäädäntö vastaa jo varsin kattavasti direktiivin vaatimuksia. Direktiivin edellyttämät keskeisimmät lainsäädäntömuutokset liittyvät rikoslainsäädännön täydentämiseen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 1 ja 32 lukua.

Kaksoisrangaistavuuden vaatimusta koskevaan rikoslain 1 luvun 11 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa määriteltäisiin rikokset, joita pidettäisiin rahanpesun esirikoksina tekopaikan laista riippumatta.

Kätkemis- ja rahanpesurikoksia koskevan rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännöksen ehdotetaan muutosta, jolla itsepesun rangaistavuutta laajennettaisiin eräisiin rahanpesurikoksen tunnusmerkistön täyttäviin tekoihin ja niiden yritykseen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Rahanpesuun liittyvän rikoslainsäädännön lähentäminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä edesauttaa jäsenvaltioiden ja myös Suomen viranomaisten mahdollisuuksia estää ja selvittää sellaisia rahanpesurikoksia, joiden osalta tarvitaan rajat ylittävää yhteistyötä. Tätä edistää myös direktiivin velvoite, jonka mukaan jäsenvaltioiden rikosten tutkinnasta tai syytteesenpanosta vastaavilla tahoilla on oltava käytettävissään tehokkaat tutkintakeinot.

Esirikokseen osallistunut henkilö voitaisiin nykyistä laajemmin tuomita myös rahanpesusta. Tämä vahvistaisi rikosoikeudellista suojaa lailliselle taloudelle ja erityisesti rahoitusjärjestelmälle. Itsepesun rangaistavuus mahdollistaisi tutkinnan aloittamisen myös esirikoksen ollessa jo tuomioistuimessa käsitelty silloin, kun kysymys ei ole samasta teosta. Laajemmat mahdollisuudet tutkia, syyttää ja tuomita itsepesu esirikoksesta erillisenä rikoksena lisäisivät myös mahdollisuuksia tuomita rahanpesun kohteena ollut rikoshyöty menettämisseuraamuksena valtiolle.

Kaksoisrangaistavuuden edellytyksestä poikkeamista koskevalla lainmuutoksella parannettaisiin mahdollisuutta tuomita rahanpesusta tapauksissa, joissa esirikos on tehty vieraassa valtiossa, kun kyse on eräistä vakavista esirikoksista.

Esityksellä ei arvioida olevan muita yhteiskunnallisia vaikutuksia tai vaikutuksia ympäristöön.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Nykyisin esirikoksen kanssa myötärangaistuna pidettäviä tekoja pidettäisiin jatkossa laajemmin erikseen rangaistavana rahanpesuna. Itsepesun laajempi rangaistavuus ei merkitse, että viranomaisten tutkittaviksi tulisi uusia rikosryhmiä. Koska itsepesun kriminalisoinnin laajentaminen merkitsisi rahanpesun mahdollisen tekijäpiirin laajentamista, voidaan tämän arvioida kasvattavan jossain määrin rahanpesurikosten määrää.

Huolimatta vuonna 2012 voimaan tulleesta lainmuutoksesta, joka mahdollistaa esirikokseen osallistuneen tuomitsemisen myös rahanpesusta, ei tällaisesta teosta ole annettu langettavaa tuomiota. Syytteessä on ollut muutama tapaus. Vaikka ehdotettu

säännös on soveltamisalaltaan tätä laajempi, ei senkään arvioida johtavan rahanpesutapausten huomattavaan kasvuun, koska säännöstä on tarkoitus soveltaa lähinnä tavanomaisesta poikkeavissa tapauksissa lakiehdotuksen perusteluissa esitetyllä tavalla.

Arvioitaessa esityksen vaikutusta rahanpesutapausten määrään suuntaa-antavaksi lähtökohdaksi voidaan ottaa poliisin tietoon tulleiden rahanpesun ja törkeän rahanpesun vuosittainen määrä. Näissä tapauksissa on kysymys tilanteista, joissa on ollut syytä epäillä sitä, että rikoshyötyyn on kohdistettu rahanpesutoimia, joihin esirikokseen osallinen on yleensä ainakin myötävaikuttanut. Vaikka esirikokseen osallistunut ei pääsääntöisesti voida nykyisin tuomita rahanpesusta, on myös tällaisen henkilön tekemäksi epäilty rahanpesu tutkittava. Vuonna 2017 poliisi kirjasi yhteensä 458 rikosilmoitusta rahanpesusta ja törkeästä rahanpesusta tai niiden yrityksestä. Koska nämä rikosilmoitukset voivat kattaa kaiken tyyppisen rahanpesun, arvioidaan näistä teoista vain osan olevan sellaisia, jotka esitetyn säännöksen nojalla tuomittaisiin itsepesuna. Toisaalta näiden rikosilmoitusten ei oleteta kattavan kaikkia sellaisia tekoja, jotka esitetyn säännöksen nojalla tulisivat tuomittavaksi itsepesuna. Vuonna 2017 muun kuin esirikokseen osallistuneen tekemä rahanpesu ja törkeä rahanpesu tai niiden yritys luettiin syyksi 331 kertaa.

Itsepesun rangaistavuuden laajentaminen vaikuttaisi myös yleisestävasti eli ennaltaehkäisisi tällaisia tekoja. Esityksen rikollisuusvaikutusten määrällinen arviointi on kuitenkin vaikeaa ja siihen liittyy merkittävää epävarmuutta.

Edellä todetun nojalla varovaisena arviona voidaan esittää, että itsepesun rangaistavuuden laajentamista koskeva säännös lisäisi tuomittujen rahanpesurikosten määrää noin 100–200:lla vuodessa. Esitutkintojen ja syytteiden määrän lisäyksen arvioidaan olevan tätä jonkin verran suurempi.

Arvioitaessa vaikutuksia viranomaisten työmäärään on otettava huomioon se, että itsepesuna rangaistavien tekojen tutkinnassa olisi kysymys pitkälti samoista toimenpiteistä, joita esitutkintaviranomaiset tekevät nykyisinkin rikoshyödyn jäljittämiseksi silloinkin, kun esitutkintaa ei ole aloitettu rahanpesurikoksesta. Syytettä itsepesusta käsiteltäisiin tuomioistuimessa pääsääntöisesti samassa oikeudenkäynnissä esirikoksen kanssa. Sen vuoksi esitutkintojen, syytteiden ja oikeudenkäyntien määrän ei arvioida lisääntyvän merkittävästi. Huomioon on toisaalta otettava myös se, että itsepesuna tuomittavissa teoissa olisi usein kysymys monimutkaisemmista taloudellisista rikoksista, joiden selvittäminen vaatii tavanomaista enemmän resursseja. Näin ollen itsepesun rangaistavuuden laajentamisen arvioidaan edellyttävän esitutkinta- ja oikeusviranomaisten resurssien kohdentamista rahanpesurikoksiin jossain määrin nykyistä enemmän.

Esityksellä ei ole olennaisia vaikutuksia viranomaisten keskinäisiin suhteisiin, viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin, henkilöstöön tai organisaatioon taikka viranomaisten hallinnollisiin tehtäviin.

4.3 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset kohdistuvat ennen kaikkea julkiseen talouteen.

Itsepesuun syyllistynyt tuomittaisiin yleensä myös esirikoksesta, jolloin tuomittava seuraamus olisi osa yhteistä rangaistusta. Siltä osin kuin tuomittava rangaistus olisi ehdotonta vankeutta, kasvattaisi itsepesun rangaistavuuden laajentaminen vankilukua, mikä lisää vankeusrangaistusten täytäntöönpanokustannuksia. On vaikea arvioida tarkasti, kuinka suurta vankimäärän kasvua ehdotetut muutokset käytännössä merkitsevät. Arvioinnissa suuntaa-antavaksi lähtökohdaksi voidaan ottaa edellä arvioitu rahanpesutuomioiden vuosittainen kasvu sekä yleisimmät rahanpesun esirikokset ja niistä langetettavat ehdottomat vankeusrangaistukset. Rahanpesun yleisimpiä esirikoksia ovat varkaus-, petos- ja huumausainerikokset.

Esirikoksista keskimäärin noin 17 %:sta tuomitaan ehdottomaan vankeuteen. Jos esitys johtaisi edellä olevan arvion mukaisesti 100–200:aan uuteen langettavaan tuomioon rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta, korottaisivat näistä ehdottomien vankeusrangaistuksien pituutta 17 % eli 17–34. Rahanpesusta ja törkeästä rahanpesusta tuomittava ehdoton vankeusrangaistus on pituudeltaan keskimäärin 4,7 kuukautta. Esirikoksen ehdottomaan vankeusrangaistukseen yhdistettynä rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tuomittava rangaistus olisi keskimäärin noin 1/3 tästä eli 1,6 kuukautta, josta vankilassa suoritettaisiin keskimäärin 60 % eli 1 kuukausi. Näin ollen esityksen voidaan arvioida lisäävän 17–34 vankeuskuukautta vuodessa.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanokustannukset vuonna 2018 olivat noin 66 860 euroa/vankivuosi (Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2018, s. 20). Näin ollen esitys lisäisi vankeusrangaistusten täytäntöönpanon kustannuksia noin 95 000–190 000 eurolla vuodessa (25.40.01 rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot).

5 Asian valmistelu

Valtioneuvosto lähetti 2 päivänä helmikuuta 2017 eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti kirjelmän komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rahanpesun torjumisesta rikosoikeuden keinoin (U 1/2017 vp) sekä jatkokirjelmän 24 päivänä toukokuuta 2017 (UJ 18/ 2017 vp). Eduskunnan lakivaliokunta antoi asiasta lausunnot (LaVL 4/2017 vp, LaVL 11/2017 vp).

Oikeusministeriö asetti 21 päivänä elokuuta 2018 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän tuli arvioida myös muutosten taloudelliset vaikutukset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä luovutti mietintönsä 16 päivänä huhtikuuta 2019.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Direktiivin sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. *Kohde ja soveltamisala.* Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, jotka koskevat rahanpesuun liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelyä.

Artiklan 2 kohdan mukaan direktiiviä ei sovelleta unionin taloudellisiin etuihin vaikuttavilla rikoksilla saatuja varoja koskevaan rahanpesuun, johon sovelletaan erityisiä sääntöjä, joista säädetään direktiivissä (EU) 2017/1371. Viitattu direktiivi 2017/1371 koskee unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjuntaa rikosoikeudellisin keinoin ja sisältää muun muassa säännökset tällaisten rikosten määrittelmästä ja seuraamuksista. Johdanto-osan 10 kohdan mukaisesti tämä säännös ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuteen saattaa nyt täytäntöön pantava direktiivi ja direktiivi 2017/1371 osaksi kansallista lainsäädäntöään yhdellä kattavalla kansallisen tason kehyksellä. Johdanto-osassa viitataan myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 325 artiklan 2 kohtaan, jonka mukaisesti jäsenvaltiot toteuttavat samat toimenpiteet suojatakseen unionin taloudellisia etuja petolliselta menettelyltä kuin ne toteuttavat suojatakseen omia taloudellisia etujaan petolliselta menettelyltä.

Siltä osin kuin direktiivi 2017/1371 koskee rahanpesurikoksia, on nykyisen lainsäädännön katsottu täyttävän direktiivin velvoitteet (HE 231/2018 vp, s. 25). Vaikka nyt täytäntöön pantava direktiivi ei koske 1 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivin 2017/1371 soveltamisalaan kuuluvia rikoksia, ei kansallisessa lainsäädännössä ole syytä erottaa rahanpesurikoksia sen perusteella, onko niiden esirikoksina direktiivin (EU) 2017/1371 soveltamisalaan kuuluvat EU:n taloudellisiin etuihin kohdistuvat rikokset vai muut rikokset. Sen vuoksi esityksessä ehdotetut muutokset koskisivat myös direktiivin (EU) 2017/1371 soveltamisalaan kuuluvia rikoksia.

Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

2 artikla. Määritelmät. Artiklan 1 kohdassa määritellään direktiivissä käytetty termi ”rikollinen toiminta”, jolla tarkoitetaan rahanpesun esirikoksiksi luettavia rikoksia. Kaikki direktiivin rahanpesua koskevat kriminalisointivelvoitteet koskevat vain 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja esirikoksia. Nämä rikokset on kuitenkin määritelty hyvin laajasti, sillä niihin kuuluvat kaikki rikokset, joista on kansallisessa laissa säädetty rangaistukseksi vankeutta yli yksi vuosi sekä tätä lievemmin rangaistavat rikokset, jotka kuuluvat seuraaviin a–v alakohdissa tarkoitettuihin luokkiin: järjestäytyneeseen rikollisryhmään osallistuminen, terrorismi, ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitton kauppa, laitton asekauppa, varastettujen tavaroiden ja muiden tavaroiden laitton kauppa, korruptio, petos, maksuvälinepetos, rahanväärennys, tuotteiden väärentäminen ja laitton jäljentäminen, ympäristörikokset, murha, vakavan ruumiinvamman aiheuttaminen, ihmisryöstö, vapaudenriisto ja panttivangiksi ottaminen, ryöstö tai varkaus, salakuljetus, kansallisessa lainsäädännössä säädetyt välittömiin ja välillisiin veroihin liittyvät verorikokset, kiristys, väärennys, merirosvous, sisäpiirikauppa ja markkinoiden manipulointi sekä tietoverkkorikollisuus.

Suomessa rahanpesun esirikoksia ei ole rajattu, joten esirikoksia voivat ovat kaikki rikokset, joilla voi saada taloudellista hyötyä. Kätkemisrikosten esirikoksena voivat olla vain varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saatu omaisuus. Strasbourgin konfiskaatiosopimuksen 6 artikla, johon Suomi ei ole tehnyt artiklan 4 kappaleen mahdollistamaa varaumaa rahanpesun esirikosten rajoittamisesta vain joihinkin rikoksiin (HE 180/1992 vp, s. 17, HE 53/2002 vp, s. 35). Näin ollen Suomella on kansainvälisestä sitoumuksestaan johtuva velvoite olla rajoittamatta esirikoksia. Suomessa rahanpesu on yleensä liittynyt petosrikoksiin, varkaukseen, huumausainerikoksiin, velallisen rikoksiin, verorikoksiin ja muihin talousrikoksiin. Teon rangaistavuutta voidaan edelleen pitää perusteena sille, että myös sen tuottamaan hyötyyn kohdistuvien pesutoimien tulee olla rangaistavaa. Esirikoksen vakavuus voi kuitenkin vaikuttaa rahanpesun moitittavuuteen, mikä otetaan huomioon rahanpesun rangaistusta mitattaessa. Huomioon voidaan ottaa myös se, että a–v alakohdissa tarkoitettuihin rikosluokkiin, joiden osalta direktiivi ei aseta rikoksen vakavuutta koskevaa kynnystä, kuuluvat tavanomaisimmat esirikokset. Edellä todetuista syistä ei esitetä muutosta nykytilaan, jonka nojalla esirikoksia voivat olla kaikki Suomen lain nojalla rangaistavaksi säädetyt teot, joilla voi saada taloudellista hyötyä.

Artiklan 2 kohdan mukaan ”varoilla” tarkoitetaan kaikkea aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta sekä kaikenmuotoisia, myös sähköisiä tai digitaalisia, oikeudellisia asiakirjoja tai instrumentteja, jotka ovat osoituksena tällaisten varojen omistuksesta tai osuudesta niihin. Direktiivin 13 johdantokappaleen mukaan direktiivissä ei olisi eroteltava tilanteita, joissa varat on saatu suoraan rikollisesta toiminnasta ja tilanteita, joissa varat on saatu välillisesti rikollisesta toiminnasta, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/42/EU säädetyn rikoksen tuottaman hyödyn

laajan määritelmän mukaisesti. Direktiivin 2014/42/EU 2 artiklan 1 kohdassa olevan määritelmäsäännöksen mukaan 'rikoshyödyllä' tarkoitetaan "rikoksen välittömästi tai välillisesti tuottamaa taloudellista etua; se voi muodostua mistä tahansa omaisuudesta, ja siihen kuuluvat minkä tahansa rikoksen välittömästi tuottaman hyödyn myöhempi uudelleensijoittaminen tai muuntaminen ja mitkä tahansa taloudellista arvoa omaavat edut".

Säännös ei edellytä varoja koskevan määritelmän ottamista sellaisenaan lainsäädäntöön. Määritelmä on merkityksellinen rahanpesurikosten määrittelyä koskevan 3 artiklan kannalta.

Rikoslain 32 luvussa ei ole erillistä "varojen" tai "omaisuuden" määritelmää. Luvun 6 §:ssä säädetyn rahanpesun tunnusmerkistö koskee "omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta". Tämä kattaa minkä tahansa omaisuuden, joka on alun perin saatu rikoksella sekä rikoksesta saadun hyödyn silloinkin, kun omaisuutta itsessään ei ole suoraan hankittu rikoksella, esimerkiksi omaisuuden lisäyksen, joka on saatu verorikoksen täyttävällä tulon ilmoittamatta jättämisellä. Riittävää on, että varallisuuden määrä on rikoksen johdosta suurempi kuin ilman sitä (HE 180/1992 vp, s 18, HE 52/2002, s 35). Rahanpesun tunnusmerkistössä tarkoitettu omaisuuden käsite kattaa myös virtuaalivaluutat, jotka määriteltäisiin eduskunnan käsiteltävänä olevan ehdotetun lain virtuaalivaluutan tarjoajista 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa (HE 167/2018 vp, TaVM 43/2018 vp). Rahanpesun tunnusmerkistössä olevan nimenomaisen maininnan mukaan kohteena voi olla myös niin sanottu surrogaatti eli omaisuus, joka on tullut rikoksella hankitun varallisuuden tilalle, esimerkiksi rahapalkkiolla ostettu auto. Omaisuuden ei myöskään tarvitse olla yksinomaan rikoksella hankituilla varoilla hankittu. Tarkoitettua omaisuutta voi olla esimerkiksi asunto-osake, joka on ostettu osaksi huumekaupan voitoilla ja osaksi muilla varoilla (HE 180/1992 vp, s 18). Rikoslain 32 luvun rahanpesurikoksen tunnusmerkistö kattaa näin ollen sen, mitä artiklan 2 kohdassa oleva varojen määritelmä edellyttää. Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 3 kohdan mukaan "oikeushenkilöllä" tarkoitetaan yhteisöä, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan lain nojalla, lukuun ottamatta valtioita tai julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa sekä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Määritelmä ei poikkea tavanomaisesta EU:n rikosoikeutta koskevissa säädöksissä olevasta oikeushenkilön määritelmästä. Merkitystä määritelmällä on oikeushenkilöiden rangaistusvastuuta ja niille määrättäviä seuraamuksia koskevien direktiivin 7 ja 8 artiklan kannalta. Määritelmän perusteella oikeushenkilön käsite määräytyy kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Valtio ja muut vastaavat julkiset elimet jäävät määritelmän mukaan oikeushenkilön käsitteen ulkopuolelle. Tämä noudattaa myös sitä rajausta, jota rikoslain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan noudatetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun suhteen. Mainitun säännöksen mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta

koskevia rikoslain 9 luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen. Alakohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

3 artikla. Rahanpesurikokset. Artiklassa määritellään rahanpesua koskevat teot, joiden tulee olla jäsenvaltiossa rikoksina rangaistavia. Nämä koskevat eri tyyppisiä 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua esirikoksella saatuihin varoihin kohdistuvia tekoja, joiden tekijä on tietoinen siitä, että varat ovat rikoksen tuottamaa hyötyä. Artiklan 1 kohdassa määriteltyjen tekojen tulee olla rangaistavia vain silloin, kun ne ovat tahallisia.

Artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla varojen muuntaminen tai siirtäminen tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta, tarkoituksena salata tai peittää varojen laitton alkuperä tai auttaa tällaisen toiminnan harjoittamiseen osallistuvaa henkilöä välttämään toimintansa oikeudellisia seuraamuksia.

Artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla varojen todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, niistä määräämisen, niiden liikkeiden, niitä koskevien oikeuksien tai niiden omistuksen salaaminen tai peittely tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta.

Artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla varojen hankkiminen, hallussa pitäminen tai käyttö tietoisena niiden vastaanottohetkellä siitä, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta.

Rahanpesurikoksia koskevat rangaistussäännökset ovat rikoslain 32 luvussa. Luvun 6 §:ssä on säännös rahanpesusta. Säännöksen mukaan rangaistaan sitä, joka 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä (hyötymistarkoitus) tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän (peittämistarkoitus) tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset (avustamistarkoitus) taikka 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä. Termin "vastaanottaa" voidaan katsoa kattavan myös direktiivin säännöksen tunnusmerkistössä mainitun "hankkimisen" (HE 285/2010 vp s. 6).

Rahanpesun tekotavat voidaan jaotella kahteen alaryhmään tarkoitusta korostavaksi rahanpesuksi ja seurausta edellyttäväksi rahanpesuksi. Rahanpesujutuissa on tyypillisesti arvioitava, (1) ovatko vastaajan vastaanottamat, käyttämät tai eri tavoin käsittelemät varat peräisin rikoksella saadusta hyödystä ja mikä on vastaajan tietoisuus

tästä ja (2) onko vastaaja toimillaan tahallaan aiheuttanut sanotun omaisuuden alkuperän peittymisen tai häivyttymisen tai osoittaako vastaajan menettely ainakin hyötymis-, peittämis- tai avustamistarkoitusta.

Rahanpesun esirikos voi olla mikä tahansa Suomen lain nojalla rangaistavaksi säädetty teko, joka tuottaa taloudellista hyötyä, sen vakavuudesta riippumatta. Rahanpesu voi olla myös ankarammin rangaistava kuin sen taustalla oleva esirikos. Rahanpesun yritys on rangaistava. Rahanpesusta säädetään rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Luvun 7 §:n nojalla rangaistaan törkeästä rahanpesusta, jos rahanpesussa 1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä rahanpesusta säädetään rangaistukseksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Luvun 8 §:n nojalla rangaistavaa on salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi.

Luvun 9 §:n nojalla rangaistaan tuottamuksellisesta rahanpesusta sitä, joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin. Tuottamuksellisesta rahanpesusta säädetään rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Luvun 10 §:n nojalla rangaistaan rahanpesurikkomuksesta, jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Rahanpesurikkomuksesta säädetään rangaistukseksi sakkoa.

Luvun 1 §:n nojalla kätkemisrikoksena on rangaistavaa rikoksella saadun omaisuuden kätkeminen, hankkiminen, huostaansa ottaminen tai toiselta välittäminen tai omaisuuden ryhtyminen muulla tavalla, jollei teko ole rangaistava rahanpesuna. Kätkemisrikkoksen ja rahanpesun tunnusmerkistöt ovat siten osittain päällekkäiset. Olennainen ero on siinä, että rahanpesun esirikosten joukko on avoin, mutta kätkemisrikkoksen esirikokset on laissa tyhjentävästi lueteltu. Kätkemisrikos voi koskea vain varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saatua omaisuutta. Rahanpesusta poiketen tunnusmerkistössä ei ole edellytyksenä se, että tekijällä olisi erityinen hyötymis-, peittämis- tai avustamistarkoitus. Kätkemisrikos ei myöskään koske rikoksella saadun omaisuuden tilalle tullutta omaisuutta eikä muuta rikoksen tuottamaa hyötyä kuin rikoksella saatua omaisuutta. Kätkemisrikoksesta säädetään rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi kuusi kuukautta.

Luvun 11 §:n 2 momentin rajoitussäännöksen mukaan kätkemis- ja rahanpesurikoksia koskevia säännöksiä ei sovelleta rikosentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta. Säännös perustuu kohtuussyihin ja on soveltamisalaltaan varsin rajallinen (HE 66/1988 vp, KKO 2009:59).

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa oleva rahanpesun määritelmä vastaa sanamuodoltaan muissa Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa olevaa rahanpesun määritelmää. EU:n lainsäädännössä tällainen määritelmä on neljännen rahanpesudirektiivin (EU) 2015/849 1 artiklan 3 kohdassa, johon viitataan myös unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin annetun direktiivin (EU) 2017/1371 4 artiklan 1 kohdassa. Rikoslain 32 luvun nykyisten säännösten tunnusmerkistöjen riittävyttä on arvioitu aikaisemmissa hallituksen esityksissä. Rikoslain 32 luvun säännösten katsottu täyttävän rahanpesurikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdan sanamuotoa asiallisesti vastaavat kansainväliset velvoitteet (HE 53/2002 vp s. 20, HE 25/2008 vp, s. 12, HE 285/2010 vp, s. 5 ja HE 231/2018 vp, s. 25).

Hankkiminen, hallussapito ja käyttö

Direktiivin säännöksen velvoitteiden täyttymisen kannalta merkillepantavaa on kuitenkin se, ettei 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun hankkimisen, hallussapidon tai käytön rangaistavuuden edellytyksenä ole erityistä tarkoitustahallisuutta. Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuodon mukaan rangaistavuus sen sijaan edellyttää vastaanottamisen, käytön ja hallussapidon osalta myös tarkoitustahallisuutta eli sitä, että tekijällä on tarkoitus hankkia itselleen tai toiselle hyötyä (hyötytarkoitus), peittää tai häivyttää rikoksen tuottaman hyödyn alkuperä (peittämistarkoitus) tai avustaa rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset (avustamistarkoitus) tai 2 kohdan nojalla, että tekijä (tahallaan) aiheuttaa omaisuuden rikollisen alkuperän peittymisen tai häivyttämisen.

Kysymystä siitä, täyttävätkö rikoslain 32 luvun säännökset kansainvälisiin rahanpesun määritelmiin sisältyvän velvoitteen ja pitäisikö rikoslaissa säätää rangaistavaksi tahallinen hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen ilman tekijän tarkoitusta koskevaa lisäedellytystä, arvioitiin seikkaperäisesti vuosina 2009–2010 toimineessa rahanpesukriminalisointien muutostarpeita arvioineessa työryhmässä (OM 27/2010 s. 36–39). Työryhmä otti huomioon aikaisemmissa lainvalmisteluasiakirjoissa esitetyn kannanoton, että pelkän hankkimisen, hallussapidon ja käytön rangaistavuuden rajoja olisi erittäin vaikeaa määritellä siten, ettei oikeusturva vaarantuisi ja että tällainen kriminalisointi olisi vastoin rikosoikeutemme keskeisiä periaatteita (HE 180/1992 vp, s. 11). Työryhmä esitti lisäksi seuraavia huomioita. Rahanpesun laajan soveltamisalan vuoksi on hankalaa kuvitella käytännössä tilannetta, jossa jokin rikoshyötyyn kohdistuva pesu-

toimi ei tulisi nykyisten rajausten vuoksi rangaistavaksi. Varsin helposti erilaiset pesu-
toimet voidaan nimittäin katsoa tehdyksi peittämistä tai häivyttämistarkoituksessa tai
niillä voidaan katsoa aiheutetun sanotun omaisuuden alkuperän peittyminen tai häi-
vyttäminen. Lisäksi työryhmä arvioi tuottamuksellisen rahanpesun soveltamisalaa ja
katsoi tämän tukevan sitä, että rangaistavuuden ala on määritelty rikoslaisissa tarkoi-
tuksenmukaisella ja kansainväliset velvoitteet täyttävällä tavalla. Keskeisenä seikkana
työryhmä piti myös korkeimman oikeuden kannanottoa ratkaisussa KKO 2009:59,
jonka nojalla peittämistä tai avustamista koskeva tarkoitus voidaan päätellä teon ulkoi-
sesti havaittavista (objektiivisista) tosiseikoista. Asiassa korkein oikeus katsoi, että ri-
koshyötynä saatujen varojen käyttö kulutukseen oli omiaan johtamaan siihen, että
näin hukattujen varojen yhdistäminen rikolliseen menettelyyn ei enää ole mahdollista
tai että se ainakin olennaisesti vaikeutuu. Työryhmä lausui johtopäätöksensä seu-
raavan: ”Työryhmän näkemyksen mukaan edellä lausutun perusteella ei ole tarvetta
muuttaa rahanpesun tunnusmerkistöä siten, että rikoshyödyn hankkimisen, hallussa-
pidon ja käyttämisen kohdalla poistettaisiin vaatimus peittämistä tai häivyttämistarkoi-
tuksesta tai siitä, että teko johtaa tuollaiseen seuraukseen. Tällaiselle muutokselle ei
riittävän painavia perusteita. Voimassa oleva lainsäädäntö täyttää jo nykyisellään kan-
sainvälisten velvoitteiden vaatimukset.” (OM 27/2010 s. 39)

On myös syytä ottaa huomioon, että tällaiseen johtopäätökseen on päädyttiin jo en-
nen kun rahanpesun tunnusmerkistöön oli säännöksen täsmentämiseksi lisätty HE
285/2010 vp:ssä esitetyn mukaisesti tekotavaksi hallussapito ja rangaistavaksi tarkoi-
tusperäksi myös hyötymistarkoitus. Nämä muutokset ovat laajentaneet ja täsmentä-
neet rahanpesun rangaistussäännöksen soveltamisalaa entisestään ja myös edellä
mainittuja kansainvälisiä velvoitteita pidemmälle. Muutokset ovat siten vahvistaneet
edelleen perusteluja sille kannalle, että direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohtaa vas-
taavat velvoitteet täyttyvät jo nykyisen lainsäädännön nojalla.

Todetusta huolimatta tämän esityksen valmistelussa on katsottu aiheelliseksi arvioida
kysymystä direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan kriminalisointivelvoitteen täyty-
misestä rikoslain säännösten nojalla muun muassa viime vuosien kehityksen valossa.
Esityksen valmistelussa on arvioitu sitä, miten edellytykset hyötymis-, peittämistä ja
avustamistarkoituksesta vaikuttavat rahanpesusäännöksen soveltamiseen käytän-
nössä. Kuten ratkaisusta KKO 2009:59 käy ilmi voidaan nämä tarkoitusperät päätellä
ulkoisesti havaittavista tosiseikoista. Tekijän tarkoitusta koskevat edellytykset asetta-
vat kuitenkin syytteille lisävaatimuksia. Joissakin tapauksissa tekijän tarkoitusperän
näyttäminen on osoittautunut työlääksi. Työryhmän tiedossa ei kuitenkaan ole ta-
pausta, joissa tekijää ei olisi voitu tuomita pelkästään siksi, ettei tekijän hyötymis-,
peittämistä tai avustamistarkoitusta ole voitu näyttää toteen. Oikeuskäytännössä on
tuomittu lievemmin rangaistavasta kätkemisrikoksesta jo sen perusteella, että vastaa-
jan asunnossa on ollut toisen henkilön anastamaa omaisuutta. Suurimmat näyttökysy-

mykset ovat käytännössä liittyneet rahanpesusta syytettyjen tietoisuuteen omaisuuden luonteesta rikoksen tuottamana hyötynä. Oikeustapausten nojalla ei voida tehdä päätelmää, että tarkoitustahallisuutta koskevat edellytykset rahanpesusäännöksessä sellaisenaan johtaisivat siihen, että rangaistavuuden ulkopuolelle jäisi rikosoikeudellisen seuraamuksen ansaitsevia tekoja. Silloinkin, kun näyttöä ei ole tahallisesta rahanpesusta, voi näyttöä olla tuottamuksellisesta rahanpesusta, jos rahanpesusäännöksessä mainittuihin tekoihin on ryhdytty vähintään törkeästi tuottamuksesta.

Jos hyötymis-, peittämis- tai avustamistarkoitusta koskevat edellytykset poistettaisiin rahanpesusäännöksestä, arvioidaan tällä olevan seuraavanlaisia vaikutuksia. Vaikka poistaminen rajattaisiin direktiivin sanamuotoa vastaavasti siten, että vain omaisuuden hankkiminen, hallussapito tai käyttö olisi rangaistavaa ilman tarkoitustahallisuutta koskevaa lisäedellytystä, muodostuisi rahanpesusäännöksen soveltamisala nykyistä laajemmaksi ja epäselvemmäksi. Tämä voisi laajentaa rahanpesuna rangaistavien tekojen alaa perusteettomasti esimerkiksi tilanteissa, jossa esirikoksen tekijä on siirtänyt rikoksella saamiensa varoja niiden alkuperästä tietoisien perheenjäsenensä pankkitilille tai ottanut tällaista omaisuutta perheen käyttöön, esimerkiksi rikoshyödyllä hankittun auton tai huonekalun. Vaikka vastuun rahanpesusta tulee lähtökohtaisesti koskea myös perheenjäseniä, voisi perheenjäsenten kannalta olla joissain tapauksissa kohtuutonta edellyttää rangaistuksen uhalla puuttumista tällaiseen menettelyyn, jos hänellä ei itsellään olisi moitittavaa tarkoituspäätöstä. Tilannetta voi verrata törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämiseen, jota koskevassa säännöksessä teon rangaistavuuden poissulkee se, että tekijä on rikosentekijän lähipiiriin kuuluva henkilö (rikoslain 15 luvun 10 §:n 2 momentti). Rikoslain 32 luvun 11 §:n 2 momentissa oleva rajoitussäännöskään ei estäisi kaikkia tällaisia tilanteita, koska se poissulkee rangaistusvastuun vain siltä osin kuin kysymys on rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankitusta omaisuudesta (KKO 2009:59).

Toisaalta on otettava huomioon, että rikoshyödyn siirtäminen perheenjäsenille on keino peittää sen rikollinen alkuperä tai välttää rikoksen paljastuminen, mikä voi aiheuttaa vakavaa vahinkoa. Sen vuoksi tällaisia tilanteita ei myöskään tulisi kategorisesti poissulkea rangaistavuuden piiristä esimerkiksi rajoitussäännöksellä ainakaan siltä osin kuin kysymys ei ole vähäisestä teosta. Mitä vakavammalla esirikoksella saadusta omaisuudesta on kysymys tai mitä aktiivisempia peittämistoimia perheenjäsen siihen kohdistaa, sitä perustellumpana voidaan pitää omaisuuden rikollisesta alkuperästä tietoisien perheenjäsenen rangaistusvastuuta ja sitä ilmeisemmin voidaan hänellä myös katsoa olevan hyötymis-, peittämis- tai avustamistarkoitus tai teon katsoa käsittävän tahallista peittämistä. Jo nykyisen lain nojalla myös tuottamuksellista rahanpesua ja kätkemisrikoksia koskevat rangaistussäännökset ulottavat perheenjäsenen vastuun varsin pitkälle edellä kuvatun kaltaisissa tilanteissa. Näin ollen ei voida

katsoa, että hyötymis-, peittämis- ja avustamistarkoitusta koskevien edellytysten poistaminen rahanpesusäännöksestä olisi edellytys sille, ettei vahingollinen esirikoksen tekijän lähipiirissä tapahtuva rahanpesu jäisi joissain tilanteissa rankaisematta.

FATF tulkinut direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohtaa vastaavaa suositustaan niin, ettei se salli sitä, että rikoshyödyn tahallisen hankkimisen, hallussapidon ja käytön rangaistavuus edellyttäisi tekijältä lisäksi erityistä tarkoitusta. FATF on tällä perusteella katsonut Suomea koskevista arviointiraporteissaan, että nimenomaisten hyötymis-, peittämis- ja avustamistarkoitusta koskevien edellytysten vuoksi rikoslain rahanpesusäännös ei teknisesti vastaa täysin tätä FATF:n suositusta. FATF on kuitenkin viimeisimmässä 16 päivänä huhtikuuta 2019 julkaistussa raportissaan ottanut huomioon tämän seikan merkitystä vähentävinä tekijöinä rangaistavuuden alaa laajentavat rikoslain 32 luvun säännökset, esimerkiksi kätkemisrikoksen ja tuottamuksellisen rahanpesun, sekä säännösten soveltamista koskevaa käytäntöä. Asia ei sen vuoksi ole merkittävästi vaikuttanut FATF:n Suomea koskevaan kokonaisarvioon.

EU:n komissio ei vuoden 2001 rahanpesupuitepäätöksen täytäntöönpanoa arvioidessaan ottanut tähän kysymykseen kantaa (KOM(2004) 230 lopullinen ja KOM(2006) 72 lopullinen). Neljännen rahanpesudirektiivin (EU) 2015/849 1 artiklan 3 kohdan c alakohtassa on rahanpesurikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohtaa asiallisesti vastaava velvoite, joka ei kuitenkaan välttämättä edellytä kriminalisointia. Komissio laatii viimeistään 26 päivänä kesäkuuta 2019 kertomuksen neljännen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanosta (65 artikla).

Huomioon tulee ottaa myös se, että tahallisuuden määrittely on rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluva kysymys, jota direktiivillä ei jäsenvaltioiden lainsäädännöissä yhdenmukaisteta, ja jossa jäsenvaltioilla on harkintavaltaa. Merkityksellistä on myös se, etteivät tarkoitustahallisuutta koskevat edellytykset myöskään käytännössä heikennä Suomen mahdollisuutta antaa oikeusapua rikosasioissa muille jäsenvaltioille.

Suomi voi edellä todetulla tavalla rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpanon osalta osoittaa, etteivät tarkoitustahallisuutta koskevat edellytykset rahanpesun tunnusmerkistöissä johtaisi direktiivin kannalta puutteelliseen lopputulokseen. Suomen lainsäädännön voidaan siten katsoa täyttävän direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan kriminalisointivelvoitteen.

Tekijän hyötymis-, peittämis- ja avustamistarkoitusta koskevien edellytysten poistamista on arvioitu myös sen kannalta, mikä olisi tämän seurauksena rahanpesusäännöksen ja rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä säädettyjen kätkemisrikosten soveltamisalojen suhde. Jo nykyisin säännösten soveltamisalat ovat osittain päällekkäiset. Kätkemisrikos on rahanpesua lievemmin rangaistava rikos ja voi soveltua vain silloin, kun rahan-

pesun tunnusmerkistö ei täyty. Kätkemisrikoksena rangaistavia ovat vain sellaiset rahanpesua lievemmat teot, joiden esirikoksena on jokin säännöksessä mainittu omaisuusrikos, ja joissa tekijällä ei ole tarkoitusta hankkia itselleen tai toiselle hyötyä (hyötymistarkoitus), peittää tai häivyttää rikoksen tuottaman hyödyn alkuperä (peittämistarkoitus) tai avustaa rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset (avustamistarkoitus), joissa tekijä ei (tahallaan) aiheuta omaisuuden rikollisen alkuperän peittymistä tai häivyttymistä tai joissa tekijä ryhtyy omaisuuteen muulla kuin rahanpesusäännöksessä tarkoitetulla tavalla. Jos rahanpesuna rangaistavaa olisi tahallinen rikosperäisen omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttö ilman tarkoitusta koskevia edellytyksiä, ei kätkemisrikokselle jäisi enää merkittävää soveltamisalaa. Kun kätkemisrikoksia koskeville säännöksille ei jäisi käytännössä juurikaan soveltamisalaa, tulisi ne joko kumota tai ainakin niiden sisältöä tulisi olennaisesti muuttaa. Jos nykyisin vain kätkemisrikoksen tunnusmerkistön täyttävät teot rangaistaisiin jatkossa rahanpesuna, ankaroituisivat enimmäisrangaistukset niin perusteon, tuottamuksellisen teon kuin törkeän tekemuodonkin osalta.

Perinteisen kätkemisrikoksen ja rahanpesun tunnusmerkistöjen erillisyyttä puoltaa yhä se, että rikosten tyypilliset tekemuodot eroavat varsin paljon toisistaan (HE 53/2002 vp, s. 19). Kätkemisrikosten kumoaminen tai merkittävä muuttaminen ja rahanpesun tunnusmerkistön laajentaminen merkitsisi asiallisesti rikoslain 32 luvun kokonaisuudistusta. Tällaiselle kokonaisuudistukselle tulisi olla painavat perusteet. Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen rikoslain 32 luvussa ei ole sellaisia puutteita, että luvun kokonaisuudistukseen johtaviin muutoksiin direktiivin täytäntöönpanemiseksi olisi riittäviä perusteita.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla ei näin ollen ole syytä muuttaa lainsäädäntöä.

Tuottamuksellinen rahanpesu

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklan 1 kohdassa määritellyt rahanpesurikokset on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, jos rikosentekijä epäili tai hänen olisi pitänyt tietää, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta. Säännös koskee tuottamuksellisen rahanpesun säättämistä rangaistavaksi. Säännös ei ole velvoittava, joten sen täytäntöönpano on jäsenvaltion harkinnassa.

Rikoslain 32 luvun 9 §:n rangaistaan tuottamuksellisesta rahanpesusta sitä, joka törkeästi huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin. Tuottamuksellisesta rahanpesusta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Esirikoksen selvittämisaste

Artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan aiemmin tai samanaikaisesti annettu tuomio varat tuottaneesta rikollisesta toiminnasta ei saa olla artiklan 1 kohdassa määritellyn tahallisen rahanpesurikoksesta annettavan tuomion edellytys. Kohdan b alakohdan mukaan rahanpesurikoksista tulee olla mahdollista antaa tuomio, jos todetaan, että varat olivat peräisin rikollisesta toiminnasta, ilman, että tarvitsee selvittää kaikkia kyseiseen rikolliseen toimintaan liittyviä tosiseikkoja tai olosuhteita, rikosentekijän henkilöllisyys mukaan lukien.

Rikoslain 32 luvun säännösten nojalla rahanpesun rangaistavuus ei edellytä, että kaikki esirikosta koskevat tosiseikat tai olosuhteet olisi selvitetty. Selvitettynä tulee olla se, että esirikos on tapahtunut samoin kuin se, että esirikoksella on saatu taloudellista hyötyä. Sen sijaan rangaistavuuden edellytyksenä ei välttämättä ole esirikoksen tekijän tuomitseminen rangaistukseen tai edes se, että esirikoksen tekijä on tiedossa. Esirikoksen vanhentuminen ei ole myöskään esteenä rahanpesusäännöksen soveltamiselle (HE 53/2002 vp s. 36).

Artiklan a ja b alakohdat eivät edellytä lainsäädännön muuttamista.

Ulkomailla tehty esirikos

Artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteuttava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklan 1 kohdassa määritelty tahallinen rahanpesurikos koskee myös varoja, jotka ovat peräisin teosta, joka on tehty toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueella, kun kyseinen teko katsottaisiin rikolliseksi toiminnaksi, jos se olisi toteutettu kyseisessä jäsenvaltiossa. Artiklan 4 kohdan nojalla näissä tapauksissa jäsenvaltiot voivat edellyttää, että vieraassa valtiossa tehty esirikos katsotaan rikokseksi kyseisen valtion kansallisen lainsäädännön nojalla, paitsi jos kyseinen teko katsotaan joksikin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitetuista ja sovellettavassa unionin lainsäädännössä määritellyistä rikoksista.

Säännökset velvoittavat siihen, rahanpesurikokset koskevat myös ulkomailla tehdyn rikoksen tuottamaa hyötyä. Säännöksen mukaan rahanpesun rangaistavuuden edellytyksenä voi olla, että esirikos täyttää rangaistavan teon tunnusmerkistön sekä valtiossa, jossa rahanpesusta tuomitaan, että myös esirikoksen tekopaikan lainsäädännön mukaan. Poikkeuksena tästä niin sanotusta kaksoisrangaistavuuden edellytyksestä ovat 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitettut EU:n rikosoikeudellisissa

säädöksissä mainitut esirikokset, joiden osalta ei saa edellyttää sitä, että esirikos oli rangaistava sen tekopaikan lain mukaan.

Rikoslain 32 luvun 6 §:n tunnusmerkistön nojalla rahanpesu koskee rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai niiden tilalle tullutta omaisuutta. Kysymykseen tulevat myös ulkomailla tehdyt rikokset. Jo perustuslain 8 §:ssä ja rikoslain 3 luvun 1 §:ssä säädetystä laillisuusperiaatteesta seuraa, että esirikoksen on täytettävä Suomen laissa säädetty rikostunnusmerkistö, jotta sen tuottama hyöty voitaisiin katsoa rahanpesurikoksen tunnusmerkistössä tarkoitetuksi rikoksen tuottamaksi hyödyksi. Laillisuusperiaatteesta voidaan katsoa seuraavan myös se, että lähtökohtaisesti esirikoksen tulee olla myös tekopaikan lain mukaan rangaistava. Siten rahanpesurikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettu rikoksen tuottaman hyödyn edellytys täyttyy, jos hyötyä tuottanut ulkomailla tehty esirikos täyttää rikoslain 1 luvun 11 §:ssä tarkoitettujen kaksoisrangaistavuuden vaatimukset eli on rangaistava sekä teko- että tuomitsemismaassa (KKO 2013:17, kohta 12; KKO 1318:2018, kohta 23). Jos näin ei ole, tekoa ei pääsääntöisesti voi pitää rahanpesusäännöksessä tarkoitettuna esirikoksena.

Rikoslain 1 luvun 7 §:n nojalla Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jonka rankaiseminen tekopaikan laista riippumatta perustuu Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea kansainvälisesti velvoittavaan säädökseen tai määräykseen (kansainvälinen rikos), sovelletaan Suomen lakia. Nämä rikokset määritellään rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetussa asetuksessa (627/1996). Rikoslain 1 luvun 7 §:n 2 ja 3 momentissa määritellään lisäksi eräitä muita rikoksia, joihin sovelletaan Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta.

Rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin kuuluvat ne, jotka vastaavat direktiivin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitettussa unionin lainsäädännössä määritellyistä rikoksista terrorismia (b kohta), ihmiskauppaa (c kohta) ja huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa (e kohta). Koska rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuja rikoksia voidaan pitää rahanpesun esirikoksina tekopaikan laista riippumatta, täyttyvät näiden rikosten osalta direktiivin 3 artiklan 4 kohdan veloitteet. Veloitteet eivät sen sijaan täyty seuraavien rikosten osalta, koska niitä ei voi pitää rahanpesun esirikoksina tekopaikan lainsäädännöstä riippumatta:

- rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä säädetty järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen,
- rikoslain 17 luvun 8 §:ssä säädetty laittoman maahantulon järjestäminen ja 8 a §:ssä säädetty törkeä laittoman maahantulon järjestäminen,
- seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat rikokset (rikoslain 17 luku 18, 18 a, 19 §, 20 luku 1, 2, 4, 5, 6 ja 7, 8a, 8 b, 9, 9a §)
- rikoslain 16 luvussa säädetty lahjuksen antaminen (13 §) ja törkeä lahjuksen antaminen (14 §),

- rikoslain 30 luvussa säädetty lahjominen elinkeinotoiminnassa (7 §), törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa (7 a §), lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (8 §) ja törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (8 a §)
- rikoslain 40 luvussa säädetty lahjuksen ottaminen (1 §) ja törkeä lahjuksen ottaminen (2 §).

Rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään myös poikkeuksesta kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen tilanteissa, joissa Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu siihen rinnastettava henkilö on tehnyt säännöksessä määritellyn rikoksen. Rikoksiin, joita poikkeus koskee, kuuluvat direktiivin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitetuista ja sovellettavassa unionin lainsäädännössä määritellyistä rikoksista muitakin kuin rikoslain 1 luvun 7 §:ssä määritellyjä rikoksia, esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia rikoksia. Ottaen huomioon 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa asetetut velvoitteet, direktiivin ei voi katsoa sallivan esirikosten tekijäpiirin rajoittamista kansalaisiin tai niihin rinnastettaviin henkilöihin. Koska rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 nojalla poikkeusta kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen sovelletaan vain Suomen kansalaisiin ja niihin rinnastettaviin henkilöihin, se ei säännöksessä mainittujen rikostenkaan osalta riitä täyttämään 3 artiklan 4 kohdan velvoitetta.

Lainsäädäntöä olisi näin ollen muutettava direktiivin 3 artiklan 4 kohdan velvoitteiden täyttämiseksi. Rahanpesun esirikoksiksi tekopaikan laista riippumatta olisi säädettävä ne edellä mainitut rikokset, jotka eivät kuulu rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisalaan. Säännös tulisi ulottaa koskemaan myös törkeää rahanpesua.

Rikosten säätämisen rahanpesun esirikokseksi tekopaikan lainsäädännöstä riippumatta voidaan katsoa merkitsevän Suomen rikosoikeuden soveltamisalan laajentamista tältä osin maailmanlaajuisesti ilman EU:n säädöstä laajempaa kansainvälistä sopimusta. Lisäksi sääntely merkitsisi poikkeusta laillisuusperiaatteeseen liittyvään kaksoisrangaistavuuden edellytykseen. Näistä syistä direktiivin velvoitetta on tulkittava suppeasti. Kaksoisrangaistavuudesta poikkeamista ei ehdoteta ulotettavaksi esirikosten vähäisempiin tekotapoihin, joista ei ole säädetty sakkoa ankarampaa rangaistusta. Poikkeussäännöstä ei myöskään ehdoteta koskemaan tuottamuksellista rahanpesua, jota direktiivi ei ylipäänsä velvoita säätämään rangaistavaksi.

Esityksessä ei myöskään ehdoteta, että edellä mainituista rikoksista voitaisiin Suomessa syyttää päärikoksina tekopaikan laista riippumatta. Rikokset rinnastuisivat muutoin rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuihin kansainvälisiin rikoksiin. Sääntely myös menisi huomattavasti direktiivin velvoitteita pidemmälle. Tällaiseen sääntelyyn ei tulisi lähtökohtaisesti ryhtyä ilman kansainvälistä velvoitetta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohdan velvoitteet ehdotetaan täytäntöön pantavaksi lisäämällä rikoslain 1 luvun 11 §:ään uusi 3 momentti, jonka nojalla edellä mainittuja rikoksia pidetään rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina, vaikka teosta ei säädettäisi rangaistusta tekopaikan laissa.

Itsepesu

Artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetut teot on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, kun niihin ovat syyllistyneet henkilöt, jotka toteuttivat rikollisen toiminnan, josta varat olivat peräisin, tai osallistuivat siihen. Säännös edellyttää siten, että itsepesuna rangaistavaa on varojen muuntaminen tai siirtäminen tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta, tarkoituksena salata tai peittää varojen laiton alkuperä tai auttaa tällaisen toiminnan harjoittamiseen osallistunutta henkilöä välttämään toimintansa oikeudellisia seuraamuksia. Lisäksi säännöksen mukaan itsepesuna rangaistavaa tulee olla varojen todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, niistä määräämisen, niiden liikkeiden, niitä koskevien oikeuksien tai niiden omistuksen salaaminen tai peittely tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta. Direktiivin 4 artiklan mukaan myös itsepesuna rangaistavien tekojen yrityksen tulee olla rangaistavaa.

Itsepesun rangaistavuutta koskeva velvoite ei koske c kohdassa tarkoitettuja tekoja eli pelkkää varojen hankkimista, hallussa pitämistä tai käyttöä. Direktiivi ei myöskään edellytä säätämään itsepesuna rangaistavaksi sellaista varojen muuntamista ja siirtämistä, joilla ei ole säännöksessä määriteltyä peittämistä tai avustamistarkoitusta ja joilla ei tahallaan aiheuteta varojen salaamista tai peittymistä, koska direktiivi ei ylipäänsä edellytä, että tällaiset teot olisivat sellaisenaan rangaistavia.

Artiklan 5 kohtaan liittyy johdanto-osan 11 kohta, jossa täsmennetään sitä, kuinka laajasti itsepesun tulee direktiivin mukaan olla rangaistavaa esirikoksen ohella. Johdanto-osan kohta on otettu huomioon valmisteltaessa esityksessä ehdotettua muutosta rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännökseen kuten jäljempänä lakiehdotuksen perusteluissa esitetään. Kohdan mukaan itsepesuna tulee olla rangaistavia rahanpesutoimet, jotka "eivät rajoitu pelkästään varojen hallussapitoon tai käyttöön vaan käsittävät myös varojen siirtämisen tai muuntamisen tai niiden laittoman alkuperän salaamisen tai peittämisen ja johtavat suurempaan vahinkoon [”skada utöver”, ”further damage”] kuin rikollisen toiminnan jo tuottama vahinko, esimerkiksi siihen, että rikollisesta toiminnasta saadut varat laitetaan kiertoon ja näin salataan niiden laitton alkuperä.” Itsepesun tulisi siten olla rangaistavaa, kun sillä aiheutetaan sellaista vahinkoa, jota esirikos ja siitä langetettava rangaistus eivät jo kata. Tämä noudattaa EU:n perus-

oikeuskirjan 50 artiklassa säädettyä kieltoa, jonka nojalla ketään ei saa panna syyt-teeseen tai rangaista rikoksesta, josta hänet on jo unionissa lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi lain mukaisesti (niin sanottu *ne bis in idem* -sääntö).

Suomen lain nojalla itsepesu on esirikoksen lisäksi rangaistavaa vain rajoitetusti. Rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännöksessä olevan lähtökohdan mukaan luvussa tarkoitetuista kätkemis- tai rahanpesurikoksista ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (esirikos). Taloudellista hyötyä tuottaviin rikoksiin liittyy säännönmukaisesti hyödyn turvaamista koskevia toimia, joiden moitittavuus ja niiden aiheuttama vahinko lailliselle taloudelle on sen vuoksi otettu huomioon esirikoksen rangaistusta arvioitaessa – riippumatta siitä, saadaanko hyöty rikoksentehtyjältä pois. Itsepesu on siten lähtökohtaisesti esirikoksen jälkitekko, josta ei voida erikseen rangaista samaa henkilöä esirikoksen lisäksi (HE 66/1988 vp. s. 108, HE 138/2011 vp. s. 7, LaVM 2/2012 vp, LaVL 4/2017 vp; LaVL 11/2017 vp). Perinteisesti käytetyn termin *rankaisematon jälkitekko* sijaan tässä esityksessä käytetään oikeuskirjallisuudessakin käytettyä termiä *myötärangaistu jälkitekko*. Tämä termi kuvastaa paremmin sitä seikkaa, ettei jälkitekko jää rankaisemattomaksi vaan teon moitittavuus otetaan huomioon pääteosta säädettyssä rangaistuksessa.

Myötärangaistun jälkiteon käsite liittyy lainkonkurrensiin. Lainkonkurrenssissa on kysymys siitä, että joissain tapauksissa samaan tekoon näyttää soveltuvan useita rangaistussäännöksiä, mutta kuitenkin yhden rangaistussäännöksen soveltaminen tekee muun tai muiden soveltamisen tarpeettomaksi tai oikeudellisesti mahdottomaksi. Yhdellä tai useammalla teolla toteutetaan tuolloin usea rikostunnusmerkistö, mutta rangaistus tuomitaan vain yhden rangaistussäännöksen mukaan. Rikoslaisissa ei ole lainkonkurrenssia koskevaa yleissäännöstä. Eräissä tilanteissa tunnusmerkistöt sisältävät nimenomaisen maininnan, että teosta rangaistaan, ”jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa tai yhtä ankaraa rangaistusta”. Muitakin lähinnä oikeuskirjallisuudessa, mutta myös lainvalmisteluasiakirjoissa ja oikeuskäytännössä kehittyneitä sääntöjä on olemassa. Teko voi myös jäädä välttämättömänä tai säännönmukaisena esitai jälkitekona erikseen rankaisematta. Kysymyksessä on tässä tapauksessa vain yksi rikos (esim. HE 40/1990 vp, s. 8–9).

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1978 II 135 syytettyä, joka surmattuaan uhrin oli seuraavana päivänä polttanut tämän asiapaperit tunnistamista vaikeuttaakseen, ei tuomittu erikseen vahingonteosta. Ratkaisussa KKO 1980 II 124 syytetty, joka oli ensin anastanut Ruotsissa auton kuljettaakseen sen Suomeen myytäväksi ja sen jälkeen kuljettanut sen Suomeen ilman tulliselvitystä, tuomittiin vain varkaudesta, johon veropetos sisältyi. Ratkaisussa KKO 2001:45 väärinä seteleitä valmistanut oli A käsenyt B:tä erehdyttämään eri myymälöiden työntekijät ottamaan ne vastaan maksuksi osta-

mistaan tavaroista. Korkein oikeus katsoi, että alempien oikeuksien A:lle syyksilukemat yllytykset petokseen sisältyivät rahanväärennykseen. Jälkitekkoa ei ole aina pidetty rankaisemattomana esimerkiksi silloin, kun se käsittää oikeudenloukkauksen, joka ei ole tullut otetuksi huomioon ensimmäisen rikoksen oikeudellisessa arvioinnissa, ja jos jälkiteko on kohdistunut johonkin toiseen oikeushyvään kuin ensimmäinen rikos (ks. KKO 2011:35, KKO 2011:52, KKO 2014:7).

Lainkonkurrenssia koskevat säännötkään eivät edellytä itsepesun rankaisemattomuutta rajoittamattomasti. Itsepesun laajemman rangaistavuuden puolesta ja vastaan puhuvia seikkoja konkurrenssioppien, kriminalisointiperiaatteiden ja Suomen kansainvälisten velvoitteiden kannalta on arvioitu seikkaperäisesti vuosina 2009–2011 toimineiden kahden työryhmän mietinnöissä (OM 27/2010 ja OM 7/41/2009, muistio 31.5.2011). Vuonna 2010 mietintönsä luovuttanut työryhmä päätyi yksimielisesti sille kannalle, että itsepesun kriminalisointi olisi kyseenalaista kriminalisointiperiaatteiden ja vakiintuneen rikosoikeudellisen ajattelun kannalta (OM 27/2010 s. 53). Toisaalta työryhmä tunnisti, että tietyissä tilanteissa voimassa oleva sääntely saattaa johtaa epäoikeudenmukaiseen lopputulokseen. Työryhmien työtä seuranneessa hallituksen esityksessä HE 138/2011 vp itsepesu esitettiin rangaistavaksi rajoitetusti. Esityksen perustelujen mukaan ”jos rikosentekijän toiminnan painopiste on rahanpesussa eikä sen esirikoksessa, perinteisten konkurrenssioppien tai muiden periaatteiden mukaan ei ole estettä pitää itsepesua rangaistavana silloin, kun esirikoksen moitittavuuden arvioinnissa rahanpesurikos ei tule kokonaan arvostelluksi.” (HE 138/2011 vp, s. 6).

Rikoslain 32 luvun 11 §:ää muutettiin 1 päivänä toukokuuta 2012 voimaan tulleella lailla, jonka nojalla henkilö voidaan rajoitussäännöksen estämättä tuomita törkeästä rahanpesusta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta. Lainmuutoksen tarkoituksena oli varmistaa se, ettei vähäisempikin osallistuminen esirikokseen aina poistaisi rikosoikeudellista vastuuta rahanpesusta. Itsepesun rangaistavuus edellyttää siten, että 32 luvun 7 §:ssä säädetyt törkeän rahanpesun edellytykset täyttyvät ja että rikosentekijän toiminnan painopiste on rahanpesussa eikä sen esirikoksessa. Lain esitöiden mukaan käytännön soveltamistilanteessa huomio on suunnattava rikoskokonaisuuteen ja on punnittava, onko törkeä rahanpesu rikoskokonaisuuden olennaisin ja moitittavin osa. Tekijä voidaan tuomita törkeästä rahanpesusta lähinnä tilanteissa, jossa törkeästä rahanpesusta tuomittaisiin ankarampi rangaistus kuin esirikoksesta. Perustelujen mukaan ”kaikissa tilanteissa harkintaa ohjaavat kuitenkin jälkiteon rankaisemattomuutta koskevat periaatteet” (HE 138/2011 vp, s. 12, LaVM 2/2012 vp).

Itsepesutekoja koskevan moitteen voi muissakin tapauksissa katsoa tulevan Suomen lainsäädännön nojalla jo huomioiduksi osana esirikoksen rangaistusta sillä perus-

teella, että itsepesu on esirikoksen myötärangaistu jälkiteko. Direktiivin täytäntöönpanon kannalta ei kuitenkaan ole selvästi osoitettavissa, että itsepesun rangaistavuus jälkitekona kattaisi kaikki sellaiset teot, joita direktiivi edellyttää itsepesuna rangaistavaksi. Esimerkiksi pitkälle vietyjä häivyttämistoimia käsittävien rahanpesupesutekojen ei voida osoittaa kattavasti tulevan katetuksi myötärangaistuna jälkitekona, koska tällaisilla teoilla voidaan katsoa olevan itsenäistä moitittavuutta. Tällaisista teoista ei voisi nykyisen lain nojalla myöskään rangaista erikseen itsepesuna, jos ne eivät täyttäisi törkeän rahanpesun tunnusmerkistöä eivätkä muodostaisi rikoskokonaisuuden olennaisinta ja moitittavinta osaa. Nykyisen lainsäädännön nojalla ei näin ollen voi osoittaa direktiivin itsepesua koskevien kriminalisointivelvoitteiden riittävästi täyttyvän. Direktiivin itsepesua koskevien velvoitteiden täyttämiseksi lainsäädäntöä on näin ollen muutettava.

Edellä todetuilla perusteilla esitetään direktiivin velvoitteiden täyttämiseksi, että itsepesuna säädetään rangaistavaksi rikoksen kautta saadun omaisuuden muuntaminen tai siirtäminen peittämis-, häivyttämis- tai avustamistarkoituksessa sekä tällaisen omaisuuden peittäminen tai häivyttäminen sekä näiden tekojen yritys.

Pelkän omaisuuden vastaanottamisen, hallussapidon, luovuttamisen tai käytön säätämistä itsepesuna rangaistavaksi direktiivi ei edellytä. Velvoitetta ei myöskään ole säädetty itsepesuna rangaistavaksi sellaisia tekoja, joilla ei ole peittämis-, häivyttämis- tai avustamistarkoitusta ja joiden tekijä ei myöskään tahalliseksi katsottavalla tavalla aiheuta peittymistä tai häivyttymistä.

Itsepesun rangaistavuuden ulottamisella direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin tekoihin ei ole tarkoitus poiketa siitä lähtökohdasta, että itsepesu on esirikoksen myötärangaistu jälkiteko. Sen vuoksi direktiivin velvoite toteutettaisiin lakiteknisesti niin, että itsepesun rangaistavuuden poissulkeva rajoitussäännös jätettäisiin lakiin pääsääntönä, mutta tästä poikkeuksena määriteltäisiin direktiivin velvoitteiden mukaisesti ne rahanpesuteot, joiden osalta esirikokseen osallisen vastuu rahanpesusta ei olisi rajoitussäännöksen nojalla poissuljettu. Myös näissä tilanteissa esirikoksen ja rahanpesun suhdetta olisi arvioitava lainkonkurrenssin kannalta silloin, kun tekijänä on sama henkilö. Tämä noudattaisi direktiivin johdanto-osan 11 kohdassa esitettyä tulkintaohjetta, jonka mukaan itsepesuna tulee olla rangaistavaa esirikoksen tuottamaa suurempaan vahinkoon johtavat rahanpesuteot, ja olisi linjassa perusoikeuskirjan 50 artiklassa säädetyn kaksinkertaisen rangaistuksen kiellon kanssa.

Itsepesun rangaistavuutta ei ole syytä ulottaa pelkkään rahanpesurikkomukseen. Kokonaisuutena arvostellen vähäisillä rahanpesuteoilla ei aiheuteta sellaista vahinkoa, joka ei tulisi otetuksi huomioon jo esirikoksesta tuomittavassa rangaistuksessa tai josta ei voitaisi rangaista muiden rangaistussäännösten nojalla. Itsepesun rangaista-

vuuden ulottaminen kaikkein vähäisimpiinkin tekoihin edellyttäisi viranomaisten resurssien kohdentamista lukuisiin uusiin rikosasioihin, joissa on kysymys verrattain vähäarvoisesta omaisuudesta. Vähäinenkin rikoshyöty tuomitaan menetetyksi valtiolle tai korvattavaksi asianomistajalle. Rikoksen yksiköimistä koskevien periaatteiden vuoksi rahanpesurikkomuksen jättäminen aina itsepesun rangaistavuuden ulkopuolelle ei mahdollistane tilanteita, joissa itsepesun rangaistusvastuun voisi kiertää jakamalla samaan rikoshyötyyn kohdistuvat rahanpesuteot vähäisiä omaisuuseriä koskeviksi rahanpesurikkomuksiksi.

Nykyisen lain nojalla itsepesusta tuomitseminen ei edellytä, että myös esirikos syyksiluetaan. Esityksessä ei ehdoteta tähän muutosta. Eduskunnan kannanotoissa on yhtäältä pidetty jossain määrin periaatteellisesti pulmallisena lähteä siitä, ettei itsepesusta tuomitseminen edellytä esirikoksen syyksilukemista, mutta toisaalta katsottu olevan painavia perusteita sille, ettei aseteta tiukkoja vaatimuksia sille, että esirikos tulisi syyksilukea (LaVM 2/2012 vp).

Esitetyn säännöksen sanamuoto kattaisi myös tekoja, jotka ovat päällekkäisiä eli niin sanotusti lainkonkurrenssissa esirikoksen jälkitekojen kanssa. Tilanteiden moninaisuuden vuoksi tunnusmerkistöjen päällekkäisyys rikoslaissa ei ole tavatonta. Esityksen valmistelussa on myös harkittu itsepesun rangaistavuuden laajentamista koskevan säännöksen laatimista siten, että sen sanamuoto koskisi vain tekoja, jotka eivät olisi lainkonkurrenssissa esirikoksen jälkitekojen kanssa. Säännöksessä määriteltäisiin tällöin rangaistavaksi vain ne itsepesuteot, joiden katsotaan aina aiheuttavan esirikokseen nähden lisävahinkoa. Vaihtoehdon etuna olisi se, että rangaistavuuden ala voisi ilmetä selkeämmin säännöksen sanamuodosta. Koska tällainen säännös olisi itsepesun rangaistavuuden kannalta edellä esitettyä vaihtoehtoa ja direktiivin 3 artiklan sanamuotoa rajallisempi, jäisi epävarmaksi, olisiko se direktiivin velvoitteiden täyttymisen kannalta riittävä. Sen vuoksi direktiivin velvoitteiden täyttämisen kannalta parempana on pidetty sitä, että itsepesua koskeva säännös olisi kattavampi, lainkonkurrenssissa esirikoksen jälkitekojen kanssa olevat itsepesuteot määriteltäisiin yleisten lainkonkurrenssia koskevien sääntöjen nojalla ja soveltamista täsmennettäisiin lakiehdotuksen perusteluissa.

Esityksen valmistelussa on myös arvioitu vaihtoehtoa, jonka mukaan itsepesu säädettäisiin direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettujen tekojen osalta rangaistavaksi siten, että tällaiset itsepesuteot määriteltäisiin nimenomaisesti esirikokseen nähden erillisiksi teoiksi, joista voisi lähtökohtaisesti aina rangaista esirikoksen ohella. Tämä merkitsisi poikkeamista siitä lähtökohdasta, että itsepesu on esirikoksen myötärangaistu jälkiteko. Tällaisen vaihtoehdon perusteeksi voitaisiin esittää se, että rikoshyödyn saattaminen osaksi laillista vaihdantaa varsinkin laajassa mittakaavassa voi sellaisenaan vahingoittaa rahoitusjärjestelmää.

Vaihtoehto johtaisi rangaistavuuden alan merkittävään laajentumiseen ja useimpien hyötyä tuottaneiden rikosten ankaroitumiseen. Tällaiselle laajamittaiselle ankaroittamiselle ei kuitenkaan ole nähty erityisiä perusteita. Sitä vastoin ankaroittaminen voisi johtaa rikoslainsäädännön sisäiseen epäsuhtaan esimerkiksi omaisuusrikosten ja henkilöön kohdistuvien rikosten rangaistusten välillä. Jos lainkonkurrenssi ei enää rajoittaisi itsepesusta rankaisemista esirikoksen ohella, tuomittaisiin hyötyä tuottaneen rikoksen tekijä pääsääntöisesti esirikoksen lisäksi myös rahanpesusta. Esimerkiksi anastetun esineen myyminen eteenpäin tai ravintolassa syöminen huumausainerikoksella saaduilla käteisvaroilla voitaisiin katsoa omaisuuden muuntamiseksi häivyttämistarkoituksessa, mikä olisi itsepesuna rangaistavaa. Tekijää rangaistaisiin siten näissä tapauksissa kahdesta rikoksesta. Lisäksi tämä edellyttäisi rikosasioiden käsittelystä vastaavien viranomaisten (erityisesti esitutkinta-, syyttäjä-, ja täytäntöönpanoviranomaisten sekä tuomioistuinten) resurssien kohdentamista lukuisiin uusiin rikosasioihin silloinkin, kun kysymys verrattain vähäarvoisesta omaisuudesta. Tätä ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena erityisesti kun otetaan huomioon se, ettei tällaisissa tapauksissa tekijöiden menettely jää nykyisinkään rangaistavuuden ulkopuolelle ja rikoshyöty tai sen arvo tuomitaan menetetyksi valtiolle tai korvattavaksi asianomistajalle.

Eduskunnan kannanotoissa on todettu, että rahanpesurikokset on luotu täydentäväksi sääntelyksi, joka on luonteeltaan esirikokseen nähden liitännäinen. Tämän lähtökohdan muuttaminen edellyttäisi lakivaliokunnan mukaan mahdollisesti mittavaa lainsäädännön arviointia, jossa keskeisten esirikosten tunnusmerkistöjä ja rangaistusasteikkoja arvoitaisiin rangaistavan itsepesun soveltamistilanteiden kannalta. Lakivaliokunta on puoltanut itsepesun rajaamista luonteeltaan moitittavimpiin tekoihin (LaVM 2/2012 vp, LaVL 4/2017 vp, LaVL 11/2017 vp). Todetuista syistä esityksessä ei ehdoteta edellä mainittua vaihtoehtoa.

Esityksen valmistelussa on myös arvioitu vaihtoehtoa, jonka mukaan rikoslain 32 luvun 11 §:n 1 momentin rajoitussäännös poistettaisiin kokonaan ja lainkonkurrenssikysymykset jätettäisiin laajemmin lain perusteluissa ja oikeuskäytännössä ratkaistavaksi. Tämä muistuttaisi pitkälti Ruotsin vastaavaa lainsäädäntöä. Tällöin itsepesun rangaistavuus ei olisi täysin poissuljettu minkään tyyppisen rahanpesuteon osalta. Tämä menisi huomattavasti direktiivin velvoitteita pidemmälle. Kysymykseen tulisi periaatteessa itsepesusta rankaiseminen jo siitä, että esirikokseen syyllistynyt pitää rikoshyödyn itsellään tai käyttäisi sen omaan kulutukseensa. Tällaisten tekojen rangaistavuutta esirikoksen lisäksi itsepesuna rajoittaisivat kuitenkin käytännössä lainkonkurrenssisäännöt ja se, että rahanpesu on lähtökohtaisesti esirikoksen myötärangaistu jälkiteko. Rangaistavuuden alan kannalta vaihtoehto vastaisi sen vuoksi olennaisesti tässä esityksessä ehdotettua vaihtoehtoa, mutta olisi kuitenkin käytännön soveltamisen kannalta epäselvempi. Myös vuosina 2009–2010 toiminut työryhmä arvioi vastaavaa vaihtoehtoa ja päätyi johtopäätökseen, että itsepesun rankaisemattomuutta merkitsevän rajoitussäännöksen kumoaminen ei ole mahdollista, koska ratkaisu jättäisi

vallitsevan oikeustilan liian epäselväksi ja merkitsisi laissa säädetyn lainkonkurrenssi-ratkaisun siirtämistä ratkaistavaksi oikeuskäytännössä (OM 27/2010, s. 52). Tode-tuista syistä esityksessä ei ehdoteta tällaista vaihtoehtoa.

Esityksen valmistelussa on myös arvioitu direktiivin sallimaa mahdollisuutta rajata itsepesun rangaistavuus vain tilanteisiin, joissa pestään direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla esirikoksella saatua hyötyä. Itsepesun esirikosten rajaamista ei ole kuitenkaan pidetty perusteltuna niistä samoista syistä, joita edellä 2 artiklan tarkaste-lun yhteydessä on esitetty sille, ettei esirikoksen rajaamista ylipäänsä pidetä tarkoituk-senmukaisena eikä Suomen nykyisten kansainvälisten sitoumusten mukaisina.

4 artikla. *Avunanto, yllytys ja yritys.* Artiklan nojalla jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että avunanto 3 artiklan 1 kohdassa määritellyissä tahallisissa rahanpesurikoksissa ja 5 kohdassa tarkoitettussa itsepe-sussa, yllytys niihin ja niiden yritys on säädetty rangaistavaksi rikoksena.

Rikoslain 5 luvun 6 §:n nojalla avunannosta rangaistaan sitä, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunantovastuu edellyttää sitä, että pää-teko eli tässä tapauksessa rahanpesu- tai kätkemisrikos, on vähintäänkin edennyt rangaistavan yrityksen asteelle. Rangaistus avunannosta määrätään soveltaen lieven-nettyä rangaistusasteikkoa noudattaen mitä rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään. Koska avunanto on jo rangaistavaa kaik-kien rikosten osalta, ei direktiivi edellytä tältä osin muutoksia lainsäädäntöön.

Rikoslain 5 luvun 1 §:n nojalla rikoksen yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on ta-hallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi. Teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaa-ran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen yritys on kysymyksessä silloinkin, kun sellaista vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä. Rangaistus yrityksestä määrätään soveltaen lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen mitä rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa sekä 2 ja 4 momen-tissa säädetään. Rikoslain 32 luvussa säädettyistä rikoksista rahanpesun ja törkeän rahanpesun yritys on säädetty rangaistavaksi. Tämä täyttää direktiivin velvoitteet. Di-rectiivin velvoitteiden täyttämiseksi myös esityksessä ehdotetut itsepesun rangaista-vuuden laajentamista koskevat muutokset 32 luvun rahanpesusäännöksiin kattavat rikosten yrityksen.

Rikoslain 5 luvun 5 §:n nojalla yllytyksestä rangaistaan sitä, joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tuomitaan yllytyksestä rikokseen kuten tekijä. Yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan 5 luvun

6 §:n nojalla avunantona. Koska yllytys on rangaistavaa kaikkien rikosten osalta, ei direktiivi edellytä tältä osin lainsäädännön muuttamista.

5 artikla. *Luonnollisille henkilöille määrättävät seuraamukset.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklassa tarkoitetuista rahanpesurikoksista sekä 4 artiklassa tarkoitetusta avunannosta, yllytyksestä ja yrityksestä määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Edellä on käsitelty niitä rikoslain säännöksiä, joiden katsotaan täyttävän direktiivin 3 artiklan kriminalisointivelvoitteet. Säännöksissä säädettyt seuraamukset ovat rikosoikeudellisia ja direktiivin edellyttämällä tavalla tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Artiklan 1 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklan 1 kohdassa määritellyistä tahallisista rahanpesurikoksista ja 5 kohdasta tarkoitetussa itsepesusta on säädetty vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään neljä vuotta. Direktiivin johdanto-osan 14 kohdan mukaan kyseisellä velvoitteella ei rajoiteta rangaistusten yksilöintiä ja soveltamista eikä tuomioiden täytäntöönpanoa kunkin yksittäistapauksen konkreettisten olosuhteiden perusteella.

Rikoslain 32 luvun 6 §:n nojalla rahanpesusta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja 7 §:n nojalla törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Törkeästä rahanpesusta säädetty kuuden vuoden enimmäisvankeusrangaistus ylittää direktiivin neljän vuoden enimmäisvankeusrangaistusta koskevan velvoitteen kahdella vuodella. Lisäksi rikoksesta on säädetty vähimmäisrangaistukseksi neljä kuukautta vankeutta, mitä direktiivi ei edellytä. Rangaistusasteikko on siten direktiivissä edellytettyä selvästi ankarampi. Jotta törkeän rahanpesun rangaistusasteikko soveltuisi yksittäistapauksessa, tulee rikoksen kautta saadun omaisuuden olla ollut erittäin arvokas tai rikos olla tehty erityisen suunnitelmallisesti ja teon olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lain esitöissä ja oikeuskäytännössä noin 13 000 euron omaisuutta on pidetty huomattavan arvokkaana. Tätä selvästi vähäarvoisempaankin omaisuuteen kohdistuvaa rahanpesua on pidetty oikeuskäytännössä törkeänä, kun se on tehty erityisen suunnitelmallisesti ja teko on myös ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä. Perusmuotoisen rahanpesun enimmäisrangaistus on vankeutta kaksi vuotta ja vähäisissä tapauksissa rahanpesurikkomusta koskevan säännöksen nojalla sakko.

SEUT 288 artiklassa säädetään direktiivien oikeusvaikutuksista. Säännöksen mukaan direktiivit velvoittavat saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan säännöksellä saavutettava tulos on, että kunkin jäsenvaltion lainsäädäntö mahdollistaa sen, että rahanpesurikoksista voidaan määrätä ainakin

neljän vuoden enimmäisvankeusrangaistus. Direktiivissä ei sen sijaan aseteta rangaistuksen mittaamista koskevia täsmällisiä velvoitteita. Direktiivin 6 artiklassa asetetaan velvoitteita, jotka koskevat rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettavia raskauttavia asianhaaroja, mutta asiahaarojen vaikutus rangaistuksen määrään voidaan tuon säännöksen nojalla jättää tuomioistuimen tapauskohtaiseen harkintaan. Rangaistuksen mittaamisperusteet jäävät näin ollen riippumaan kansallisesta oikeusjärjestelmästä. Selvää on, ettei 5 artiklan 2 kohdan säännöksen tavoitteena ole se, että neljän vuoden vankeusrangaistus voitaisiin määrätä kaiken tyyppisistä rahanpesurikoksista. Myöskään rikostutkintakeinojen tai oikeudellisen yhteistyömahdollisuuksien laajentumista ei voi katsoa säännöksen saavutettavaksi tulokseksi, koska rangaistusasteikkojen ankaruutta ei tule määritellä näillä perusteilla vaan teon vakavuuden perusteella suhteellisuusperiaatteen mukaisesti.

Rikoslain 32 luvussa rahanpesurikosten rangaistusasteikot porrastetaan teon vakavuuden perusteella siten, että vakavammissa tapauksissa enimmäisrangaistus ylittää direktiivissä määritellyn rangaistusasteikon ja lievemmissä tapauksissa enimmäisrangaistus on tätä alempi. Porrastaminen laissa lisää lainkäytön selkeyttä ja ennustettavuutta. Vakavimpien tekojen otsikoiminen törkeäksi myös viestii niiden erityisestä moitittavuudesta. Myös sellaisissa oikeusjärjestelmissä, joissa rikoksesta on säädetty vain yksi rangaistusasteikko, asettavat rangaistuksen mittaamiselle oikeudellisia edellytyksiä esimerkiksi rikoslain yleiset säännökset, oikeuskäytäntö tai oikeusperiaatteet. Direktiivillä saavutettavaan tulokseen nähden ei ole merkitystä sillä, määrittyvätkö rangaistuksen määräämisen edellytykset rahanpesurikosten tunnusmerkistöjen porrastuksen, oikeuskäytännön, rikoslain yleisten säännösten tai muiden oikeudellisten edellytysten mukaan. Olennaista on se, että oikeusjärjestelmä mahdollistaa sen, että rahanpesurikoksista voidaan määrätä neljän vuoden enimmäisvankeusrangaistus. Direktiivin johdanto-osan 14 kohdassa mainitussa rangaistusten yksilöinnissä ja soveltamisessa, jota direktiivi ei estä, voidaan katsoa olevan kysymys nimenomaan kansallisten oikeusjärjestelmien normeista, joiden nojalla yksittäiseen rahanpesurikokseen sovellettava rangaistus määritetään.

On myös syytä ottaa huomioon komission puitepäätöksen 2001/500/YOS täytäntöönpanon arviointia koskeva toinen kertomus (KOM(2006) 72 lopullinen). Puitepäätöksen 2 artikla velvoittaa säätämään rahanpesurikoksista enimmäisrangaistukseksi vähintään neljä vuotta vankeutta. Kertomuksessa on pantu merkille, että Suomessa ja viidessä muussa jäsenvaltiossa edellytettyä vähintään neljän vuoden enimmäisvankeusrangaistusta käytetään ainoastaan silloin, kun tuomari määrittelee rikoksen törkeäksi rahanpesuksi. Komission johtopäätös on tästä huolimatta, että kaikkien näiden jäsenvaltioiden lainsäädännöt ovat kyseisen 2 artiklan määräysten mukaisia (s. 6).

Edellä esitetyillä perusteilla rahanpesurikoksista säädetyt rangaistukset täyttävät direktiivin velvoitteet. Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että luonnollisille henkilöille, jotka ovat tehneet 3 artiklassa tarkoitettuja rahanpesurikoksia tai syyllistyneet 4 artiklassa tarkoitettuun avunantoon, yllytykseen tai yritykseen, määrätään tarvittaessa lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä. Säännös velvoittaa siihen, että jäsenvaltioiden lainsäädäntö mahdollistaa lisäseuraamusten tai -toimenpiteiden määräämisen rahanpesurikoksiin syyllistyneille tarvittaessa. Säännös jättää lisäseuraamusten tai -toimenpiteiden tyypit ja määräämisen edellytykset jäsenvaltioiden määriteltäväksi. Johdanto-osan 14 kohdassa mainitaan esimerkkeinä lisäseuraamuksista sakot, tilapäinen tai pysyvä julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien osallistumiskielto tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten ja käyttöoikeuksien epääminen, väliaikainen kielto harjoittaa liiketoimintaa tai väliaikainen kielto asettua ehdolle luottamustehtävään tai julkiseen virkaan. Lisäseuraamukset- tai toimenpiteet voivat olla myös muunlaisia. Johdanto-osan 14 kohdassa todetaan myös, että kyseisellä veloitteella ei rajoiteta tuomarin tai tuomioistuimen valtaa päättää harkintansa mukaan määrätä lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä ottaen huomioon kaikki kyseisen tapauksen olosuhteet.

Rikoslain 6 luvun 10 §:ssä säädetään ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista. Pykälän 1 momentin nojalla jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Pykälän 2 momentin nojalla rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 3 §:n nojalla liiketoimintakieltoon voidaan määrätä silloin, kun henkilö on liiketoiminnassa muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia tai jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä, ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena. Liiketoimintakieltoon voidaan lain 2 §:n nojalla määrätä yksityinen elinkeinonharjoittaja, jolla on kirjanpitolaissa säädetty kirjanpito-velvollisuus, avoimen yhtiön yhtiömies, kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsen sekä se, joka on yhteisön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa, samoin kuin se, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa. Rangaistus liiketoimintakiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 16 luvun 11 §:ssä.

Rikosuhrimaksusta annetun lain (669/2015) 2 §:n nojalla rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vankeutta. Lain nojalla maksuvelvoitteen edellytyksenä ei ole se, että rikoksella on asianomistaja. Rikosuhrimaksun ovat näin ollen velvollisia suorittamaan myös rahanpesurikoksiin syyllistyneet. Rikosuhrimaksun suuruus on näihin rikoksiin syyllistyneelle 80 euroa (3 §:n 2 momentti).

Rikoslain 2 luvun 14 a §:n mukaan, joka tuomitaan rangaistukseen maanpetos- tai valtiopetosrikoksesta taikka muusta rikoksesta vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi, on tuomittava menettämään sotilasarvonsa, jollei sotilasarvon menettämistä huomioon ottaen rikoksen laatu, rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat sekä sotilasarvon menettämisestä tekijälle aiheutuvat muut seuraukset ole pidettävä kohtuuttomana.

Rikoslain 32 luvun 12 §:n tuomitaan menettämisseuraamuksena rahanpesun, törkeän rahanpesun tai tuottamuksellisen rahanpesun kohteena ollut omaisuus valtiolle menetyksi. Säännöstä voidaan pitää direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna lisäseuraamuksena, koska vastaavaa velvoitetta ei aseteta menetyksi tuomitsemista koskevassa direktiivin 9 artiklassa.

Rahanpesu- tai kätkemisrikokseen syyllistyneelle voi lain nojalla aiheutua myös muita seuraamuksia. Tuomio rahanpesurikoksesta voi esimerkiksi olla liiketoimintaa tai ammatinharjoittamista koskevan luvan saamisen este tai menettämisen peruste.

Artiklan 3 kohdan veloitteet täyttyvät edellä mainittujen säännösten nojalla.

FATF:n Suomea koskevassa arviointiraportissa (16.4.2019) katsotaan, etteivät rahanpesusta tuomittavat rangaistukset täytä täysin FATF:n suositusta rangaistusten oikeasuhtaisuudesta. Raportissa annetaan toimenpidesuositus, jonka mukaan Suomen tulisi kannustaa siihen, että tuomioistuimet soveltaisivat laaja-alaisemmin seuraamuksia törkeään rahanpesuun tuomitsemisen oikeasuhtaisuuden parantamiseksi. Suositus ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Tarkoituksena on, että rahanpesurikoksiin sovelletaan laajasti lainsäädännön mahdollistamia seuraamusvaihtoehtoja, mukaan lukien edellä todettuja lisäseuraamuksia ja turvaamistoimia, ja että rangaistus mitataan suhteellisuusperiaatteen mukaisesti niin, että asteikko ja rangaistus muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden.

6 artikla. *Raskauttavat asianhaarat.* Artiklan 1 kohdan nojalla 3 artiklassa tarkoitettujen rahanpesurikosten sekä 4 artiklassa tarkoitettujen avunannon, yrityksen ja yllytyksen yhteydessä raskauttavina asianhaaroina tulee pitää seuraavia olosuhteita: a) ri-

kos on tehty osana puitepäätöksessä 2008/841/YOS tarkoitetun rikollisjärjestön toimintaa tai b) rikosentekijä on direktiivin (EU) 2015/849 2 artiklassa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, joka on tehnyt rikoksen harjoittaessaan ammattitoimintaansa. Johdanto-osan 15 kohdassa täsmennetään artiklan velvoitteita seuraavasti: ”Vaikka velvollisuutta rangaistusten koventamiseen ei ole, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tuomari tai tuomioistuin voi ottaa tässä direktiivissä säädettyt raskauttavat asianhaarat huomioon tuomitessaan rikosentekijöitä. Tuomari tai tuomioistuin saa harkintansa mukaan päättää, koventaako se rangaistusta tiettyjen raskauttavien asianhaarojen johdosta ottaen huomioon kaikki yksittäisen tapauksen tosiseikat. Jäsenvaltioita ei olisi velvoitettava säätämään raskauttavista asianhaaroista, jos neuvoston puitepäätöksessä 2008/841/YOS säädettyt rikokset tai ilmoitusvelvollisten luonnollisten henkilöiden ammattitoimintaa harjoittaessaan tekemät rikokset ovat kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavia erillisinä rikoksina ja tämä voi johtaa ankarampiin seuraamuksiin.” Artiklan 1 kohta jättää jäsenvaltioiden harkintaan tavan, jolla varmistetaan, että tuomioistuin voi ottaa raskauttavat asianhaarat huomioon. Säännös ei myöskään aseta tarkkoja velvoitteita sille, miten raskauttavien asianhaarojen tulee vaikuttaa rangaistukseen. Jäsenvaltioiden harkintaan jää siten se, täytetäänkö säännöksen velvoitteet erityisellä lain säännöksellä, jossa nimenomaisesti viitataan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin raskauttaviin asianhaarioihin, vaiko yleisellä säännöksellä, jonka nojalla mainitut asianhaarat voidaan ottaa raskauttavina huomioon.

Kohdan a alakohdassa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta annetun neuvoston puitepäätöksen 2008/841/YOS 1 artiklan 1 alakohdan mukaan rikollisjärjestöllä tarkoitetaan puitepäätöksessä rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka on ollut olemassa jonkin aikaa ja joka koostuu useammasta kuin kahdesta henkilöstä, jotka toimivat yhdessä tehdäkseen rikoksia, joista voi enimmillään seurata vähintään neljän vuoden pituinen tai sitä ankarampi vankeusrangaistus tai vapaudenriiston käsiteltävä turvaamistoimenpide, saadakseen niistä suoraan tai välillisesti taloudellista tai muuta aineellista hyötyä. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan rangaistuksen koventamisperuste on muun muassa rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Pykälän 2 momentin mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Rikoslain säännökset vastaavat puitepäätöksen 2008/841/YOS velvoitteita (HE 263/2014 vp s. 4–5). Rikoslain 6 luvun 5 §:n mukainen järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskeva koventamisperuste soveltuu kaikkiin rikoksiin ja siten myös direktiivin 3 ja 5 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin direktiivin edellyttämällä tavalla. Artiklan 1 kohdan a alakohta ei edellytä muutosta lainsäädäntöön.

Kohdan b alakohdassa viitatus neljännen rahanpesudirektiivin (EU) 2015/849 2 artiklassa määritetään ne ilmoitusvelvolliset, joihin kyseistä direktiiviä sovelletaan. Viitatus artiklan velvoitteet on pantu täytäntöön pääosin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetulla lailla (444/2017), jonka 1 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään niistä toimijoista, jotka kuuluvat lain soveltamisalaan ja jotka ovat laissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia. Lain 8 luvussa säädetään ilmoitusvelvollisille asetettujen rahanpesun estämistä koskevien velvoitteiden laiminlyönneistä määrättävistä hallinnollisista seuraamuksista, joihin kuuluu rikemaksu ja seuraamusmaksu. Luonnolliselle henkilölle määrättävä rikemaksu on vähintään 500 euroa ja enintään 10 000 euroa (8 luvun 1 §). Valvontaviranomainen ei lähtökohtaisesti voi määrätä seuraamusmaksua luonnolliselle henkilölle teosta tai laiminlyönneistä, joka on laissa säädetty rangaistavaksi (8 luvun 3 §:n 2 momentti). Rikemaksua tai seuraamusmaksua ei voida myöskään määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio (8 luvun 6 §:n 2 momentti). Luotto- ja rahoituslaitoksille säädetään ankarammat seuraamukset, koska niillä on keskeinen rooli rahoitusjärjestelmässä (8 luvun 4 §).

Rikoslain systematiikassa rangaistuksen mittaamista koskevat perusteet ovat rikoslain yleisessä osassa 6 luvussa ja ne koskevat kaikkia rikoksia. Luvun 5 §:n 1 momentin nojalla koventamisperusteita ovat muun muassa rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus ja rikoksen tekeminen palkkiota vastaan. Se, että rikoksentekijä on edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, joka on tehnyt rikoksen harjoittaessaan ammattitoimintaansa, ei ole rikoslaissa erikseen mainittu rikoksen koventamisperuste. Tämä seikka voi kuitenkin merkitä jommankumman edellä mainituista koventamisperusteista täyttymistä.

Rikoslain 6 luvun 4 §:ssä säädetyn rangaistuksen mittaamista koskevan yleisperiaatteen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Säännöksessä täsmennetään niitä perusteita, joihin rikoksen ja rangaistuksen välistä oikeudenmukaista suhdetta vahvistettaessa tulee kiinnittää huomio. Rikoksen vahingollisuuden ja vaarallisuuden arvioinnin tulisi tapahtua suhteessa annettuun rikoskuvaukseen. Kyse on tunnusmerkistön mukaisten seurausten arvottamisesta. Siinä lähtökohtana ovat säännöksen suojeluobjekti ja suojaamistavoite (HE 44/2002 vp). Se, että rahanpesuun syyllistynyt on edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, joka on tehnyt rikoksen harjoittaessaan ammattitoimintaansa, on omiaan lisäämään rahanpesun vahingollisuutta ja vaarallisuutta, koska ilmoitusvelvollisilla on keskeinen vastuuasema laillisen rahoitusjärjestelmän toiminnassa ja rahanpesun ennaltaehkäisyssä. Sen vuoksi rikoksen tekemistä ilmoitusvelvollisena ammattitoiminnassa on pidettävä rangaistusta koventamista puoltavana seikkana, joka tulee ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon rikoslain 6 luvun 4 §:ssä säädetyn rangaistuksen mittaamista koskevan yleisperiaatteen nojalla.

Lisäksi direktiivin velvoitteiden täyttymisen kannalta on syytä ottaa huomioon se, että rahanpesu ilmoitusvelvollisena ammattitoiminnassa koskee tyypillisesti erittäin arvokasta omaisuutta tai on erityisen suunnitelmallista. Rahanpesu ilmoitusvelvollisena ammattitoiminnassa voi täyttää törkeän rahanpesun tunnusmerkistön, mikä merkitsee sitä, että teko voi johtaa ankarampiin seuraamuksiin direktiivin johdanto-osan 15 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Oikeuskäytännössä sitä, että rahanpesua sitä on pidetty kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on puoltanut esimerkiksi se seikka, että rikokseen syyllistynyt oli toiminut rahanvälitysyhtiöiden asiamiehenä (KKO 1318:2018, kohta 29).

Edellä esitetyn perusteiden ei ole syytä poiketa nykyisestä rikoslain systematiikasta säätämällä rikoksen tekeminen ilmoitusvelvollisena ammattitoiminnassa erilliseksi koventamisteeaksi. Tämä seikka on jo nykyisten yleisempien lain säännösten nojalla peruste, jonka tuomioistuimen tulee ottaa huomioon ankaroittavana seikkana rangaistusta mitattaessaan direktiivin edellyttämällä tavalla. Lisäksi tällainen seikka merkitsee tyypillisesti sitä, että törkeän rahanpesun tunnusmerkistö täyttyy. Artiklan 1 kohdan b alakohda ei näin ollen edellytä lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että 3 artiklassa tarkoitettujen rahanpesurikosten sekä 4 artiklassa tarkoitettujen avunannon, yrityksen ja yllätyksen yhteydessä raskauttavina asianhaaroina pidetään sitä, että rahanpesun kohteena olevien varojen arvo on huomattava tai rahanpesun kohteena olevat varat ovat peräisin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitetuista rikoksista (järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, terrorismirikokset, ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, huumausainien ja psyko-trooppisten aineiden laitton kauppa sekä korruptio). Säännös ei ole velvoittava, joten sen täytäntöönpano jää jäsenvaltioiden harkintaan.

Rikoslain 32 luvun 7 §:ssä säädetty törkeän rahanpesun tunnusmerkistö täyttyy, kun rikos koskee erittäin arvokasta omaisuutta ja teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rahanpesurikosten asteikkoon ei sellaisenaan vaikuta se, millä esirikoksella saatuun omaisuuteen teko kohdistuu. Esirikoksen vakavuus on kuitenkin huomioon otettava seikka rahanpesun rangaistusta mitattaessa. Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

7 artikla. Oikeushenkilöiden vastuu. Artiklassa on velvoitteet oikeushenkilön vastuun ulottamisesta direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin. Säännös ei poikkea asiallisesti aikaisemmissa EU:n rikosoikeutta koskevissa säädöksissä olevasta oikeushenkilön vastuuta koskevasta säännöksestä.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa tarkoitetuista rahanpesurikoksista ja 4 artiklassa tarkoitetuista avunannosta, yllytyksestä ja yrityksestä, jotka on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimitelimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu johonkin seuraavista: a) valta edustaa oikeushenkilöä; b) valtuus tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai c) valtuus käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt ohjaus- tai valvontatehtävänsä siten, että oikeushenkilön alaisuudessa toimiva henkilö on voinut tehdä jonkin 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitetun rikoksen oikeushenkilön hyväksi.

Artiklan 3 kohdassa todetaan, että tämän artiklan 1 ja 2 kohdan mukainen oikeushenkilöiden vastuu ei estä rikosoikeudellisten menettelyjen aloittamista sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka syyllistyvät tai yllyttävät 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin tai avustavat niissä.

Rikoslain 32 luvun 12 §:n nojalla kätkemisrikokseen, törkeään kätkemisrikokseen, ammattimaiseen kätkemisrikokseen, rahanpesuun, törkeään rahanpesuun ja tuottamukselliseen rahanpesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Rikoslain 9 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimitelimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi.

Rikoslain 9 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella.

Suomen rikoslainsäädännössä ei nimenomaisesti säädetä artiklan 3 kohdan mukaisesti oikeushenkilön ja rikokseen syyllistyneen luonnollisen henkilön erillisestä rikosoikeudellisesta vastuusta. Vastuiden erillisyyden selvää ilman nimenomaista säännöskätkäkin. Lisäksi se ilmenee välillisesti eräistä säännöksistä. Rikoslain 5 luvun 8 §:ssä

säädetään eräiden henkilöiden tuomitsemisesta rangaistukseen oikeushenkilön toiminnassa tehdystä rikoksesta siitä huolimatta, etteivät he täytä rikoksen tunnusmerkistössä tekijälle asetettuja erityisehtoja, jos oikeushenkilö nuo ehdot täyttää. Oikeushenkilön ja sen toiminnassa rikokseen syyllistyneiden rangaistusvastuun erillisyyttä osoittaa myös rikoslain 9 luvun 2 §:n 2 momentti, jonka mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikosentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen.

Edellä mainitut säännökset täyttävät artiklan velvoitteet, joten artikla ei edellytä lain-säädännön muuttamista.

8 artikla. *Oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset.* Artiklassa olevat velvoitteet vastaavat asiallisesti aikaisemmissa EU:n rikosoikeutta koskevissa säädöksissä olevia oikeushenkilölle määrättäviä seuraamuksia koskevia säännöksiä.

Artiklan alkuosan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 7 artiklan nojalla vastuussa olevalle oikeushenkilölle voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluvat rikos-oikeudelliset tai muut sakot.

Rikoslain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Pykälän 2 momentissa todetaan direktiivin 2 artiklan ”oikeushenkilön” määritelmää vastaavasti, että rikoslain 9 luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

Rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan yhteisösakko tuomitaan vähintään 850 ja enintään 850 000 euron suuruisena. Luvun 6 §:ssä säädetään yhteisösakon mittaamisperusteista. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön 2 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan laiminlyönnin ja johdon osuuden merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon tehdyn rikoksen laji ja vakavuus, rikollisen toiminnan laajuus, tekijän asema oikeushenkilön toimielimissä, se, osoittaako oikeushenkilön velvollisuuksien rikkominen piittaamattomuutta lain säännöksistä tai viranomaisten määräyksistä, sekä muualla laissa säädettyt rangaistuksen mittaamisperusteet. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat.

Artiklan loppuosan mukaan tehokkaisiin, oikeasuhtaisiin ja varottaviin seuraamuksiin voi kuulua myös muita seuraamuksia, kuten

- a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettäviin etuuksiin tai tukiin;
- b) tilapäinen tai pysyvä julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien osallistumiskielto tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten ja käyttö-oikeuksien epääminen;
- c) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa liiketoimintaa;
- d) tuomioistuimen valvontaan asettaminen;
- e) tuomioistuimen päätös, jolla oikeushenkilö määrätään purettavaksi;
- f) rikoksen tekemiseen käytettyjen tilojen sulkeminen väliaikaisesti tai pysyvästi.

Artiklan loppuosa ei ole muotoilultaan velvoittava, joten sen täytäntöönpano on jäsenvaltion harkinnassa. Seuraamuksiin kuuluu useita Suomen oikeusjärjestelmälle vieraita rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden mahdollinen käyttöön ottaminen edellyttää kokonaisvaltaista tiettyyn rikoslajiin sitomatonta tarkastelua.

Edellä mainitut säännökset täyttävät artiklan velvoitteet, joten artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

9 artikla. Menetetyksi tuomitseminen. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden toimivaltaiset viranomaiset jäädyttävät tai tuomitsevat menetetyksi direktiivin 2014/42/EU mukaisesti rikoshyödyn, joka on saatu rahanpesurikosdirektiivissä tarkoitettujen rikosten tekemisestä tai niiden tekemisen edistämisestä, ja rikoksentekevälaineet, joita on käytetty tai jotka on tarkoitettu käytettäväksi sitä varten, sen mukaan kuin on tarpeen.

Artiklan 2 kohdassa viitatus direktiivin edellyttämät lainsäädäntömuutokset ovat tulleet voimaan syyskuun 2016 alussa. Direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä muutettiin menettämisseuraamuksia koskevaa rikoslain 10 lukua sekä vakuustakavarikkoa, takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä koskevia pakkokeinolain 6 ja 7 lukua (rikoslain 10 luvun muuttamisesta annettu laki 356/2016 sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta annettu laki 357/2016). Artiklassa viitatus direktiivin mukaiset jäädyttämis- ja menettämistoimenpiteet ovat Suomessa mahdollisia myös kätkemis- ja rahanpesurikosten johdosta. Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

10 artikla. Lainkäyttövalta. Artiklan 1 kohdan nojalla kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin, kun rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella tai kun rikoksen tekijä on jäsenvaltion kansalainen.

Rikoslain 1 luvun 1 §:n nojalla Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Luvun 6 §:n nojalla Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Suomen kansalaisena pidetään henkilöä, joka rikoksen tekohetkellä oli tai oikeudenkäynnin alkaessa on Suomen kansalainen. Suomen kansalaiseen rinnastetaan henkilö, joka rikoksen tekohetkellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa, sekä henkilö, joka tavataan Suomesta ja oikeudenkäynnin alkaessa on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen taikka tällöin pysyvästi asuu jossakin näistä maista. Säännökset täyttävät artiklan 1 kohdan velvoitteet.

Artiklan 2 kohdan nojalla jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle päätöksestään laajentaa lainkäyttövaltaansa direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin, jotka on tehty sen alueen ulkopuolella, jos rikosentekijällä on vakinainen asuinpaikka kyseisen jäsenvaltion alueella tai rikos on tehty sen alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön hyväksi. Säännös ei ole muotoilultaan velvoittava, joten sen täytäntöönpano on jäsenvaltion harkinnassa.

Artiklan 3 kohta koskee menettelyä toimivaltaristiriitojen ratkaisemistilanteissa. Vastaava säännös on eräissä aikaisemmissa EU:n rikosoikeudellisissa säädöksissä (HE 30/2018 vp). Kohdan mukaan jos jokin direktiivissä tarkoitettu rikos kuuluu useamman jäsenvaltion lainkäyttövaltaan ja mikä tahansa asianomaisista jäsenvaltioista voi perustellusti ryhtyä syytetoimiin samojen tosiseikkojen perusteella, asianomaisten jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä päättääkseen, minkä niistä on ryhdyttävä syytetoimiin rikosentekijää vastaan, pyrkien keskittämään syytetoimet yhteen jäsenvaltioon. Kohdan mukaan seuraavat tekijät on otettava huomioon jäsenvaltion alue, jolla rikos on tehty, rikosentekijän kansallisuus tai asuinpaikka, rikoksen uhrin tai uhrien lähtömaa ja alue, jolta rikosentekijä on tavoitettu. Asia on tarvittaessa annettava Eurojustin käsiteltäväksi puitepäätöksen 2009/948/YOS 12 artiklan mukaisesti. Viitattu puitepäätös koskee rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemistä ja ratkaisemista. Puitepäätös on pantu täytäntöön säätämällä laki rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (295/2012). Laki täyttää 3 kohdan velvoitteet.

Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

11 artikla. Tutkintakeinot. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklassa tarkoitettujen rahanpesurikosten sekä 4 artiklassa tarkoitettujen avunannon, yrityksen ja yllytyksen tutkinnasta tai syyteteeseenpanosta vastaavilla henkilöillä, yksiköillä tai muilla tahoilla on käytettävissään

tehokkaat tutkintakeinot, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettävät keinot. Säännös on yleinen eikä siinä aseteta tiettyjen tutkintakeinojen käyttämistä koskevia velvoitteita. Direktiivin johdanto-osan 19 kohdan mukaan ”tällaisten keinojen käytön kansallisen lainsäädännön mukaisesti olisi oltava kohdennettua, siinä olisi otettava huomioon suhteellisuusperiaate sekä tutkinnan kohteena olevien rikosten luonne ja vakavuus, ja siinä olisi kunnioitettava oikeutta henkilötietojen suojaan.”

Rikoksen selvittämiseksi käytettävistä pakkokeinoista säädetään pakkokeinolaissa (806/2011). Artikla edellyttää, että käytössä on oltava tehokkaat tutkintakeinot. Tämän voi katsoa tarkoittavan pakkokeinolaissa säädettyjä rikoksen selvittämisessä käytettäviä pakkokeinoja. Pakkokeinolain mukaan pakkokeinon käytön yhtenä edellytyksenä on yleensä se, että selvitettävänä on tietty rikos (niin sanottu peruserikos). Tuolloin mahdollisuus käyttää pakkokeinoja rikoksen selvittämisessä määräytyy rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella tai sillä perusteella, että rikos erikseen mainitaan rikosnimikkeeltään keinokohtaisessa säännöksessä. Joidenkin pakkokeinojen (esimerkiksi takavarikko) käytön edellytyksenä ei ole kuitenkaan se, että selvitettävänä on tietyn vakavuustason tai tietyn niminen rikos, vaan keino voi tulla käytettäväksi kaikkien rikosten selvittämisessä.

Pakkokeinojen käytön yleisenä edellytyksenä on 1 luvun 2 §:ssä ilmaistu suhteellisuusperiaate. Säännöksessä todetaan, että pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Suhteellisuusperiaate ja muut perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994 vp, s. 5) on otettava huomioon myös pakkokeinolainsäädännön muuttamista harkittaessa.

Rahanpesun ja tuottamuksellisen rahanpesun selvittämistä varten voidaan näiden rikosten enimmäisrangaistuksen (2 vuotta vankeutta) nojalla käyttää seuraavia pakkokeinoja pakkokeinolaissa säädettyjen muiden edellytysten täytyessä:

- Henkilöntarkastus (8 luvun 31 §:n 1 momentti)
- DNA-tunnisteen määrittäminen (9 luvun 4 §:n 1 momentti)
- Kotietsintä (8 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohta)
- Laite-etsintä (8 luvun 21 §:n 1 momentin 1 kohta)
- Henkilönkatsastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi (8 luvun 32 §:n 1 momentti)
- Henkilötuntomerkkien ottaminen muusta kuin rikoksesta epäilystä (9 luvun 3 §:n 2 momentti)
- Matkustuskielto (5 luvun 1 §)

- Tehostettu matkustuskielto (5 luvun 1 a §)
- Lähetyksen takavarikoiminen ja jäljentäminen (7 luvun 5 §:n 1 momentti)
- Pidättäminen, kun on vaara paosta, rikoksen selvittämisen vaikeuttamisesta tai rikoksen jatkamisesta (2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohta)
- Tekninen katselu (10 luvun 19 §:n 4 momentti)
- Esineen tekninen seuranta (10 luvun 21 §:n 2 momentti)
- Teleyksilöintitietojen hankkiminen (10 luvun 25 §:n 1 momentti)
- Televalvonta haltijan suostumuksella (10 luvun 7 §:n 1 momentti)
- Suunnitelmallinen tarkkailu (10 luvun 12 §:n 3 momentti)
- Peitetoiminta tietoverkossa (10 luvun 27 §:n 3 momentti)
- Valeosto (10 luvun 34 §:n 2 momentti)

Törkeän rahanpesun selvittämistä varten voidaan lisäksi käyttää seuraavia pakkokeinoja pakkokeinolaissa säädettyjen muiden edellytysten täytyessä:

- Ylimääräisen tiedon käyttö (10 luvun 56 §:n 2 momentti)
- Vangin DNA-tunnisteen määrittäminen (9 luvun 4 §:n 2 momentti)
- Televalvonta (10 luvun 6 §:n 2 momentti)
- Sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi (10 luvun 8 §)
- Tukiasematietojen hankkiminen (10 luvun 10 §:n 2 momentti)
- Peitelty tiedonhankinta (10 luvun 12 §:n 2 ja 3 momentti)
- Tekninen kuuntelu (10 luvun 16 §:n 3 momentti)
- Tekninen katselu kotirauhan piirissä (10 luvun 19 §:n 4 momentti)
- Epäillyn tekninen seuranta (10 luvun 21 §:n 3 momentti)
- Tekninen laitetarkkailu (10 luvun 23 §:n 3 momentti)
- Valvottu läpilasku (10 luvun 41 §:n 2 momentti)
- Henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi (8 luvun 32 §:n 2 momentti)
- Viranomaisen, avustajan, lääkärin tai julkaisijan asiakirjojen takavarikointi tai jäljentäminen (7 luvun 3 §:n 2 momentin 3 kohta)
- Tekninen kuuntelu tai tekninen katselu, jonka kohteena on viesti lähiomaiselle, lääkärille tai julkaisijalle (10 luvun 52 §:n 2 momentti)
- Peitetoiminta (10 luvun 27 §:n 2 momentti)
- Telekuuntelu (10 luvun 3 §:n 2 momentti)
- Telekuuntelu, jonka kohteena on viesti lähiomaiselle, lääkärille tai julkaisijalle (10 luvun 52 §:n 2 momentti)

Rahanpesurikosten selvittämiseksi on näin ollen käytössä laajat ja tehokkaat tutkintakeinot, joiden käyttö on rikosten mukaisesti kohdennettua ja edellyttää suhteellisuusperiaatteen noudattamista. Tämä täyttää artiklan velvoitteet.

Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

12–15 artikla. *Loppusäännökset.* Artiklat sisältävät tavanomaiset loppusäännökset puitepäätöksen 2001/500/YOS tiettyjen säännösten korvaamisesta, direktiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, raportoinnista, voimaantulosta ja direktiivin osoittamisesta jäsenvaltioille.

Jäsenvaltioiden on 13 artiklan mukaan saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle.

Raportointia koskevan 14 artiklan mukaan komissio antaa viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2022 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet direktiivin noudattamiseksi. Saman artiklan mukaan komissio antaa 3 päivänä joulukuuta 2023 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan direktiivin lisäarvoa rahapesun torjunnassa sekä sen vaikutusta perusoikeuksiin ja -vapauksiin.

2 Lakiehdotusten perustelut

Rikoslaki

1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §. *Kaksoisrangaistavuuden vaatimus.* Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti. Direktiivin 3 artiklan 4 kohdan asettamien velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi säännöksessä määriteltäisiin ne rikokset, joita olisi pidettävä rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina, vaikka teosta ei säädettäisi rangaistusta tekopaikan laissa. Säännöksessä määritellyt rikokset täyttävät direktiivin 2 artiklan 1 kohdan a, d ja h alakohdissa mainituissa unionin säädöksissä asetetut kriminalisointivelvoitteet.

Esirikoksen määritelmä on rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännöksessä. Esirikoksella tarkoitetaan rikosta, jolla rahanpesun kohteena oleva omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn.

Ehdotettu säännös ei soveltuisi taannehtivasti ennen sen voimaantuloa tehtyihin tekoihin. Suomessa ei näin ollen voisi syyttää rahanpesusta, joka kohdistuisi ennen säännöksen voimaantuloa vieraassa valtiossa lainmukaisesti tehdyllä teolla saatuun omaisuuteen tai hyötyyn.

Ehdotetun säännöksen nojalla siinä mainituista rikoksista ei voisi Suomessa syyttää päärikoksina tekopaikan laista riippumatta. Rikokset eivät siten rinnastuisi rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuihin kansainvälisiin rikoksiin. Rikosten pitäminen rahanpesun esirikoksena ei myöskään edellyttäisi rikoslain 1 luvun 12 §:ssä tarkoitettua valtakunnansyyttäjän syytemääräystä.

Rahanpesun esirikoksina voidaan jo nykyisen lain nojalla pitää tekopaikan laista riippumatta rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuja kansainvälisiä rikoksia sekä 1 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitettuja rikoksia silloin, kun rikoksen tehnyt Suomen kansalainen tai 1 luvun 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö. Esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa tätä.

32 luku. Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

11 §. *Rajoitussäännökset.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin. Direktiivin 3 artiklan 5 kohdan asettamien velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi rajoitussäännöstä kavennettaisiin määrittelemällä nykyistä laajemmin ne tilanteet, joissa esirikokseen osallisen vastuu rahanpesusta ei olisi poissuljettu. Itsepesun rangaistavuuden ala laajentuisi

nykyisestä. Ehdotetun säännöksen nojalla henkilö, joka on osallinen esirikokseen eli siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn, voidaan tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta säännöksessä määritellyissä tapauksissa.

Itsepesusta voitaisiin tuomita ensinnäkin silloin, kun tekijä syyllistyy rahanpesua koskevan luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen peittäääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoiman alkuperän. Tarkoitus ei ole näiden teko tapojen osalta muuttaa rahanpesusäännöksen tunnusmerkistöä asiallisesti muuten kuin tekijäpiirin osalta, joten muuntamisella ja siirtämisellä näissä tarkoituksissa tarkoitettaisiin samaa kuin 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa (HE 180/1992 vp, s. 17–19, HE 53/2002 vp, s. 35–36, HE 285/2010 vp, s. 14, LaVM 31/2010 vp).

Toiseksi esirikokseen osallinen voitaisiin tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta silloin, kun tällaisen teon tarkoituksena on avustaa toista rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan vastavasta sanamuodosta poiketen säännös koskisi vain toisen rikoksentekijän avustamista. Jos esirikokseen osallisen tarkoituksena olisi pelkästään oman rikoksensa oikeudellisten seuraamusten välttäminen, ei teko sellaisenaan ilman muita rangaistavia tarkoituspäitä tai seurauksia olisi rahanpesuna rangaistavaa. Tällaisen teon moite sisältyy jo esirikoksesta langetettavaan rangaistukseen. Tunnusmerkistö koskisi siten tilanteita, joissa samaan esirikokseen on osallistunut kaksi tai useampi henkilö varsinaisena tekijänä, yllyttäjänä tai avunantajana, ja tekijän tarkoituksena on avustaa ainakin yhtä näistä välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset omaisuutta muuntamalla tai siirtämällä. Tarkoitus ei ole näidenkään teko tapojen osalta muuttaa rahanpesun tunnusmerkistöä asiallisesti muuten kuin tekijäpiirin osalta, joten avustamistarkoituksella tarkoitettaisiin samaa kuin 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa (HE 180/1992 vp, s. 17–19).

Kolmanneksi esirikokseen osallinen voitaisiin tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta silloin, kun hän 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä. Tarkoitus ei ole näidenkään teko tapojen osalta muuttaa rahanpesun tunnusmerkistöä asiallisesti muuten kuin tekijäpiirin osalta, joten peittämisellä ja häivyttämisellä tarkoitettaisiin samaa kuin 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa (HE 180/1992 vp, s. 17–19, HE 53/2002 vp, s. 35–36, HE 285/2010 vp, s. 14, LaVM 31/2010 vp).

Myös kaikkien edellä mainittujen tekojen yritys olisi rangaistavaa.

Itsepesun rangaistavuuden ulkopuolelle jäisivät näin ollen rahanpesuteot, joissa tekijä pelkästään ottaa vastaan, käyttää, luovuttaa, välittää tai pitää hallussaan rikoksellaan hankkimaansa omaisuutta, rikoksensa tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta. Esimerkiksi se, että henkilö ajaa varastamallaan autolla, ei sellaisenaan tulisi arvioitavaksi itsepesuna rangaistavana omaisuuden siirtämisenä vaan itsepesuna rangaistamattomana omaisuuden käyttönä, jos hänellä ei ole peittämis- tai avustamistarkoitusta eikä hän myöskään tahallaan aiheuta auton peittymistä tai häivyttymistä. Itsepesuna rangaistavia eivät olisi muutkaan teot, joilla ei ole tällaista tarkoitusta tai tahallaan aiheutettua seurausta. Siten omaisuuden siirtäminen tai muuntaminen pelkässä hyötymistarkoituksessa ei täyttäisi itsepesun rangaistavuuden edellytyksiä.

Ehdotettu säännös koskisi direktiivin velvoitteita vastaavasti vain vastuuta rahanpesusta ja törkeästä rahanpesusta sekä näiden yritystä. Pelkkä rahanpesurikkomus, tuottamuksellinen rahanpesu ja salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi eivät olisi itsepesuna rangaistavia.

Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus poiketa lainkonkurrenssia koskevista lähtökohdista. Silloinkin kun esirikokseen osallisen jälkitekko täyttää sellaisen rahanpesun tunnusmerkistön, jonka rangaistavuus itsepesuna ei olisi rajoitussäännöksen nojalla poissuljettu, olisi arvioitava, onko jälkitekkoa pidettävä sellaisena, ettei se tule jo kokonaan arvostelluksi esirikoksesta langetettavassa rangaistuksessa. Tämä noudattaisi direktiivin johdanto-osan 11 kohdassa esitettyä tulkintaohjetta, jonka mukaan itsepesuna tulee olla rangaistavaa esirikoksen tuottamaa suurempaan vahinkoon johtavat rahanpesuteot. Säännöstä sovellettaessa olisi myös noudatettava Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa säädettyä kaksinkertaisen rangaistuksen kieltoa.

Arvioitaessa sitä, syyksiluetaanko molemmat teot vai ei, huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti siihen, onko menettely säännönmukainen tai tavanomainen keino esirikoksella saadun omaisuuden hyödyntämisen turvaamiseksi. Normaalitylanteessa esirikoksen rangaistus sisältäisi moitteen samaan rikokseen liittyvästä rahanpesurikoksesta ja tulisi siten esirikoksesta tuomittaessa kokonaan arvostelluksi. Esimerkiksi rikoksella saadun omaisuuden myyminen peittämis- tai häivyttämistarkoituksessa eteenpäin, esineiden ostaminen rikoksella saaduilla käteisvaroilla tai normaaliin liiketoimintaan kuuluvien hankintojen tekeminen veropetoksella saadulla hyödyllä voitaisiin jatkossakin katsoa sellaisiksi tyypillisiksi jälkitekkoiksi, joita koskeva moite sisältyy jo esirikoksen rangaistukseen.

Itsepesusta voitaisiin nykyistä lakia vastaavasti tuomita ensinnäkin tilanteissa, joissa rahanpesu muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta (HE 138/2011 vp, s. 10–12, LaVM 2/2012 vp). Näissä tilanteissa tekoa ei olisi pidettävä myötärangaistuna jälkitekona. Tällaisten tekojen rangaistavuus ulottuisi jatkossa törkeän rahanpesun lisäksi

myös perusmuotoiseen rahanpesuun. Vaikka itsepesuna rangaistavia olisivat jatkossa vain teot, joilla omaisuutta on 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla siirretty, muunnettu, peitetty tai häivytetty, tällaisten tekojen rangaistavuus itsepesuna ei käytännössä kaventuisi juurikaan nykyisestä, koska nämä tunnusmerkistökäsitteet yleensä täyttyvät tilanteissa, joissa rahanpesun osuus rikoskokonaisuudessa on teon jatkuvuuden ja suunnitelmallisuuden vuoksi olennaisesti esirikosta merkittävämpi.

Lisäksi itsepesuna erikseen tuomittavia olisivat tavanomaisesta hyödyntämisen turvaamisesta poikkeavat ja sellaista pidemmälle viedyt tai suunnitelmallisemmat peittämis- tai häivyttämistoimet, joilla rikoksella saatu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty saatetaan kiertoan rahoitusjärjestelmässä. Tällaiset teot olisivat itsepesuna tuomittavia myös silloin, kun tekijä on osallistunut esirikokseen täysipainoisesti. Tällainen tavanomaisesta hyödyn turvaamisesta poikkeava toiminta voi pitää sisällään sellaista itsenäistä moitittavuutta, joka ei tulisi arvioiduksi päärikoksen myötärangaistuna jälkitekona. Itsepesuna tuomittavaksi voisivat tulla esimerkiksi varojen häivyttäminen pankkitilien kautta tai varojen sijoittaminen peittämis- tai häivyttämistarkoituksessa yhtiöihin, joilla ei ole aitoa liiketoimintaa. Rangaistus itsepesusta voisi tulla kysymykseen myös silloin, kun tekijä on rikoshyödyn peittämiseksi tai häivyttämiseksi tai rikoskumppaninsa avustamiseksi erityisin toimenpitein erehdyttänyt pankkia tai muuta ilmoitusvelvollista näiden suorittaessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi annetussa laissa (444/2017) säädettyjä velvollisuuksiaan. Myös erityisiin toimiin ryhtyminen kirjanpidon vääristämiseksi tai liiketoimien tekaisemiseksi olisivat sellaista tavanomaisesta hyödyn turvaamisesta poikkeavia tekoja, joiden osalta erillinen rangaistus itsepesusta voisi tulla kysymykseen. Tämän tyyppiset jälkiteot voisivat joissain tapauksissa täyttää myös muun rikoksen tunnusmerkistön, esimerkiksi petoksen (rikoslain 36 luvun 1 §), väärennyksen (rikoslain 33 luvun 1 §) tai kirjanpitorikoksen (rikoslain 30 luvun 9 §). Myös se, tuomittaisiinko tällaisissa tapauksissa itsepesusta vai muusta rikoksesta, ratkaistaisiin konkurrenssia koskevien sääntöjen perusteella. Esimerkiksi ankaramman rangaistusasteikkonsa perusteella törkeää rahanpesua olisi yleensä pidettävä ensisijaisena törkeään petokseen, törkeään väärennykseen ja törkeään kirjanpitorikokseen nähden.

Nykytilaa vastaavasti eräänä erityistilanteena, jossa ei kuitenkaan olisi kysymys itsepesusta, on toiminta, jossa rikoskokonaisuuteen epäillyn osallisen syyllisyyttä päärikokseen ei saada selville. Tällaisessa tilanteessa voimassa olevankaan lainsäädännön nojalla 11 §:n 1 momentin rajoitussäännös ei sovellu eikä se siten estä esirikokseen osallisen tuomitsemista mistä tahansa rahanpesuna rangaistavasta teosta (HE 138/2011 vp, s. 10). Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa tätä.

Itsepesusta tuomitseminen ei nykyistä lakia vastaavasti edellyttäisi, että myös esirikos syyksiluetaan, vaikka sekin on ehdotetun säännöksen nojalla mahdollista. Rangaistus-

tuksen mittaamisharkinnassa tulisi huomioida se, että esitetyn lainmuutoksen tarkoitus on mahdollistaa tuomitseminen tilanteissa, joissa rahanpesua koskeva moite ei tule kokonaisuudessaan huomioiduksi jo esirikoksen rangaistuksessa. Teon moitittavuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon muun muassa pestyn omaisuuden arvo, tekijän osallisuuden aste esirikokseen ja se, miten laajasti tai suunnitelmallisesti omaisuutta on saatettu kiertoon rahoitusjärjestelmässä.

Rahanpesun vanhentumisen, tekohetken ja yksiköinnin määrittelyyn ei ehdoteta muutoksia (LaVM 2/2012 vp, KKO 2006:39). Itsepesun syyteoikeus vanhenisi itsenäisesti esirikoksen syyteoikeuteen nähden. Vanhentumisajan alkamisen kannalta merkitystä on rikoksen tekohetkellä. Rahanpesurikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta ei ole merkitystä sillä, ryhtyykö tekijä omaisuuden haltuun saamisen jälkeen vielä joihinkin muihin toimenpiteisiin saman omaisuuden tai sen osan suhteen vai pitääkö hän omaisuutta vain hallussaan. Rahanpesussa ei itsepesunkaan osalta olisi kysymys sillä aikaansaadun laittoman tilan ylläpitämisestä, eikä tekoa siten voida pitää niin sanottuna jatkuvana rikoksena, jollaisen kohdalla tekoaika päättyisi vasta tuollaisen olotilan lakatessa. Samojen varojen säilyttämisen ja siirtämisen edelleen ei myöskään katsottaisi merkitsevän sellaisia uusia tekoja, jotka voitaisiin ja tulisi katsoa osaksi samaa, rahojen vastaanottamisella alkanutta rikosta ja joilla sen vuoksi voisi olla rikoksen tekoaikaa pidentävä vaikutus. Rahanpesuntunnusmerkistön kerran täytyttyä samaan rikosshyötyyn kohdistuvia saman tekijän suorittamia uusia toimia ei lähtökohtaisesti voida arvioida enää alkuperäisestä rahanpesuteosta erillisinä rikoksina, koska tekijä voi pestä samaa omaisuutta vain kerran.

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvän taannehtivuuskiellon mukaan rikoksesta ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin siitä on tekohetkellä laissa säädetty. Selvyyden vuoksi todetaan, että ehdotettua rikoslain 32 luvun 11 §:n 1 momenttia voidaan soveltaa vain sellaisissa tapauksissa, joissa kaikki rangaistavuuden perustavat seikat ajoittuvat lain voimaantulon jälkeen.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020, jolloin direktiivin noudattamisen edellyttämä kansallinen lainsäädäntö on direktiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaan viimeistään saatettava voimaan.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetut muutokset rikoslakiin koskevat Suomen rikosoikeuden soveltamisalan laajentamista ja rahanpesun esirikokseen osallistuneen nykyistä laajempaa rikosoikeudellista vastuuta myös rahanpesuteosta. Ehdotukset perustuvat Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Tällaisen yhteyden perustuslakivaliokunta on todennut sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi (esimerkiksi PeVL 38/2012 vp s. 3/1). Toisaalta myös kansainväliset velvoitteet on toteutettava perus- ja ihmisoikeuksien mukaisesti.

Kansallisesti ei ole nähty perusteita mennä direktiivissä edellytettyä vähimmäissääntelyä pidemmälle. Ehdotuksessa on siksi pyritty rajoittumaan niihin muutoksiin, joita direktiivi edellyttää.

Rahanpesu muodostaa uhan lailliselle taloudelle, jota kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan. Itsepesun rangaistavuuden laajentamisella pyritään vahvistamaan tätä suojaa. Rangaistavuuden laajentamisessa on kysymys siitä, että esirikokseen osallistunut voitaisiin tuomita sekä esirikoksesta että eräistä esirikoksella saatuun hyötyyn kohdistuvista rahanpesuteoista, joista häntä ei nykyisen rajoitussäännöksen nojalla voi tuomita. Lainmuutoksen johdosta itsepesijälle voitaisiin langettaa nykyistä laajemmin rangaistus sekä esirikoksesta että rahanpesusta. Rangaistus olisi sen vuoksi näissä tapauksissa nykyistä jossain määrin ankarampi. Kuten lakiehdotuksen perusteluissa on esitetty nämä tapaukset olisivat lähinnä sellaisia, joissa rahanpesuteot ovat vakavuudeltaan ja suunnitelmallisuudeltaan tavanomaisesta hyödyn turvaamisesta poikkeavia

ja niillä on esirikokseen nähden itsenäistä moitittavuutta. Ehdotettua itsepesua koskevaa säännöstä voidaan siten pitää oikeasuhtaisena.

Itsepesun rangaistavuutta koskeva säännös on laadittu siten, että se yhtäältä täyttäisi direktiivin vähimmäisveloitteet muttei toisaalta laajentaisi rangaistavuuden alaa perusteettomasti. Silloin kun henkilön rikoshyötyyn kohdistuvia tekoja pidettäisiin myötä-rangaistuuksina jälkitekoina, ei niistä voisi jatkossakaan rangaista toiseen kertaan rahanpesuna. Itsepesun rangaistavaksi säätäminen esitetyllä tavalla ei sen vuoksi merkitsisi saman henkilön rankaisemisesta samasta teosta kahteen kertaan. Tämä noudattaisi kaksinkertaisen rangaistuksen kieltoa eli niin sanottua *ne bis in idem* -sääntöä, joka säädetään EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklassa.

Perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 16/2013 vp, s. 2/I, PeVL 6/2014 vp, s. 2/I ja PeVL 56/2014 vp s. 2/II). Itsepesun rangaistavuutta koskevassa säännöksessä määriteltäisiin tyhjentävästi ne rahanpesun tunnusmerkistöön kuuluvat teot, joihin syyllistynyt henkilö voitaisiin tuomita rahanpesusta silloinkin, kun hän on osallinen myös esirikokseen. Säännös on laadittu siten, että sen sanamuoto kattaa kaikki ne teot, joiden tulee direktiivin mukaan olla itsepesuna rangaistavia. Säännöksen soveltamista ohjaisivat lainkonkurrenssia koskevat säännöt, mikä vahvistetaan säännöksen perusteluissa. Yksittäistapauksessa säännöksen soveltaminen edellyttäisi näin ollen sen arvioimista, voidaanko itsepesusäännöksen tunnusmerkistöä koskevaa rahanpesutekoa pitää sellaisena, ettei se tule jo kokonaan arvostelluksi esirikoksesta langetettavassa rangaistuksessa. Soveltamista lainkonkurrensisääntöjen mukaisesti täsmennettäisiin lakiehdotuksen perusteluissa. Säännös ei tässä mielessä poikkeaisi muusta rikoslainsäädännöstä, jossa eri rikostunnusmerkistöjen keskinäisen suhteen arviointi yksittäistapauksessa on esitöiden, lainkonkurrenssia koskevien sääntöjen ja oikeuskäytännön varassa. Ehdotettu itsepesua koskeva säännös olisi laillisuusperiaatteen kannalta paras tapa täyttää kattavasti direktiivin asettamat velvoitteet.

Kaksoisrangaistavuuden edellytyksestä poikkeaminen eräiden esirikosten osalta laajentaisi asiallisesti Suomen rikosoikeudellista toimivaltaa. Ehdotettu säännös on merkityksellinen laillisuusperiaatteen asettamien täsmällisyyden ja ennakoitavuuden vaatimusten kannalta. Säännöksen nojalla vieraan valtion alueella tapahtuneen lainmukaisen toiminnan tuottamaan hyötyyn kohdistuvista teoista voitaisiin rangaista Suomessa rahanpesuna. Säännös koskisi vakavampia seksuaalista hyväksikäyttöä, ihmiskauppaa, järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja lahjontaa koskevia rikoksia. Kysymykseen tulevat rikokset lueteltaisiin säännöksessä tyhjentävästi. Säännös ei soveltuisi taannehtivasti ennen sen voimaantuloa tehtyihin tekoihin. Säännöksen nojalla

rikoksista ei voisi tuomita tekopaikan lainsäädännöstä riippumatta Suomessa pääte-kona. Sen vuoksi säännös merkitsisi rajoitetumpaa poikkeusta kaksoisrangaistavuuden edellytykseen kuin rikoslain 1 luvun kansainvälisiä rikoksia koskeva 7 § ja Suomen kansalaisen tai tähän rinnastettavan henkilön ulkomailla tekemiä rikoksia koskeva 11 §:n 2 momentti, joiden nojalla Suomella on toimivalta tuomita säännöksissä tarkoitetuista rikoksista päärikoksena tekopaikan lainsäädännöstä riippumatta. Ehdotettu säännös täyttäisi laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

LAKIEHDOTUS

L a k i

rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 32 luvun 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 187/2012, sekä
lisätään 1 luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 626/1996 ja 368/2019, uusi 3 momentti seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa, sitä on pidettävä rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksena, jos teosta säädetään rangaistus:

- 1) 16 luvun 13 tai 14 §:ssä;
- 2) 17 luvun 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a tai 19 §:ssä;
- 3) 20 luvun 1, 2, 4, 5, 6, 7 tai 8 a—8 c §:ssä;
- 4) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä ja teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;
- 5) 30 luvun 7, 7 a, 8 tai 8 a §:ssä; taikka
- 6) 40 luvun 1 tai 2 §:ssä.

32 luku

Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (*esirikos*). Henkilö, joka syyllistyy 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen toista rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka 2 kohdassa tarkoitettuun peittämiseen tai häivyttämiseen tai edellä mainittujen tekojen yritykseen, voidaan kuitenkin tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tai niiden yrityksestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

RINNAKKAISTEKSTIT

L a k i

rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 32 luvun 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 187/2012, sekä
lisätään 1 luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 626/1996 ja 368/2019, uusi 3 momentti seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

Voimassa oleva laki

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Ehdotus

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa, sitä on pidettävä rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksena, jos teosta säädetään rangaistus:

- 1) 16 luvun 13 tai 14 §:ssä;
- 2) 17 luvun 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a tai 19 §:ssä;
- 3) 20 luvun 1, 2, 4, 5, 6, 7 tai 8 a—8 c §:ssä;
- 4) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä ja teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;
- 5) 30 luvun 7, 7 a, 8 tai 8 a §:ssä; taikka
- 6) 40 luvun 1 tai 2 §:ssä.

32 luku
Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

Voimassa oleva laki

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitettusta rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (esirikos). *Henkilö voidaan kuitenkin tuomita 7 §:n mukaisesta rikoksesta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.*

Ehdotus

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitettusta rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (esirikos). *Henkilö, joka syyllistyy 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen toista rikoksentehtäjä välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka 2 kohdassa tarkoitettuun peittämiseen tai häivyttämiseen tai edellä mainittujen tekojen yritykseen, voidaan kuitenkin tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tai niiden yrityksestä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

LAGFÖRSLAG

Lag

om ändring av 1 kap. 11 § och 32 § kap. 11 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 32 kap. 11 § 1 mom., sådant det lyder i lag
187/2012, samt
fogas till 1 kap. 11 §, sådan den lyder i lagarna 626/1996 och 376/2015, ett nytt
3 mom. som följer:

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den betraktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen föreskrivs

- 1) i 16 kap. 13 eller 14 §,
- 2) i 17 kap. 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a eller 19 §,
- 3) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 8 a–8 c §,
- 4) i 20 kap. 9 eller 9 a §, och gärningen riktar sig mot en person som är under aderton år,
- 5) i 30 kap. 7, 7 a, 8 eller 8 a §, eller
- 6) i 40 kap. 1 eller 2 §.

32 kap.
Om häleri- och penningtvättsbrott

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte en person som har medverkat till det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits (*förbrott*). Den som gör sig skyldig till i 6 § 1 mom. 1 punkten avsedd omvandling eller överföring av vinning eller egendom för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa en annan gärningsman att undandra sig de rättsliga följderna av brottet eller till i 2 punkten avsett döljande eller maskerande eller försök till ovan nämnda gärningar, kan dock dömas för penningtvätt eller grov penningtvätt eller försök till något av dessa brott.

Denna lag träder i kraft den 20 .

DIREKTIIVIT

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2018/1673,

annettu 23 päivänä lokakuuta 2018,

rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 83 artiklan 1 kohdan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

noudattavat tavallista lainsäätämisyksitystä ⁽¹⁾,

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Rahanpesu ja siihen liittyvä terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden rahoitus ovat edelleen huomattavia ongelmia unionin tasolla: ne vahingoittavat rahoitusalan luotettavuutta, vakautta ja mainetta ja uhkaavat unionin sisämarkkinoita ja sisäistä turvallisuutta. Kyseisten ongelmien ratkaisemiseksi ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/849 ⁽²⁾ soveltamisen täydentämiseksi ja vahvistamiseksi tämän direktiivin tavoitteena on rahanpesun torjunta rikosoikeudellisin keinoin, jotta voidaan tehostaa ja nopeuttaa rajatylittävää yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten välillä.
- (2) Yksinomaan kansallisen tason tai unioninkin tason toimenpiteiden vaikutukset olisivat erittäin rajallisia ilman kansainvälistä koordinoitua ja yhteistyötä. Unionin rahanpesun torjumiseksi toteuttamien toimenpiteiden olisi sen vuoksi oltava yhteensopivia muiden kansainvälisissä yhteyksissä toteutettujen toimien kanssa ja vähintään yhtä tiukkoja.
- (3) Unionin toiminnassa olisi edelleen otettava erityisesti huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän, jäljempänä 'FATF', suositukset sekä muiden rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisten kansainvälisten järjestöjen ja elinten välineet. Asiaankuuluvia unionin säädöksiä olisi tarvittaessa vielä yhdenmukaistettava rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoituksen torjuntaa koskevien kansainvälisten normien kanssa, jotka FATF hyväksyi helmikuussa 2012, jäljempänä 'tarkistetut FATF:n suositukset'. Rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista sekä terrorismin rahoittamista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen allekirjoittajana unionin olisi saatettava kyseisen yleissopimuksen vaatimukset osaksi oikeusjärjestystään.
- (4) Neuvoston puitepäätöksessä 2001/500/YOS ⁽³⁾ säädetään rahanpesun kriminalisointia koskevista vaatimuksista. Kyseinen puitepäätös ei ole kuitenkaan riittävän kattava, ja rahanpesua ei ole toistaiseksi kriminalisoitu riittävän johdonmukaisesti, jotta rahanpesua voitaisiin tuloksellisesti torjua koko unionissa, ja tästä seuraa puutteita lainvalvonnassa ja haittoja eri jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten väliselle yhteistyölle.

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu 12. syyskuuta 2018 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä), ja neuvoston päätös, tehty 11. lokakuuta 2018.

⁽²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/849, annettu 20 päivänä toukokuuta 2015, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/60/EY ja komission direktiivin 2006/70/EY kumoamisesta (EUVL L 141, 5.6.2015, s. 73).

⁽³⁾ Neuvoston puitepäätös 2001/500/YOS, tehty 26 päivänä kesäkuuta 2001, rahanpesusta, rikosentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, jäädyttämisestä tai takavarikoimisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (EYVL L 182, 5.7.2001, s. 1).

- (5) Rahanpesun esirikoksia muodostavien rikollisten toimien määritelmän olisi oltava riittävän yhdenmukainen kaikissa jäsenvaltioissa. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kaikkia rikoksia, joista on säädetty vankeusrangaistus tässä direktiivissä esitetyllä tavalla, pidetään rahanpesun esirikoksina. Lisäksi siltä osin kuin kyseisten rangaistuskynnysten soveltaminen ei jo johda samaan tulokseen, jäsenvaltioiden olisi sisällytettävä joukko rikoksia kuhunkin tässä direktiivissä lueteltuun rikosluokkaan. Kyseisessä tapauksessa jäsenvaltioiden olisi voitava päättää, miten rikokset rajataan kunkin luokan sisällä. Jos rikosluokka, kuten terrorismi tai ympäristörikokset, sisältää rikoksia, joista säädetään unionin säädöksissä, tässä direktiivissä olisi viitattava kyseisiin säädöksiin. Jäsenvaltioiden olisi kuitenkin pidettävä mitä tahansa kyseisissä säädöksissä säädettyjä rikoksia rahanpesuun liittyvinä esirikoksina. Kaikenlaista kansallisen lainsäädännön mukaisesti rangaistavaa osallistumista esirikoksen tekemiseen olisi pidettävä myös tässä direktiivissä tarkoitettuna rikollisena toimintana. Jos unionin lainsäädännössä jäsenvaltioiden sallitaan säätää muista seuraamuksista kuin rikosoikeudellisista seuraamuksista, tässä direktiivissä ei olisi velvoitettava jäsenvaltioita luokittelemaan rikoksia kyseisissä tapauksissa esirikoksiksi tätä direktiiviä sovellettaessa.
- (6) Virtuaalivaluuttojen käyttö tuo rahanpesun torjuntaan uusia riskejä ja haasteita. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kyseisiin riskeihin puututaan asianmukaisesti.
- (7) Koska julkisen viran haltijoiden tekemät rahanpesurikokset vaikuttavat julkiseen keskusteluun ja julkisten instituutioiden luotettavuuteen, jäsenvaltioiden olisi voitava harkita julkisen viran haltijoihin kohdistettavien vakavampien seuraamusten sisällyttämistä kansalliseen kehykseensä oikeusperinteidensä mukaisesti.
- (8) Välittömiin ja välillisiin veroihin liittyvien verorikosten olisi sisällyttävä rikollisen toiminnan määritelmään tarkistettujen FATF:n suositusten mukaisesti. Koska kussakin jäsenvaltiossa voidaan nimetä eri verorikoksia rikolliseksi toiminnaksi, josta voidaan rangaista tässä direktiivissä tarkoitetuin seuraamuksin, verorikosten määritelmät saattavat vaihdella kansallisessa lainsäädännössä. Tämän direktiivin tarkoituksena ei kuitenkaan ole verorikosten määritelmien yhdenmukaistaminen kansallisessa lainsäädännössä.
- (9) Jäsenvaltioiden olisi annettava rahanpesun torjuntaa koskevissa rikosoikeudellisissa menettelyissä toisilleen tukea mahdollisimman laajalla tavalla ja varmistettava, että tietoja vaihdetaan tehokkaasti ja oikea-aikaisesti kansallisen lainsäädännön ja unionin voimassa olevan oikeudellisen kehyksen mukaisesti. Erot esirikosten määritelmien välillä kansallisessa lainsäädännössä eivät saisi haitata kansainvälistä yhteistyötä rahanpesuun liittyvissä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Yhteistyötä kolmansien maiden kanssa olisi tehostettava, erityisesti kannustamalla ja tukemalla tehokkaiden toimenpiteiden ja mekanismien käyttöönottoa rahanpesun torjumiseksi ja varmistamalla parempi kansainvälinen yhteistyö tällä alalla.
- (10) Tätä direktiiviä ei sovelleta unionin taloudellisiin etuihin vaikuttavilla rikoksilla saatuja varoja koskevaan rahanpesuun, johon sovelletaan erityisiä sääntöjä, joista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2017/1371⁽¹⁾. Tämä ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuteen saattaa tämä direktiivi ja direktiivi (EU) 2017/1371 osaksi kansallista lainsäädäntöään yhdellä kattavalla kansallisen tason kehyksellä. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 325 artiklan 2 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot toteuttavat samat toimenpiteet suojatakseen unionin taloudellisia etuja petolliselta menettelyltä kuin ne toteuttavat suojatakseen omia taloudellisia etujaan petolliselta menettelyltä.
- (11) Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tietyt rahanpesutoimien muodot ovat rangaistavia myös silloin, kun niihin syyllistyy rikoksentekijä, jonka toimilla kyseiset varat on hankittu (rikoksentekijän itsensä suorittama rahanpesu eli itsepesu). Jos tällaisissa tapauksissa rahanpesutoimet eivät rajoitu pelkästään varojen hallussapitoon tai käyttöön vaan käsittävät myös varojen siirtämisen tai muuntamisen tai niiden laittoman alkuperän salaamisen tai peittämisen ja johtavat suurempaan vahinkoon kuin rikollisen toiminnan jo tuottama vahinko, esimerkiksi siihen, että rikollisesta toiminnasta saadut varat laitetaan kiertoon ja näin salataan niiden laiton alkuperä, kyseisten rahanpesutoimien olisi oltava rangaistavia.

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/1371, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2017, unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin (EUVL L 198, 28.7.2017, s. 29).

- (12) Jotta rahanpesun vastaiset rikosoikeudelliset keinot olisivat tehokkaita, tuomio pitäisi voida antaa ilman, että on tarpeen yksilöidä tarkasti varat tuottanut rikollinen toiminta tai että on olemassa aiempi tai samanaikainen tuomio kyseisestä rikollisesta toiminnasta, ottaen samalla huomioon kaikki merkitykselliset olosuhteet ja todisteet. Jäsenvaltioiden olisi voitava kansallisen oikeusjärjestelmänsä mukaisesti varmistaa tämä muilla kuin lainsäädännöllisillä keinoilla. Rahanpesuun liittyviä syytetoimia ei saisi haitata myöskään se seikka, että rikollinen toiminta on tapahtunut toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa, edellyttäen, että tässä direktiivissä säädetyt ehdot täyttyvät.
- (13) Tällä direktiivillä pyritään kriminalisoimaan rahanpesu, kun se on tehty tahallisesti ja tietoisena siitä, että varat olivat peräisin rikollisesta toiminnasta. Tässä yhteydessä tässä direktiivissä ei olisi eroteltava tilanteita, joissa varat on saatu suoraan rikollisesta toiminnasta ja tilanteita, joissa varat on saatu välillisesti rikollisesta toiminnasta, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/42/EU⁽¹⁾ säädetyt rikoksen tuottaman hyödyn laajan määritelmän mukaisesti. Tarkasteltaessa sitä, onko varat saatu rikollisesta toiminnasta ja tiesikö henkilö tästä, kussakin tapauksessa olisi otettava huomioon tapauksen erityiset olosuhteet, kuten se, että varojen arvo ei ole oikeassa suhteessa syytetyn laillisiin tuloihin tai että rikollisella toiminnalla ja varojen hankinnalla on ajallinen yhteys. Aikomus ja tieto rikoksesta voidaan päätellä objektiivisista tosiseikoista. Koska tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jotka koskevat rikosten määrittämää ja seuraamuksia rahanpesun alalla, jäsenvaltiot voivat vapaasti antaa tai pitää voimassa kyseisellä alalla tiukempia rikosoikeuden sääntöjä. Jäsenvaltioiden olisi voitava esimerkiksi säätää, että rahanpesu katsotaan rikokseksi, jos se johtuu piittaamattomuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta. Tässä direktiivissä olevat viittaukset tuottamukselliseen rahanpesuun olisi katsottava tällaisiksi niiden jäsenvaltioiden osalta, joissa tällainen teko on säädetty rangaistavaksi.
- (14) Jotta rahanpesua voitaisiin ehkäistä kaikkialla unionissa, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että siitä voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään neljä vuotta. Kyseisellä velvoitteella ei rajoiteta rangaistusten yksilöintiä ja soveltamista eikä tuomioiden täytäntöönpanoa kunkin yksittäistapauksen konkreettisten olosuhteiden perusteella. Jäsenvaltioiden olisi myös säädettävä lisäseuraamuksista tai -toimenpiteistä, kuten sakoista, tilapäisestä tai pysyvästä julkisen rahoituksen epäämisestä, mukaan lukien osallistumiskielto tarjouskilpailumenetelyihin sekä avustusten ja käyttöoikeuksien epääminen, väliaikaisesta kiellosta harjoittaa liiketoimintaa tai väliaikaisista kielloista asetua ehdolle luottamustehtävään tai julkiseen virkaan. Kyseisellä velvoitteella ei rajoiteta tuomarin tai tuomioistuimen valtaa päättää harkintansa mukaan määrätä lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä ottaen huomioon kaikki kyseisen tapauksen olosuhteet.
- (15) Vaikka velvollisuutta rangaistusten koventamiseen ei ole, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tuomari tai tuomioistuin voi ottaa tässä direktiivissä säädetyt raskauttavat asianhaarat huomioon tuomitessaan rikoksentekejiä. Tuomari tai tuomioistuin saa harkintansa mukaan päättää, koventaako se rangaistusta tiettyjen raskauttavien asianhaarojen johdosta ottaen huomioon kaikki yksittäisen tapauksen tosiseikat. Jäsenvaltioita ei olisi velvoitettava säätämään raskauttavista asianhaaroista, jos neuvoston puitepäätöksessä 2008/841/YOS⁽²⁾ säädetyt rikokset tai ilmoitusvelvollisten luonnollisten henkilöiden ammattitoimintaa harjoittaessaan tekemät rikokset ovat kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavia erillisinä rikoksina ja tämä voi johtaa ankarampiin seuraamuksiin.
- (16) Rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisellä ja menetetyksi tuomitsemisella poistetaan rikollisuuden taloudellisia kannustimia. Direktiivissä 2014/42/EU säädetään rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista rikosasioissa koskevat vähimmäissäännöt. Mainitussa direktiivissä myös edellytetään, että komissio raportoi Euroopan parlamentille ja neuvostolle sen täytäntöönpanosta ja esittää tarvittaessa asiaa koskevia ehdotuksia. Jäsenvaltioiden olisi vähintäänkin varmistettava rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen kaikissa direktiivissä 2014/42/EU säädetyissä tapauksissa. Jäsenvaltioiden olisi myös harkittava vakavasti menetetyksi tuomitsemisen mahdollistamista kaikissa tapauksissa, joissa rikosoikeudellista menettelyä ei ole mahdollista panna vireille tai saattaa päätökseen, myös tapauksissa, joissa rikoksentekejiä on kuollut. Komissio antaa direktiiviin 2014/42/EU liitettyssä lausumassa olevan Euroopan parlamentin ja neuvoston pyynnön mukaisesti kertomuksen, jossa analysoidaan rikollisesta toiminnasta peräisin olevien varojen menetetyksi tuomitsemista koskevien uusien yhteisten sääntöjen käyttöönoton toteutettavuutta ja mahdollisia etuja, myös silloin, kun kyseisestä toiminnasta ei olisi tuomittu tiettyä henkilöä tai tiettyjä henkilöitä. Tässä analyysissä otetaan huomioon jäsenvaltioiden oikeusperinteiden ja -järjestelmien erot.

(1) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/42/EU, annettu 3 päivänä huhtikuuta 2014, rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa (EUVL L 127, 29.4.2014, s. 39).

(2) Neuvoston puitepäätös 2008/841/YOS, tehty 24 päivänä lokakuuta 2008, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta (EUVL L 300, 11.11.2008, s. 42).

- (17) Kun otetaan huomioon rikoksentehtäjien ja rikollisesta toiminnasta saadun hyödyn liikkuvuus sekä rahanpesun torjunnassa tarvittavat monimutkaiset rajatylittävät tutkintatoimet, kaikkien jäsenvaltioiden olisi määritettävä lainkäyttövaltansa, jotta toimivaltaiset viranomaiset voivat tutkia tällaisen toiminnan ja nostaa syytteitä. Jäsenvaltioiden olisi näin ollen varmistettava, että niiden lainkäyttövaltaan kuuluvat tilanteet, joissa rikos on tehty tieto- ja viestintätekniikan välineiden avulla niiden alueelta riippumatta siitä, sijaitseeko tällainen tekniikka niiden alueella.
- (18) Neuvoston puitepäätöksen 2009/948/YOS⁽¹⁾ ja neuvoston päätöksen 2002/187/YOS⁽²⁾ nojalla kahden tai useamman sellaisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten, jotka toteuttavat rinnakkaisia rikosoikeudellisia menettelyjä samaa henkilöä koskevien samojen tosiseikkojen osalta, on Eurojustin avustuksella aloitettava suorat neuvottelut toistensa kanssa erityisesti sen varmistamiseksi, että kaikista tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvista rikoksista nostetaan syyte.
- (19) Jotta voidaan varmistaa rahanpesurikosten tutkinta- ja syytetoimien tuloksellisuus, tällaisten rikosten tutkinnasta tai syytteenpanosta vastaavien olisi voitava käyttää tehokkaita tutkintakeinoja, kuten järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten torjunnassa käytettävät keinot. Näin ollen olisi varmistettava, että käytettävissä on riittävästi henkilöstöä ja kohdennettua koulutusta, resursseja ja ajan tasalla olevat tekniset valmiudet. Tällaisten keinojen käytön kansallisen lainsäädännön mukaisesti olisi oltava kohdennettua, siinä olisi otettava huomioon suhteellisuusperiaate sekä tutkinnan kohteena olevien rikosten luonne ja vakavuus, ja siinä olisi kunnioitettava oikeutta henkilötietojen suojaan.
- (20) Tällä direktiivillä korvataan puitepäätöksen 2001/500/YOS tietyt säännökset niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo.
- (21) Tässä direktiivissä noudatetaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 2 artiklassa tunnustettuja periaatteita, kunnioitetaan perusoikeuksia ja -vapauksia ja otetaan huomioon erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet, myös sen II, III, V ja VI osastoon sisältyvät periaatteet, joihin kuuluvat muun muassa oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen ja oikeus henkilötietojen suojaan, laillisuusperiaate ja rikoksista määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuden periaate, joka kattaa myös rikosoikeudellista täsmällisyyttä, selkeyttä ja ennakoitavuutta koskevan vaatimuksen, syyttömyysolettama sekä epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden oikeus käyttää avustajaa, oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tämä direktiivi on pantava täytäntöön kyseisten oikeuksien ja periaatteiden mukaisesti ottaen myös huomioon ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja muut kansainvälisen oikeuden mukaiset ihmisoikeusvelvoitteet.
- (22) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän direktiivin tavoitetta, joka on tehokkaiden, oikeasuhteisten ja varoittavien rikosoikeudellisten seuraamusten soveltaminen rahanpesuun kaikissa jäsenvaltioissa, vaan se voidaan tämän direktiivin laajuuden ja vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla. Sen vuoksi unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- (23) Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitettyssä, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 21 olevien 1 ja 2 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät osallistu tämän direktiivin hyväksymiseen, direktiivi ei sido näitä jäsenvaltioita eikä sitä sovelleta näihin jäsenvaltioihin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mainitun pöytäkirjan 4 artiklan soveltamista.
- (24) Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitettyssä, Tanskan asemasta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 22 olevien 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu tämän direktiivin hyväksymiseen, direktiivi ei sido Tanskaa eikä sitä sovelleta Tanskaan. Puitepäätös 2001/500/YOS sitoo edelleen Tanskaa, ja sitä sovelletaan Tanskaan,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Kohde ja soveltamisala

1. Tässä direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, jotka koskevat rahanpesuun liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelyä.

⁽¹⁾ Neuvoston puitepäätös 2009/948/YOS, tehty 30 päivänä marraskuuta 2009, rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaistiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta (EUVL L 328, 15.12.2009, s. 42).

⁽²⁾ Neuvoston päätös 2002/187/YOS, tehty 28 päivänä helmikuuta 2002, Eurojust-yksikön perustamisesta vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi (EYVL L 63, 6.3.2002, s. 1).

2. Tätä direktiiviä ei sovelleta unionin taloudellisiin etuihin vaikuttavilla rikoksilla saatuja varoja koskevaan rahanpe-suun, johon sovelletaan erityisiä sääntöjä, joista säädetään direktiivissä (EU) 2017/1371.

2 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- 1) 'rikollisella toiminnalla' kaikenlaista rikollista osallistumista minkä tahansa sellaisen rikoksen tekemiseen, josta voi kansallisen lainsäädännön mukaisesti enimmillään seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus, tai niiden jäsenvaltioiden osalta, joiden oikeusjärjestelmässä on rikosten osalta vähimmäiskynnys, kaikki rikokset, joista voi vähimmillään seurata yli kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus. Seuraaviin luokkiin kuuluvia rikoksia pidetään joka tapauksessa rikollisena toimintana:
 - a) järjestäytyneeseen rikollisryhmään osallistuminen sekä ryöstöntapainen kiristys, mukaan lukien kaikki puitepäätöksessä 2008/841/YOS tarkoitettut rikokset;
 - b) terrorismi, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2017/541 ⁽¹⁾ tarkoitettut rikokset;
 - c) ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/36/EU ⁽²⁾ ja neuvoston puitepäätöksessä 2002/946/YOS ⁽³⁾ tarkoitettut rikokset;
 - d) seksuaalinen hyväksikäyttö, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/93/EU ⁽⁴⁾ tarkoitettut rikokset;
 - e) huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitton kauppa, mukaan lukien kaikki neuvoston puitepäätöksessä 2004/757/YOS ⁽⁵⁾ tarkoitettut rikokset;
 - f) laitton asekauppa;
 - g) varastettujen tavaroiden ja muiden tavaroiden laitton kauppa;
 - h) korruptio, mukaan lukien kaikki rikokset, joita tarkoitetaan yleissopimuksessa sellaisen lahjonnan torjumisesta, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä ⁽⁶⁾, ja neuvoston puitepäätöksessä 2003/568/YOS ⁽⁷⁾;
 - i) petos, mukaan lukien kaikki neuvoston puitepäätöksessä 2001/413/YOS ⁽⁸⁾ tarkoitettut rikokset;

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/541, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta (EUVL L 88, 31.3.2017, s. 6).

⁽²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta (EUVL L 101, 15.4.2011, s. 1).

⁽³⁾ Neuvoston puitepäätös 2002/946/YOS, tehty 28 päivänä marraskuuta 2002, rikosoikeudellisten puitteiden vahvistamisesta laittomassa maahantulossa, kauttakulussa ja maassa oleskelussa avustamisen ehkäisemistä varten (EYVL L 328, 5.12.2002, s. 1).

⁽⁴⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/93/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta (EUVL L 335, 17.12.2011, s. 1).

⁽⁵⁾ Neuvoston puitepäätös 2004/757/YOS, tehty 25 päivänä lokakuuta 2004, laittoman huumausaineikaupan rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamisesta (EUVL L 335, 11.11.2004, s. 8).

⁽⁶⁾ Neuvoston säädös, annettu 26 päivänä toukokuuta 1997, sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskevan yleissopimuksen tekemisestä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla (EYVL C 195, 25.6.1997, s. 1).

⁽⁷⁾ Neuvoston puitepäätös 2003/568/YOS, tehty 22 päivänä heinäkuuta 2003, lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla (EUVL L 192, 31.7.2003, s. 54).

⁽⁸⁾ Neuvoston puitepäätös 2001/413/YOS, tehty 28 päivänä toukokuuta 2001, muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta (EYVL L 149, 2.6.2001, s. 1).

- j) rahanväärennys, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/62/EU ⁽¹⁾ tarkoitetut rikokset;
 - k) tuotteiden väärentäminen ja laiton jäljentäminen;
 - l) ympäristörikokset, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2008/99/EY ⁽²⁾ ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2009/123/EY ⁽³⁾ tarkoitetut rikokset;
 - m) murha, vakavan ruumiinvamman aiheuttaminen;
 - n) ihmisryöstö, vapaudenriisto ja panttivangiksi ottaminen;
 - o) ryöstö tai varkaus;
 - p) salakuljetus;
 - q) kansallisessa lainsäädännössä säädetyt välittömiin ja välillisiin veroihin liittyvät verorikokset;
 - r) kiristys;
 - s) väärennys;
 - t) merirosvous;
 - u) sisäpiirikauppa ja markkinoiden manipulointi, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/57/EU ⁽⁴⁾ tarkoitetut rikokset;
 - v) kyberrikollisuus, mukaan lukien kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2013/40/EU ⁽⁵⁾ tarkoitetut rikokset;
- 2) 'varoilla' kaikkea aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta sekä kaikenmuotoisia, myös sähköisiä tai digitaalisia, oikeudellisia asiakirjoja tai instrumentteja, jotka ovat osoituksena tällaisten varojen omistuksesta tai osuudesta niihin;
- 3) 'oikeushenkilöllä' yhteisöä, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan lain nojalla, lukuun ottamatta valtioita tai julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa sekä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä.

3 artikla

Rahanpesurikokset

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat teot on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, kun teko on tahallinen:
- a) varojen muuntaminen tai siirtäminen tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta, tarkoituksena salata tai peittää varojen laiton alkuperä tai auttaa tällaisen toiminnan harjoittamiseen osallistuvaa henkilöä välttämään toimintansa oikeudellisia seuraamuksia;
 - b) varojen todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, niistä määräämisen, niiden liikkeiden, niitä koskevien oikeuksien tai niiden omistuksen salaaminen tai peittely tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta;
 - c) varojen hankkiminen, hallussa pitäminen tai käyttö tietoisena niiden vastaanottohetkellä siitä, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta.
2. Jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 1 kohdassa tarkoitetut teot on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, jos rikoksentehtäjä epäili tai hänen olisi pitänyt tietää, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta.

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/62/EU, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, euron ja muiden valuuttojen suojaamisesta rahanväärennykseltä rikosoikeuden keinoin ja neuvoston puitepäätöksen 2000/383/YOS korvaamisesta (EUVL L 151, 21.5.2014, s. 1).

⁽²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/99/EY, annettu 19 päivänä marraskuuta 2008, ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (EUVL L 328, 6.12.2008, s. 28).

⁽³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/123/EY, annettu 21 päivänä lokakuuta 2009, alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (EUVL L 280, 27.10.2009, s. 52).

⁽⁴⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/57/EU, annettu 16 päivänä huhtikuuta 2014, markkinoiden väärinkäytöstä määrättävistä rikosoikeudellisista seuraamuksista (markkinoiden väärinkäyttödirektiivi) (EUVL L 173, 12.6.2014, s. 179).

⁽⁵⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/40/EU, annettu 12 päivänä elokuuta 2013, tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta (EUVL L 218, 14.8.2013, s. 8).

3. Jäsenvaltioiden on toteuttava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että
- aiemmin tai samanaikaisesti annettu tuomio varat tuottaneesta rikollisesta toiminnasta ei ole 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista rikoksista annettavan tuomion edellytys;
 - 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista rikoksista on mahdollista antaa tuomio, jos todetaan, että varat olivat peräisin rikollisesta toiminnasta, ilman, että tarvitsee selvittää kaikkia kyseiseen rikolliseen toimintaan liittyviä tosiseikkoja tai olosuhteita, rikosentekijän henkilöllisyys mukaan lukien;
 - 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen rikokset koskevat myös varoja, jotka ovat peräisin teosta, joka on tehty toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueella, kun kyseinen teko katsottaisiin rikolliseksi toiminnaksi, jos se olisi toteutettu kyseisessä jäsenvaltiossa.
4. Tämän artiklan 3 kohdan c alakohdan tapauksessa jäsenvaltiot voivat myös edellyttää, että asiaankuuluva teko katsotaan rikokseksi sen toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan kansallisen lainsäädännön nojalla, jossa kyseinen teko tehtiin, paitsi jos kyseinen teko katsotaan joksikin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitetuista ja sovellettavassa unionin lainsäädännössä määritellyistä rikoksista.
5. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettujen teot on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, kun niihin ovat syyllistyneet henkilöt, jotka toteuttivat rikollisen toiminnan, josta varat olivat peräisin, tai osallistuiivat siihen.

4 artikla

Avunanto, yllytys ja yritys

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että avunanto 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa rikoksissa, yllytys niihin ja niiden yritys on säädetty rangaistavaksi rikoksena.

5 artikla

Luonnollisille henkilöille määrättävät seuraamukset

- Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia.
- Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa tarkoitetuista rikoksista määrätään vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään neljä vuotta.
- Jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että luonnollisille henkilöille, jotka ovat tehneet 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuja rikoksia, määrätään tarvittaessa lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä.

6 artikla

Raskauttavat asianhaarat

- Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten yhteydessä raskauttavina asianhaarina pidetään seuraavia olosuhteita:
 - rikos on tehty osana puitepäätöksessä 2008/841/YOS tarkoitettun rikollisjärjestön toimintaa; tai
 - rikosentekijä on direktiivin (EU) 2015/849 2 artiklassa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, joka on tehnyt rikoksen harjoittaessaan ammattitoimintaansa.
- Jäsenvaltiot voivat säätää, että 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten yhteydessä raskauttavina asianhaarina pidetään seuraavia olosuhteita:
 - rahanpesun kohteena olevien varojen arvo on huomattava; tai
 - rahanpesun kohteena olevat varat ovat peräisin 2 artiklan 1 alakohdan a–e ja h alakohdassa tarkoitetuista rikoksista.

7 artikla

Oikeushenkilöiden vastuu

- Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, jotka on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu johonkin seuraavista:
 - valta edustaa oikeushenkilöä;

- b) valtuus tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai
- c) valtuus käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä.

2. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt ohjaus- tai valvontatehtävänsä siten, että oikeushenkilön alaisuudessa toimiva henkilö on voinut tehdä jonkin 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettun rikoksen oikeushenkilön hyväksi.

3. Tämän artiklan 1 ja 2 kohdan mukainen oikeushenkilöiden vastuu ei estä rikosoikeudellisten menettelyjen aloittamista sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka syyllistyvät tai yllyttävät 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin tai avustavat niissä.

8 artikla

Oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 7 artiklan nojalla vastuussa olevalle oikeushenkilölle voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluvat rikosoikeudelliset tai muut sakot ja joihin voi kuulua myös muita seuraamuksia, kuten

- a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettäviin etuuksiin tai tukiin;
- b) tilapäinen tai pysyvä julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien osallistumiskielto tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten ja käyttöoikeuksien epääminen;
- c) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa liiketoimintaa;
- d) tuomioistuimen valvontaan asettaminen;
- e) tuomioistuimen päätös, jolla oikeushenkilö määrätään purettavaksi;
- f) rikoksen tekemiseen käytettyjen tilojen sulkeminen väliaikaisesti tai pysyvästi.

9 artikla

Menetetyksi tuomitseminen

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden toimivaltaiset viranomaiset jäädyttävät tai tuomitsevat menetetyksi direktiivin 2014/42/EU mukaisesti rikosyhödyn, joka on saatu tässä direktiivissä tarkoitettujen rikosten tekemisestä tai niiden tekemisen edistämisestä, ja rikoksentekevälaineet, joita on käytetty tai jotka on tarkoitettu käytettäväksi sitä varten, sen mukaan kuin on tarpeen.

10 artikla

Lainkäyttövalta

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos

- a) rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella;
- b) rikoksen tekijä on jäsenvaltion kansalainen.

2. Jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle päätöksestään laajentaa lainkäyttövaltaansa 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jotka on tehty sen alueen ulkopuolella, jos

- a) rikoksente kijällä on vakinainen asuinpaikka kyseisen jäsenvaltion alueella;
- b) rikos on tehty sen alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön hyväksi.

3. Jos jokin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettu rikos kuuluu useamman jäsenvaltion lainkäyttövaltaan ja mikä tahansa asianomaisista jäsenvaltioista voi perustellusti ryhtyä syytetoimiin samojen tosiseikkojen perusteella, asianomaisten jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä päättääkseen, minkä niistä on ryhdyttävä syytetoimiin rikoksente kijää vastaan, pyrkien keskittämään syytetoimet yhteen jäsenvaltioon.

Seuraavat tekijät on otettava huomioon:

- a) jäsenvaltion alue, jolla rikos on tehty;
- b) rikoksente kijän kansallisuus tai asuinpaikka;
- c) rikoksen uhrin tai uhrien lähtömaa; ja
- d) alue, jolta rikoksente kijä on tavoitettu.

Asia on tarvittaessa annettava Eurojustin käsiteltäväksi puitepäätöksen 2009/948/YOS 12 artiklan mukaisesti.

*11 artikla***Tutkintakeinot**

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklan 1 ja 5 kohdassa ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten tutkinnasta tai syytteenpanosta vastaavilla henkilöillä, yksiköillä tai muilla tahoilla on käytettävissään tehokkaat tutkintakeinot, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettävät keinot.

*12 artikla***Puitepäättöksen 2001/500/YOS tiettyjen säännösten korvaaminen**

Korvataan puitepäättöksen 2001/500/YOS 1 artiklan b alakohta ja 2 artikla niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo, tämän kuitenkin vaikuttamatta jäsenvaltioiden velvollisuuksiin noudattaa määräaika, jonka kuluessa niiden on saatettava mainittu puitepäätös osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo, viittauksia puitepäättöksen 2001/500/YOS ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuihin kohtiin pidetään viittauksina tähän direktiiviin.

*13 artikla***Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä**

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä säännellyistä kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

*14 artikla***Raportointi**

Komissio antaa viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2022 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet tämän direktiivin noudattamiseksi.

Komissio antaa viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2023 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan tämän direktiivin lisäarvoa rahanpesun torjunnassa sekä sen vaikutusta perusoikeuksiin ja -vapauksiin. Komissio antaa kertomuksen perusteella tarvittaessa säädösehdotuksen tämän direktiivin muuttamiseksi. Komissio ottaa huomioon jäsenvaltioiden toimittamat tiedot.

*15 artikla***Voimaantulo**

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

*16 artikla***Osoitus**

Tämä direktiivi on osoitettu jäsenvaltioille perussopimusten mukaisesti.

Tehty Strasbourgissa 23 päivänä lokakuuta 2018.

Euroopan parlamentin puolesta

Puhemies

A. TAJANI

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

K. EDTSTADLER

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Eriävä mielipide rahanpesudirektiivin täytäntöönpanoa koskevan työryhmän mietintöön

1. Eriävän mielipiteen kohde

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin ((EU) 2018/1673) tavoitteena on suojata rahoitusalan luotettavuutta, vakautta ja mainetta unionin sisämarkkinoilla niiltä vahingoilta, joita rahanpesusta ja siihen liittyvästä rikollisuudesta aiheutuu. Koska vahingot kohdistuvat korostetusti lailliseen rahoitusjärjestelmään, rikoshyödyn saattaminen kiertoon laillisessa taloudessa on rahanpesun rangaistavuuden ydin.

Lailliseen talouteen rikoshyöty palautuu aina, kun sitä esimerkiksi käytetään laillisten tuotteiden hankkimiseen tai varat saatetaan pankkijärjestelmään. Koska kansainvälinen rahoitusjärjestelmä ei tunne rajoja, rahanpesun rikosoikeudellinen torjunta ei ole tehokasta ilman viranomaisten rajat ylittävää yhteistyötä, jonka perusedellytyksiä on rangaistussäännösten yhtenevyys. Tämän vuoksi nyt kyseessä olevassa rahanpesudirektiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, jotka koskevat rahanpesurikosten määrittelyä. Jos kaikki Unionin jäsenmaat eivät tehokkaasti torju rikosoikeudellisesti rahanpesua yhdessä sovittujen sääntöjen mukaisesti, koko kansainvälisen järjestelmän tehokkuus voi kärsiä.

Valtakunnansyyttäjänviraston eriävän mielipiteen kohteena on erityisesti direktiivin 3 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua ns. itsepesun kriminalisointia koskeva mietinnöstä ilmenevä perusteluteksti, jonka ilmeisenä tarkoituksena on laajentaa uuden ehdotetun rikoslain 32 luvun 11 §:n soveltamisalaa rajoitetummin kuin mitä itse säännöksestä ilmenee. Menettelyllä saattaa olla huomattavaa merkitystä käytännön syyttäjän toiminnassa ja tuomioistuimissa, koska hallituksen esityksessä lausuttuun usein tukeudutaan lakia tulkittaessa, vaikka esitykset eivät ole lainkäyttäjää sitovia. Tämä ilmenee esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2009:73 (rattijuopumus ja huumausaineen käyttörikos), jossa nimenomaan on ollut kyse lainkonkurrenssin soveltavuudesta käsiteltävänä olevaan asiaan. Korkein oikeus on tapauksessa hallituksen esityksessä annettua lainkonkurrenssitilannetta kuvaavan esimerkin vastaisesti tuominut kahdesta erikseen rangaistavasta teosta.

Mietinnön perusteluista ilmenevä soveltamisalan rajausta lähinnä törkeään tekemiseen näyttäisi olevan myös OECD:n rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisen toimintaryhmän (FATF) suositusten vastainen. FATF on kritisoinut Suomea koskevan

juuri päättyneen maatarkastuksensa aikana nykyisin voimassa olevaa rikoslain 32 luvun 11 §:ä siitä, että se rajaa itsepesun soveltamisalan vain törkeisiin tekemuotoihin. Tätä kirjoitettaessa FATF:in lopullinen maaportti ei ole vielä julkinen.

Eriävä mielipide koskee myös rahanpesun tekoaikaa ja vanhentumista, joista Valtakunnansyyttäjänviraston puolesta ei aikaisemmin ole työryhmässä lausuttu. Mietinnössä tekoaikaa koskevia kannanottoja perustellaan edelleen korkeimman oikeuden ratkaisulla (KKO 2006:39) ottamatta huomioon sitä, että rahanpesun tunnusmerkistö on 1.6.2011 muuttunut, kun rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 kohdan tekoapatunnusmerkistöön lisättiin hallussapito (HE 285/2011, LaVM 31/2010 vp). Mietinnössä on myös jäänyt keskustelematta se, mikä vaikutus itsepesun erityispiirteillä voi olla tekoajan arviointiin tai miten lainkonkurrenssioppi ja mietinnössäkin esitetty ajatus mahdollisuudesta pestä samaa omaisuutta vain kerran voidaan yhteensovittaa itsepesua koskevan sääntelyn kanssa. Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa sitä, että tällä arviolla on olennainen vaikutus siihen, miten itsepesun ydinalueellekin sijoituvia moitittavia tekoja tulevaisuudessa Suomessa rikosoikeudellisesti arvioidaan vai voidaanko niitä arvioida itsenäisesti rangaistavina tekoina lainkaan.

2. Lainkonkurrenssi ja ne bis in idem -periaate

Direktiivi velvoittaa kansallisesti säätämään ns. itsepesun rangaistavaksi. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa esitetty rikoslain 32 luvun 11 § laajentaa kansallisesti rahanpesun soveltamisalaa siten, että myös esirikoksen tekijä voi syyllistyä rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun. Mietinnön perusteluissa soveltamisala kuitenkin tosiasiallisesti rajataan vain törkeään rahanpesuun lainkonkurrenssioppiin vedoten. Valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan perustelut ovat tältä osin selkeästi direktiivin vastaiset eikä niille ole vakuuttavia perusteita.

Lainkonkurrenssi on oikeusperiaate, jolla ei ole tarkkarajaista sisältöä ja joka perustuu lähinnä tarkoituksenmukaisuutta koskeviin näkökohtiin. Sen soveltamiskäytännöt ovat muodostuneet perinteisten rikoslakirikosten yhteydessä. Näitä käytäntöjä voidaan ja tulee muuttaa rikosasioissa arvioitavan taloudellisen toiminnan kehityksen mukaisesti.

Direktiivin vaatimusten ei voida katsoa tulevan täytetyiksi, jos lainkonkurrenssia sovelletaan mietinnöstä ilmenevällä tavalla. Vakiintuneen käytännön mukaan rikosoikeudellisesti ei puututa rangaistusarvoltaan vähäisiin menettelyihin, joilla on pyritty edistämään varsinaista rikoksen täytäntöönpanotoita, taikka jotka ovat seuranneet tätä tointa. Jos kuitenkin esimerkiksi anastusrikoksen yhteydessä aiheutetaan siihen liittyvät vahinkoa, mitään estettä ei ole rangaista vahingonteosta erikseen.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo mietinnön mukaisesti, että rahanpesurikoksina rangaistaviin itsepesutekoihin tulee soveltaa lainkonkurrenssitilanteissa vakiintuneesti hyväksytyjä yleisiä ratkaisukriteerejä. Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan, toisin kuin mietinnöstä ilmenee, itsepesu ei pääsääntöisesti ole erilliseen rankaisemattomuuteen johtavassa lainkonkurrenssissa esirikoksensa kanssa seuraavista syistä: (1) esirikoksen tunnusmerkistö tuskin koskaan peittää kokonaan tai edes osittain rahanpesun tunnusmerkistöä, (2) rahanpesulla on lähtökohtaisesti aina eri suoje-luobjekti (rahoitusjärjestelmän luotettavuus) kuin esirikoksellaan ja (3) rahanpesusta aiheutuu pääsääntöisesti erilainen rikosoikeudellisesti relevantti vahinko kuin esirikoksesta, jolla usein on asianomistaja, joka vahingon kärsii.

Lainkonkurrenssin yleisiin ratkaisukriteereihin kuuluvan (4) säännönmukaisen sisältyvyyden kriteerin osalta Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, ettei kriteeri ole riittävän erottelukykyinen, koska esirikoksiin voi usein sisältyä jonkinlaisia lisätekoja, joiden moitittavuus ei edellytä rangaistusta. Tämän vuoksi arvioinnissa tarvitaan kolme muuta yllä mainittua kriteeriä. Säännönmukaisen sisältyvyyden kriteeri ei ole riittävä erottelemaan rangaistusarvoltaan rikosoikeudellisesti merkityksellisiä ja merkityksettömiä tekoja toisistaan.

Lainkonkurrenssiopin lähtökohtana on ajatus, että vähäisiä tekoja ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä päärikoksesta erillään. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että nyt kriminalisoitavaksi esitetyissä rahanpesussa ja törkeässä rahanpesussa ei lähtökohtaisesti ole kysymys tällaisesta tilanteesta. Yksittäistapauksissa lainkonkurrenssisääntöjen soveltaminen on kuitenkin mahdollista.

Erityisen ongelmallisena Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää mietinnöstä ilmenevää ajatusta siitä, että lainkonkurrenssin takia erikseen rankaisematta jäävien itsepesutekojen moitittavuus tulee huomioon otetuksi pääteosta rangaistaessa. Tämä edellyttäisi käytännössä sitä, että esirikoksen tunnusmerkistöön kuulumaton itsepesutoimi voisi lisätä syytteessä kuvatun esirikoksen moitittavuutta ja vaikuttaa tuomiossa rangaistusta korottavasti ilman, että syyttäjä on vaatinut rangaistusta ”myötärangaistavasta teosta” tai edes kuvannut syytteessä tällaisia seikkoja, joita pääteon tunnusmerkistön täytyminen ei edellytä. Näin toimittaessa vastaajalla ei ole mahdollisuutta ennakolta valmistautua vastaamaan tällaiseen rangaistuksen koventamista koskevaan ”vaatimukseen”, ja sen vaikutuksen toteaminen tuomiosta voi olla vaikeaa. Tämä on vastaajan puolustautumisen kannalta ongelmallisempaa kuin nimenomaiseen itsepesusyytteeseen vastaaminen. Myöskään rikosoikeudellinen systematiikka ei edellytä tällaista ratkaisua, vaan pikemminkin puhuu sitä vastaan.

”Myötärangaistun jälkiteon” -konsepti perustunee lainkonkurrenssiopissa perinteisesti tyyppitapauksena pidettyyn ajatukseen siitä, että pääteon tekemistä edistävien vä-

häisten vahinkoa aiheuttaneiden tekojen voidaan katsoa sisältyvän päätekoon. Tyypiesimerkkinä vahingonteon tunnusmerkistön täyttävä tunkeutuminen asuntoon anastustarkoituksessa. Tällöin murtautuminen kuvataan anastusta koskevassa syytteessä anastuksen vakavuutta koskevana tekotapaa luonnehtivana seikkana ja voidaan ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa ja vahingonkorvausta määrättäessä. Kuten edellä on todettu, jälkitekoon liitettävä rangaistuksen korottaminen on huomattavan ongelmallinen, eikä lainkonkurrenssioppia ole Suomessa erityisesti kehitelty jälkitekojen osalta.

Itsepesun kriminalisoimisen hyväksyminen suomalaisessa oikeusyhteisössä on jo vuosikymmeniä ollut vaikeaa. Unionin oikeus on kuitenkin jo aiemminkin aiheuttanut monia muutoksia rikosoikeudelliseen ajatteluun. Merkittävänä esimerkkinä tästä on lainkonkurrenssitulkinnan muuttuminen rikoksella saadun hyödyn veronalaisuuden osalta. Ennen yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota 29.6.2000 *Salumets ym. C-455/98* esimerkiksi talousrikoksilla saadun rikoshyödyn ilmoittamatta jättäminen ei ollut veropetoksena rangaistavaa, nykyään pääsääntö on (anastusrikoksia lukuun ottamatta) nimenomaan päinvastainen.

Siltä osin kuin mietinnössä viitataan *ne bis in idem* -periaatteeseen, Valtakunnansyyttäjävirasto toteaa, että lähtökohtana on pidettävä, että direktiivissä on otettu huomioon perusoikeuskirjan velvoitteet. Jos esirikos ja itsepesurikos tulevat arvioitaviksi eri oikeudenkäynneissä, korkeimmalla oikeudella ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella on laaja oikeuskäytäntö *ne bis in idem* -periaatteen tulkinnasta, myös teon saamuuden konkretisoinnista.

Lisäksi FATF:in tulevassa 16.4.2019 julkaistavassa Suomea koskevassa raportissa todetaan, ettei *ne bis in idem* -periaate estä itsepesun kriminalisoimista Suomessa, mikä ilmenee parhaiten siitä, että itsepesu on jo säädetty rangaistavaksi rikoslaissa tietyin rajoituksin. FATF toteaa myös, ettei Suomella ole riittäviä perusteita rajoittaa itsepesun soveltamisalaa siten, kuin se on voimassaolevassa laissa tehty. Johtopäätöksensä FATF esittää, että Suomessa merkittävimmät puutteet rahanpesun kriminalisoinnissa ovat korotettu tahallisuusvaatimus, joka ei täysin täytä Wienin ja Palermnon sopimusten edellytyksiä ja itsepesua koskeva rangaistussäännös, jonka soveltamisala rajoittuu vain törkeään rahanpesuun. Nyt käsillä olevasta mietinnöstä ilmenevä pyrkimys rajoittaa esitetyn säännöksen soveltamisalaa lainkonkurrenssioppiin ja *ne bis in idem* -periaatteeseen tukeutuen ei nojaudu vallitsevaan kansalliseen oikeuskäytäntöömme eikä tule saamaan kansainvälistä hyväksyntää.

3. Itsepesun vanhentuminen ja tekohetki

Mietinnössä ei ehdoteta muutoksia rahanpesun vanhentumisen ja tekohetken määrittelyyn. Tältä osin viitataan niihin tulkintoihin, jotka on kriminalisoitaessa itsepesu

(laki 187/2012) lausuttu hallituksen esityksessä HE 138/2011 vp ja lakivaliokunnan mietinnössä LaVM 2/2012 vp. Nämä ovat puolestaan nojautuneet korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2006:39.

Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa, että korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2006:39 kyse on ollut siitä, tuliko käsillä oleva teko arvioida kätkemisrikoksena vai rahanpesuna (lain valintakysymys), jonka ratkaiseminen on edellyttänyt tekoajan määrittämistä. Tekoajan määrittäminen on perustettu kätkemisrikosta koskevaan oikeuskäytäntöön, koska rahanpesu oli 1.4.2003 asti rangaistava kätkemisrikoksena. Korkein oikeus toteaa, että tekoajaan rahanpesua ei voitu pitää ns. jatkuvana rikoksena, koska sen *silloinen tunnusmerkistö* ei kattanut laittoman tilan ylläpitämistä, jollaisen kohdalla tekoaika päättyisi vasta tuon olotilan lakatessa.

Korkeimman oikeuden 11.5.2006 antaman ratkaisun jälkeen lainvalmistelussa ja oikeuskäytännössä on noudatettu tuolloin linjattua tulkintaa rahanpesun tunnusmerkistön täyttymisestä.

Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan KKO 2006:39 antamaa oikeusohjetta tulisi arvioida uudelleen. Siinä A on siirtänyt B:ltä vastaanottamaansa rikoshyötyä takaisin esirikoksen tekijä B:lle ja pitänyt loput varat hallussaan samassa tarkoituksessa. Korkein oikeus toteaa, ettei kätkemisrikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta ole merkitystä sillä, millaisiin peittely- ja häivyttämistoimiin tunnusmerkistön täyttymisen jälkeen on ryhdytty, koska kätkemisrikoksen tunnusmerkistöön ei tällaisia toimia kuulu.

Ratkaisun arvioinnissa on otettava huomioon, että

- se koskee osaksi tekoaikaa, jolloin rahanpesu vielä tuli rangaistavaksi kätkemisrikoksena ja kokonaisuudessaan tekoaikaa, jolloin itsepesu ei ollut rangaistava,
- tekoaikana rangaistaviin tekemuotoihin ei kuulunut hallussapito,
- edellä mainituista syistä ratkaisussa on voimakkaasti nojaututtu kätkemisrikoksen systematiikkaan, jossa jo huostaan ottaminen on rangaistavaa, hallussapito sen sijaan ei ole (analogia ratkaisusta KKO 1997:11),
- ja että rahanpesun luonne ja ydinolemus rangaistavassa itsepesussa poikkeaa olennaisesti kätkemisrikoksesta.

Näistä syistä nykyiseen oikeustilaan ei voida suoraan siirtää ratkaisun johtopäätöstä siitä, ettei rangaistavaa ole laittoman tilan ylläpito ja ettei muilla varojen alkuperää peittäville toimilla olisi merkitystä.

Rahanpesun tekotapatunnusmerkistöön lisättiin 1.6.2011 voimaan tulleella lailla hallussapito. Muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 285/2010 vp) ei oteta nimenomaisesti kantaa siihen, miten uuden tekotavan teko aika tulisi määritellä. Esityksessä todetaan kuitenkin, että hyvinkin lyhytaikainen hallussapito riittäisi ja hallussapitona pidettäisiin myös tekijän määräysvaltaa rikoshyötyyn. Tämä viitanee siihen, että hallussapitotekotunnusmerkki voisi tulla arvioiduksi jatkuvana rikoksena, toisin kuin muut rahanpesun tekotavat.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että hallussapito jo käsitteellisesti tarkoittaa teon jatkuvuutta. Hallussapidon tulisi tämän vuoksi olla lähtökohtaisesti ajalliselta kestoltaan eri tavalla arvioitava rahanpesun tekotapa kuin esimerkiksi vastaanottaminen, siirtäminen tai välittäminen. Tällä arviolla on vaikutusta hallussapitona ilmenevän rahanpesun tekoajan määrittämisen lisäksi teon syyteoikeuden vanhentumisen kannalta.

Tekoajan määrittely on erityisen tärkeää itsepesua koskevan sääntelyn osalta, koska kaikkein moitittavimmissa ja suurimpia varallisuusarvoja koskevissa itsepesuteoissa on tyypillisesti nimenomaista tarvetta suunnitelmalliseen ja pitkäkestoiseen rikoshyödyn peittämiseen ja häivyttämiseen. Näissä teoissa usein rikoshyöty siirretään viranomaisten tavoittamattomiin rahoituslaitoksiin tavalla, joka turvaa tekijän määräysvallan varallisuuteen, mutta peittää tehokkaasti sen käyttäjän henkilöllisyyden ja varojen alkuperän.

Varojen siirtämiseen takaisin Suomeen tekijän aktiiviseen käyttöön saatetaan ryhtyä vasta vuosien kuluttua, kun tekijä on kärsinyt rangaistuksensa esirikoksesta ja harjoittaa ulkopuolisen arvioijan näkökulmasta laillista liiketoimintaa. Kun rikoshyötyä kotiutetaan laillisen liiketoiminnan avulla esirikoksen tekijälle tai hänen lähipiirilleen, rahaliikenne järjestetään niin, etteivät esirikoksen uhrin kykene perimään tuomioistuimen määräämiä vahingonkorvauksia tekijältä. Lainvoimaisen tuomion jälkeen viranomaisilla ei ole mahdollisuuksia puuttua kuvattuun toimintaan, elleivät itsepesun tunnusmerkistö ja syyteoikeuden vanhentumista koskevat säännökset mahdollista rahanpesua koskevan esitutkinnan aloittamista ja siihen liittyvien pakkokeinojen käyttöä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että asiassa tulisi pohtia uudelleen, voidaanko nykyisessä toimintaympäristössä vakavaa rikollisuutta torjuttaessa edelleen tukeutua vanhoihin kätkemisrikosta koskeviin tekoajaa koskeviin periaatteisiin, vai tulisiko olla mahdollista katsoa rahanpesu muidenkin tekotapojen kuin hallussapidon osalta jatkuvaksi rikokseksi.

Toisin kuin kätkemisrikoksessa on rahanpesussa teon moitittavuuden arvioimisen kannalta merkitystä sillä, miten rikoshyötyä on peitelty ja häivytetty. Tavoitellun seu-

rauksen saavuttaminen vaatii vakavimmissa teoissa usein pitkäaikaisiakin toimia. Rikoshyötyä ei ole esimerkiksi turvallista käyttää tietyssä aikana esirikoksen jälkeen, koska varojen sijainti voisi paljastua ja mahdollistaa niiden ulosottamisen asianomistajan vahingonkorvausvaatimusten katteeksi. Rikoshyötyä saattaa olla tarpeen myös siirtää useita kertoja varojen alkuperän häivyttämiseksi. Lisäksi useampikertaiset, järjestelmällisesti ja tarkoin suunnitellusti toteutetut pesutoimet täyttävät rikoslain 32 luvun 7 §:ssä säädetyn törkeän rahanpesun tunnusmerkistön. Voidaan pitää epäloogisena, ettei näillä teon törkeyttä kuvaavilla toimilla olisi merkitystä saman teon tekoaikaa arvioitaessa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa lisäksi, että koska edellä kuvatut rikoshyödyn itsepesutoimet yleensä toteutetaan useina erillisinä tekoina, esimerkiksi liiketoimiksi peiteltyinä, vaatimusta siitä, ettei samaa rikoshyötyä voi pestä kuin kerran, tulisi arvioida uudelleen. Tarkoittaako se esimerkiksi sitä, että velallisen siirtäessä velallisen epärehellisyysrikoksen tunnusmerkistön mukaisesti omaisuuttaan ulkomaille velkojien ulottumattomiin teko on lainkonkurrenssissa itsepesun kanssa ja että myöhemmillä ulkomailta tapahtuneilla varojen pesutoimilla ei ole rikosoikeudellista merkitystä? Vastaavasti törkeään kavallukseen syyllistyvän täytäntöönpanotoimena voi olla anastuksen kohteena olevien varojen siirto sähköisesti asianomistajan pankkitililtä omassa määräysvallassaan olevalle tilille. Onko teko lainkonkurrenssissa itsepesun kanssa, jolloin tekijä voi käsitellä rikoshyötyä esirikoksen täyttymisen jälkeen laillisesti? Vapauttaako yhteensä miljoonan euron arvoisen rikoshyödyn osan, esimerkiksi 10.000 euron peseminen jäljelle jäävän 990.000 euron osalta rikosvastuusta?

Jos näiden täytäntöönpanotoimien katsotaan täyttävän esirikoksen lisäksi myös itsepesun tunnusmerkistön, jonka moitittavuus lainkonkurrenssisäännön perusteella vaikuttaisi esirikoksesta määrättävään rangaistukseen sitä korottavasti, tiettyjen rikoslajien osalta itsepesun tunnusmerkistö ei lähtökohtaisesti toteutuisi koskaan. Itsepesu olisi mahdollista lähinnä sellaisten rikosten yhteydessä, joiden varsinaisiin täytäntöönpanotoimiin ei tyypillisesti liittyisi rikoshyödyn käsittelyä, kuten huumausainerikokset.

Edellä käsitellyllä syyteoikeuden vanhentumisen tulkinnalla on olennainen merkitys itsepesun kriminalisoinnin tehokkuudelle juuri törkeimmissä itsepesuteoissa, joiden tulisi olla lainsäätäjän erityisen huomion kohteena. Direktiivin tavoitteiden toteuttaminen on myös kansallisen rikostorjunnan tarpeiden mukaista.

Ritva Sahavirta
Valtionsyyttäjä
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-750-2 (PDF)